

دورست آموزش
سازمان پژوهش و آموزش
پژوهشگاه ملی ایران

رشد آموزش

شماره ۲۹

| فصل نامنوده آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی |

| دوره سیزدهم | شماره ۳ | بهار ۱۳۹۷ | ۶۴ صفحه | ۱۴۵۰۰ ریال | پیامک: ۳۰۰۰۸۹۹۵۰۸ |

| www.roshdmag.ir

- ﴿ تربیت جنسی کودک و نوجوان
- ﴿ جنگ با طرح‌واردهای مزاحم
- ﴿ چرا بررسی علایق شغلی دانشآموزان اهمیت دارد؟

سیدمحمد بطحایی (وزیر آموزش و پرورش) :
ارائه خدمات مشاوره‌ای و عاطفی به دانش‌آموزان زلزله‌زده در دستور کار قرار دارد.

دانش‌آموزان زلزله‌زده در معرض پس‌لرزه‌های آسیب‌های روانی

شالر مادر

رشد آموزش

۴۹

فصلنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی

دوره سیزدهم / شماره ۳ / بهار ۱۳۹۷ / صفحه ۶۴

www.roshdmag.ir

پیام نگار

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برآمدگری آموزشی
دفتر انتشارات و تکمیل‌آموزشی
شرکت افتخار

یادداشت سردبیر

آیا می‌توان همیشه بهاری بود؟! / دکتر علی اصغر احمدی /

روان‌شناسی تربیتی

اصول حاکم بر تربیت جنسی / دکتر علی اصغر احمدی / ۴

روان‌درمانی

جنگ با طرح‌واره‌های مزاحم / خاطره امنی - دکتر داود جعفری - دکتر محمد اسماعیل ابراهیمی / ۹

آزمون‌های روانی

سیاهه چشم‌انداز زمان زیمباردو (ZTP) / دکتر آدیس کراسکیان / ۱۴

گزارش

خدمات مشاوره‌ای برای همه دانش‌آموزان در همه دوره‌های تحصیلی؛ واقعیت یا آرمان؟! / ناهید ابراهیم‌زاده / ۱۷

روان‌شناسی نیروی انسانی

عوامل مؤثر بر وجود کاری / یونس جاوید نسب - افسین جاوید نسب - محمدرضا خبازی راوندی / ۲۶

مورد پژوهشی

لطفاً از من پرسش شفاهی نکنید! / کریم عباسی اول / ۳۲

اخلاق در متون کهن

مشاورت و تدبیر به انتخاب دکتر حسین داؤدی / ۲۸

برنامه درسی

جشنواره الگوهای برتر تدریس تفکر و سواد رسانه‌ای / دکتر میترا دانشور / ۴۰

معرفی کتاب

فنون روان‌شناسی مثبت‌گرا / ناهید ابراهیم‌زاده / ۴۶

تجربه

افزایش حس مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان با روشنی خلاقانه در دبیرستان شهید بینایی / پروانه دهنادی / ۴۷

خبر

بازی‌سازان فردا (آشنازی با فعالیت‌های انتستیتو ملی بازی‌سازی) / کامیار محبویان / ۵۱

مشاوره شغلی

چرا بررسی علایق شغلی دانش‌آموزان اهمیت دارد؟ / آرش محرومی - دکتر ابوالفضل کرمی / ۵۴

قابل توجه نویسنده‌گان و مترجمان:

- مقالات‌هایی که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با اهداف و رویکردهای آموزشی تربیتی فرهنگی این مجله مرتبط باشند و تبادل در جای دیگر جا به باشند.
- مقالات‌های ترجمه شده باید با متن اصلی همخواسته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. پنهان چه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را بدقیق برخایید.
- خط در میان، در یک روی کاغذ و با خط خواناً نوشته با تابی شود. مقاله‌ها می‌توانند با نرم‌افزار word و بر روی CD و یا از طریق پیام‌نگار مجله ارسال شوند.
- نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم میدلند شود.
- دادن جدول‌ها، شکل‌ها و عکس‌های در متن مشخص شود.
- مقاله باید دارای جکیده باشد و در آن هدف‌ها و پیام نوشtar در چند سطر تنظیم شود.
- کلمات حاوی مفاهیم نمایه (کلید واژه‌ها) از متن استخراج و روی صفحه‌ای جداگانه نوشته شوند.
- مقاله باید دارای تیتر اصلی، تیترهای فرعی در متن و سوتیر باشد.
- معرفی نامه کوتاهی از نویسنده یا مترجم همراه یک قطعه مکس، عنوان و آثار وی پیوست شود.
- مجله در رد، قول، پیراش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است.
- مقالات دریافتی بازگردانده نمی‌شود.
- آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان مجله نیست.

آیامی توان همیشه بمراری بود؟!

دکتر علی اصغر احمدی

یار دلنشیین را در کنار خویش خواهد داشت؛ یاری که یادش هزار هزار بهار را به نغمه در می آورد؛ یاری که امیدش، جامی جان افزا در کام مؤمن می ریزد. چگونه بهار را ببینیم و یاد بهار آفرین در دلمان جاری نشود؟ چگونه زنده شدن خاک را ببینیم و زنده شدن خویش را در محضر او به یاد نیاوریم؟ انسان مؤمن چگونه بهار را ببیند و بهار حقیقی حیات را در قیامت به خاطر نیاورد؟ خداوند قیامت را به بهار تشبیه کرده است. چگونه است که با این تشبیه، انسان بهار هر سال را ببیند و خود را برای بهار حقیقی زندگی آماده نکند. با این اندیشه است که انسان بالایمان، بهاری زندگی می کند و پیوسته در انتظار بهار حقیقی عالم خواهد نشست.

اگر انسان بخواهد به چنین موهبتی و چنین حیات طبیبه‌ای برسد، باید بداند که زندگی اش دو وهله دارد که تمامی اوقاتش را دربرمی گیرد؛ وهله تنهایی و وهله در جمع بودن. انسان باید خوب زیستن در این دو وهله را بیاموزد؛ تعلیم و تربیت، باید به دانش آموزان، چگونگی گذران این دو وهله را بیاموزد. انسان باید هم در تنهایی و هم در جمع خوب زندگی کند. تمامی معنای زندگی در این دو وهله خلاصه می شود؛ این دو وهله، مکمل یکدیگرند. زندگی بدون این دو وهله، معنای حقیقی خود را نمی یابد. نه انسان تنها معنی زندگی را خواهد فهمید و نه انسانی که پیوسته با

به نام خداوند جان آفرین؛ خدایی که هر روز در شانایی است و جهان را به شانایی دگرگون می سازد. اویی که بر کرسی ثبات زمین و زمان، هر لحظه و هر آنی، رنگی و رخساری می آفریند و تحفه‌های گوناگون از خزانهٔ خلقت، به عرصه وجود گسیل می دارد. اویی که انسان را به فراز و فرود می آورد تا ثابت‌قدمان عرصه توحید را از مذبدبان بازشناسد.

به نام خداوند بهار آفرین؛ بهاری که ذهن انسان را به شکوفایی، درخشندگی، پاکی، زندگی، زایندگی، رنگارنگی و تازگی رهمنون می شود. انسان وقتی به بهار می اندیشد، از فراز آبشار ذهن، طراوت و تازگی و زندگی، به فرود جسم می ریزد و بدن را جانی دگر می بخشد. با این نو شدن‌ها، عقل دوباره به خود می آید و از خود می پرسد آیا می توان همیشه بهاری بود؟ آیا انسان می تواند پیوسته چون بهار باشد؟ آیا برای انسان ممکن است که پیوسته تازه باشد و تازگی را همه روزه و در همه حال زندگی کند؟ آیا می توان زندگی را با تمام عُسر و بُسرش، پیوسته بهاری دید؟

در نزد کسانی که حقیقت زندگی را یافته‌اند، پاسخ به تمامی این سؤالات مثبت است. جسم انسان پیر می شود ولی جانش با عنایت الهی پیوسته جوان می ماند. انسان با ایمان به خدا و توکل به او، در تمامی لحظات زندگی زیبایی را خواهد دید. در خوشی و ناخوشی،

و گروهی، دانش آموزان باید در عمل بیاموزند که چگونه مسائل مشترک داشته و آن مسائل را با یکدیگر حل کرده و به اهداف مشترک دست بیابند. باید بیاموزند که اطاعت از رهبر گروه بسیار مهم‌تر از رهبری کردن گروه است. با این حال که هر گروهی به رهبر نیاز دارد، ولی اطاعت از آن رهبر و همفکری با او و او در جهت رسیدن به هدف یاری کردن، لازمه موقفيت است. اخلاق می‌تواند به خوبی به کمک آمده و زندگی جمعی را هدایت کند. هر فردی با تکیه بر اخلاق می‌داند که باید از حسادت، بعض، تنگ‌نظری، سخن‌چینی، غبیت و تمامی آنچه بین دولستان دورتر ایجاد می‌کند پرهیز داشته باشد. با تکیه به همین اخلاق است که انسان خواهد دانست، در این عالم، کسی جای دیگری را تنگ نخواهد کرد. انسان با اخلاق اجتماعی اسلامی می‌فهمد که ضرورتی وجود ندارد کسی حذف شود تا کسی جایگاهی بیابد. جا و جایگاه برای همه انسان‌ها تا بین نهایت وجود دارد. وقتی انسان خود را می‌بیند که اگر بخواهد به استعدادها و قابلیت‌های خود جامه عمل بپوشاند، عمری چون نوح باید داشته باشد و او را فرصتی نخواهد بود که خود را در کار دیگران اندازد.

خلاصه آنکه برای یک زندگی پیوسته بهاری، در سایه لطف الهی باید دو وهله زندگی را به خوبی دریافت؛ وهله‌فردی زندگی و وهله جمعی آن.

دیگران است و اوقات تنهایی متمرث مر و سودمندی ندارد. اگر انسان، چه در تنهایی و چه در کنار دیگران، احساس خوبی و سودمندی داشته باشد، خود را خواهد بافت و زندگی را با تمام وجودش حس خواهد کرد. اولین نکته در این زمینه این است که در هر دو وهله باید با خدا باشد؛ خدا همیشه با انسان است، مهم این است که انسان با خدا باشد. این همراهی را باید انسان تمرین کند. به هنگام تنهایی و به هنگام در جمع بودن، در میان هر کاری، به هنگام اندیشیدن، به هنگام خوردن و خوابیدن و حتی به هنگام گناه کردن به یاد خدا باشد.

دومین نکته آموختن اندیشیدن است، چه به تنهایی و چه به شکل گروهی و جمعی. دانش آموزان باید اندیشیدن را بیاموزند. انسان بدون مهارت تفکر، انسان نیست بلکه صورتی از اوست. در نظام تعلیم و تربیت فعلی، ما اندیشیدن فردی را در قالب حل مسئله، به دانش آموزان می‌آموزیم ولی تفکر جمعی را نه. برای رفع این نقیصه خوب است حل مسئله گروهی را نیز در دستور کار قرار دهیم. مسائلی را به دانش آموزان بدهیم که دو یا سه و چهار نفره آن را حل کنند. ما به دلایل عدیده، نیازمند آئیم که تفکر گروهی را بیاموزیم و در آن ورزیده شویم. باید تیمی اندیشیدن در مدرسه نهادیم و شود. اندیشه تیمی و گروهی، مقدمه و زیربنایی است برای عمل تیمی

بخش
پنجم

اصول حاکم بر تربیت جنسی

دکتر علی اصغر احمدی

اشاره

همان‌گونه که در بخش چهارم مقاله در شماره قبلاً گفته شد، هویت جنسی عبارت است از «احساس جامع، منسجم و رضایت‌بخش از «من جنسی» فرد متناسب با جنسیت بدنی وی». هویت جنسی را می‌توان از دو نگاه مکمل موردنبررسی قرار داد:

۱. نگاه تحولی

در نگاه تحولی، هویت تابعی از رشد عمومی در دوره نوجوانی است و نوجوان در این دوره تلاش می‌کند خود را بشناسد و تصویری نسبتاً منسجم، هدایت‌گر، رضایت‌بخش و برانگیز‌اندۀ از خود به دست آورد. این هویت جنسیتی نوجوان است که الگوی طبقه‌بندی او در هر یک از دو گروه جنسیتی مذکور یا مؤنث قرار می‌گیرد. در دیدگاه جامعه‌شناسی فرهنگی، در دو زمینه‌هی توان هویت جنسی را جست‌و‌جو نمود؛ اول در زمینه تعیین هویت جنسیتی زن و مرد ایرانی به‌گونه‌ای که واقعاً هست؛ و دوم در زمینه هویت زن و مرد ایده‌آل، یعنی پاسخ دادن به این سؤال که هویت زن و مرد ایده‌آل واحد چه صفاتی است یا باید دارای چه صفاتی باشد. پاسخ به این سؤال نقش مهم‌تری در تربیت دارد. مهم‌ترین صفاتی که برای زن و مرد ایرانی منطبق بر متون دینی و اخلاقی پسندیده اسلامی می‌توان شمرد عبارت‌اند از:

۱. کرامت

۲. حیا

۳. شجاعت

۴. صبر و تأثی

اکنون در ادامه مباحثت گذشته به اصول حاکم بر تربیت جنسی خواهیم پرداخت. این اصول عبارت‌اند از: اصل ۱. تربیت جنسی یک الزام است، اصل ۲. تربیت جنسی به شدت وابسته به فرهنگ است، اصل ۳. تربیت جنسی باید به شکل غیرجنسی انجام شود، اصل ۴. مهار و مدیریت غریزه جنسی لازم، ساده و امکان‌پذیر است، اصل ۵. دستگاه جنسی انسان نیاز به مراقبت بهداشتی، روانی، اجتماعی و اخلاقی دارد.

کلیدواژه‌ها: اصول تربیت جنسی، تربیت جنسی غیرجنسی، ملال جنسیتی

امروزه بسیاری از زنان و مردان هویتی مختلط و نامتعین به لحاظ جنسیتی دارند که می‌تواند ناشی از تأثیر جریان‌های فمینیستی و در واقع ضد مردانه، در غیاب تربیت جنسی باشد. مجموعه چنین شواهد و دلائلی است که تربیت جنسی را به یک الزام بدل می‌کند

گناهآلود و نیز ابتلا به گناهانی چون زنای محضنه و غیر محضنه داشته باشد، لذا این نوع تربیت راهکاری است برای پیشگیری از انواع گناهان؛ و از آنجا که اجتناب از گناه واجب است فراهم آوردن زمینه مناسب برای این اجتناب نیز واجب است. علی‌رغم این، من این بحث را یک بحث فقهی نمی‌دانم بلکه تنها یک بحث تربیتی به‌شمار می‌آورم، و از همین منظر است که معتقدم تأمین سلامت شخصیتی کودک و نوجوان به‌منظور ایفای نقش‌های لازم، متناسب با جنسیت خود، برای یک زندگی اجتماعی و خانوادگی سالم نیز یک الزام است.

رهاشدگی این جنبه از تربیت، در جامعه‌ما، سبب شده است که دختران امروز چهبا نتوانند در جایگاه یک خانم در زندگی ایفای نقش کنند و همچنین پسران نتوانند در موضع یک مرد و یک آقا در زندگی ظاهر شوند. در مشاهدات بالینی در کلینیک‌ها، یکی از علل اختلافات همسران جوان عدم تشکیل یک شخصیت بالغ زنانه و مردانه در یک یا هر دو طرف است. بسیاری از اختلافات همسران در زمان حاضر، ناشی از بلا تکلیفی فرد در مقابل نقش مکمل خود است. یک مرد در زندگی یک زن کامل و واقعاً زن و یک زن با یک مرد کامل و واقعاً مرد مواجه نیست. امروزه بسیاری از زنان و مردان هویتی مختلط و نامتعین به لحاظ جنسیتی دارند که می‌تواند ناشی از تأثیر جریان‌های فمینیستی و در واقع ضد مردانه، در غیاب تربیت جنسی باشد. مجموعه چنین شواهد و دلائلی است که تربیت جنسی را به یک الزام بدل می‌کند و مان را تحت عنوان اصل ۱ بیان کردیم.

اصل ۲ تربیت جنسی امری به شدت فرهنگی است

تربیت جنسی، بیش از تربیت عمومی، به فرهنگ وابسته است. دلائل این وابستگی قابل توجه و تأمل است.

تربیت جنسی، که تجلی‌گاه آن در ارتباطات بین دو جنس در جامعه و خانواده است، تحت تأثیر فرهنگ آن جامعه فرار دارد. جوامع مختلف از نظر تعیین حدود ارتباطی بین دو جنس مخالف از نظر نوع، فرم، ارزش و پیامدها با یکدیگر متفاوتند. مثلاً در جوامع غربی اختلاط بین دو جنس مخالف نه تنها ناپسند نیست بلکه ارتباطاتی مانند معانقه و روپوشی بین دو جنس متداول تر و پسندیده‌تر از همین کار در بین افراد یک جنس است. همچنین

تربیت جنسی، به عنوان بخشی از تربیت به معنای عام، دارای اصولی است. این اصول عبارت از باید و نبایدهایی است که چارچوب یا حدود الزامات تربیت جنسی را مشخص می‌کند. به عبارت دیگر، اصول تربیت جنسی در برگیرنده مهم‌ترین چارچوب‌ها و خطوط انجام تربیت جنسی است. هر یک از این اصول در جای خود؛ لازم، ضروری و الزامی است و نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. بهویژه این اصول باید در نظر و عمل برنامه‌ریزان، والدین و مریبان پیوسته حاضر باشند. این اصول علاوه بر اینکه جنبه علمی و تربیتی دارند، به شدت فرهنگی بوده و متناسب با جامعه اسلامی و ایرانی وضع شده‌اند. با این توضیح اکنون به شرح هر یک از اصول موردنظر می‌پردازیم.

اصل ۱ تربیت جنسی یک الزام است

با توجه به گسترده‌گی دامنه مباحث در تربیت جنسی و اهمیت بسیار این مباحث در تأمین سعادت دنیوی و اخروی انسان، نمی‌توان تربیت جنسی را نادیده گرفت و آن را امری تشریفاتی و به تعبیر دیگر استحبابی به‌شمار آورد. همان‌طور که تربیت واجب است، تربیت جنسی نیز واجب است. در این مورد انسان نمی‌تواند خود را مختار به انتخاب بداند؛ یعنی نمی‌توان گفت که تربیت جنسی یک واجب تخييري است هر چند که می‌توان گفت یک واجب کفائي است، یعنی اگر کسی یا کسانی به تربیت جنسی صحیح کودک و نوجوان اقدام کنند، این واجب از دیگران ساقط خواهد شد. به این ترتیب بر هر مکلف عاقل و مسئولی فرض است که به چنین عملی قیام کند.

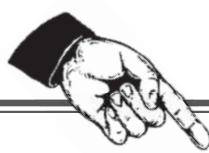
باید بدانیم که این بحث یک بحث فقهی نیست، بلکه بحثی است که ما آن را با عاریت گرفتن اصطلاحات فقهی، برای تفهیم بهتر مطلب بیان می‌کنیم. اگر قرار باشد این بحث در بستر احکام شرع انجام گیرد، علی‌القاعدہ باید فقهی جامع الشراطی آن را مطرح کند. تربیت جنسی ناظر بر رفتارهایی است که می‌تواند ارتباط تنگاتنگی با ارتكاب انواع گناهان، از قبیل ارتباط نامناسب با جنس مخالف، خوددارضایی، انجام انواع گناهان مرتبط با نگاه گناهآلود و ارتباط

مربی باید تربیت جنسی را عملی جدی بداند و آن را خالی از شوخی و تمسخر، خالی از خجالت و شرم و با حفظ آرامش، طمأنینه و خونسردی انجام دهد. طول زمانی انتقال یک پیام را می‌باید به اندازه انتخاب کند به طوری که نه عجله وجود داشته باشد و نه تطویل بیهوده و غیر ضرور. لازم نیست حالتی خشک و خشن به خود بگیرد ولی کار را باید با جدیت و قار انجام دهد

پیمان‌شکنی و خیانت‌های خانوادگی در پاره‌ای از جوامع غربی و جوامع آفریقایی، قبح و ناپسندی جوامع اسلامی را ندارد. این پدیده حتی در جوامع اسلامی نیز از شدت و نوع واحد برخوردار نیست. در میان اسکیموها، پذیرایی از میهمان از طریق مباشرت با همسر میزبان یک رسم متداول است، در حالی که چنین رفتاری در میان دیگر جوامع بشری عملی غیراخلاقی است. این تفاوت‌ها موجب می‌شود که بگوییم تربیت جنسی به لحاظ شکل و محتوی به شدت تحت تأثیر فرهنگ قرار دارد.

علاوه بر محتوا، نوع رواج مباحثت جنسی نیز از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است. برای مثال، در جامعه‌ما، مطرح کردن مباحثت جنسی در موضع رسمی و عمومی امری عرفی نیست و لذا به دشواری و بازداری‌های فراوان انجام می‌شود، این در حالی است که در برخی از جوامع این گونه مباحثت به راحتی و وضوح زیاد، حتی در مقابل کودکان انجام می‌گیرد. در کنار این واقعیت، متأسفانه طرح مباحثت جنسی در قالب شوخی، در محافل غیر رسمی بسیار متداول است. رواج لطایف، طنزها و حتی هزلیات جنسی در میان افراد صمیمی، یکی از ویژگی‌های جامعه ایرانی است. این خصیصه موجب شده است دانش جنسی در ایران با باورهایی غلط و غیر جدی و ریاکارانه آمیخته شود که همین امر زمینه را برای سوء برداشت‌های گوناگون فراهم کرده است. حال، اگر کسی بدون توجه به این زمینه‌ها بخواهد وارد بحث‌های تربیتی جنسی بشود، حتماً با انواعی از کج فهمی‌ها و اتهامات مواجه خواهد شد. این واقعیت‌ها موجب می‌شود که در طرح موضوع تربیت جنسی در جامعه ایرانی ملاحظاتی را مدنظر قرار دهیم:

۱- اولین نکته این است که تربیت جنسی در ایران باید با طراحی ایرانی انجام گیرد. در سطح برنامه‌ریزی درسی

اولين نکته اين است که تربیت جنسی در ایران باید با طراحی ایرانی انجام گیرد. در سطح برنامه‌ریزی درسی و برنامه‌ریزی آموزشی، باید کاری دقیق و تخصصی انجام شود. نمی‌توان از برنامه‌های تقلیدی و از این بدتر وارداتی استفاده کرد، لکن نمی‌توان برنامه‌های یک کشور را در صورت شباهت و نزدیکی فرهنگی بین ایران و آن کشور، عیناً تقلید و اجرا کرد.

۶ نکته دوم این است که در برنامه‌ریزی تربیت جنسی، نمی‌توان به منابع به ظاهر علمی نیز تکیه کرد، زیرا در این گونه منابع نکاتی وجود دارد که افرهنگ ایرانی اسلامی ما در مغایرت است. با توجه به نگاه سکولار (دین ناوایسته) علم به انسان، ارزش‌های دینی در تعیین بهنجهاری و نا بهنجهاری و نیز روش‌های تجویزی مورد توجه قرار نمی‌گیرد. ما پیش از این در مورد بهنجهار شمردن همجنس گرایی، ارتباط جنسی با حیوانات، خوددارضایی، ارتباط خارج از چارچوب زناشویی و مسائلی از این دست سخن گفته‌ایم. این گونه رفتارها در منابع به ظاهر علمی اعمالی درست و بهنجهار به شمار می‌آیند، این در حالی است که در چارچوب دینی و فرهنگ ایرانی، این‌ها همگی نا بهنجهار و ناپسند هستند و روش است که بخش اعظم جامعه ایرانی نمی‌توانند تجویزهای علمی را در این حوزه‌ها به تجویزهای فرهنگی و اسلامی ترجیح دهند.

در این گونه موارد، باید توجه داشت که بهنجهار شمردن چنین رفتارهایی، ناشی از به کار گیری یک روش علمی و نظاممند نیست، بلکه نتیجه حاکمیت فرهنگ‌هایی خاص بر مراجعت تصمیم‌گیر در خصوص بهنجهاری و نا بهنجهاری است. به عبارت دیگر تعارض‌هایی که بین فرهنگ دینی ما و برخی از منابع علمی مشاهده می‌شود، تعارض میان علم و دین نیست بلکه تعارض دونگاه و دو فرهنگ متفاوت است که یکی خود را در قالب دین عرضه می‌کند و دیگری خود را در لباس علم به جهان نشان می‌دهد.

نمونه‌ای از این واقعیت را می‌توان در حاکم بودن نگاه‌های متصاد در تفسیرها و تعبیرهای رایج در این حوزه مشاهده کرد. در نگاه علمی انواعی از تفسیرها و تجویزها وجود دارد که در درون خود فاقد هم خوانی و هم آهنگی روشمند یا متداول‌وزیک است. در این موارد استنتاج‌های به ظاهر علمی، برآمده از روش‌شناسی علمی نیست بلکه ناشی از نفوذ فرهنگ‌های دیگر در حوزه علم است. ما پیش از این در مورد چگونگی حذف اختلالی چون هم جنس گرایی^۱ به عنوان یک اصراف جنسی^۲ از مجموعه DSM تحت تأثیر لایی همجنس‌گرایان مطالبی را آورده‌ایم. در حقیقت این متداول‌وزی علمی نبود که این اختلال را از مجموعه آماری و تشخیصی اختلالات روانی حذف کرد، بلکه نفوذ هم جنس گرایان موجب چنین کاری شد. آن‌ها پس از چنین اقدامی، برای یافتن شواهدی جسمانی یا ارگانیک برای این اختلال نیز تلاش‌های بی‌حاصی را انجام دادند تا نشان دهند که هم جنس گرایی پایه جسمانی نیز دارد و تنها یک گرایش روان‌شناختی بهسوی هم جنس نیست. برای نمونه «لی‌وی^۳ (۱۹۹۳-۱۹۹۱)» در تحقیق دیگری، اعلام نمود که بین همجنس‌گرایان و دگرجنس‌گرایان مرد، یعنی مردم

عادی، از نظر منطقه‌ای در مغز که بر رفتار جنسی تأثیر می‌گذارد، تفاوت‌های کالبدی وجود دارد. او روی مجموعه کوچکی از نورون‌ها در هیپوپاتالاموس قدامی که در مردان بزرگ‌تر از زنان است، تمرکز کرده. از آنجا که این ساختار به قدری کوچک است که نمی‌توان آن را در مغز زنده به دقت انداده گیری کرد. لی وی پس از مرگ افراد آن را بررسی کرد. وی مغزهای کالبدشکافی شده ۱۹ همجنس‌گرا و ۱۶ دگرجنس گرای مرد را با هم مقایسه کرد و دریافت که حجم این منطقه در مردان همجنس‌گرا تقریباً نصف مردان دگرجنس گراست. البته لی وی خودش تأکید کرد که یافته‌هایش در باره ساختار مغز را باید با احتیاط تعبیر کرد، زیرا غالب افراد آزمودنی در اثر بیماری ایدز مرد بودند و این بیماری می‌تواند در مغز ضایعه ایجاد کند.» (ویتن، ۱۳۹۱)

جالب است بدانیم در جایی که اختلال هویت جنسی ترانس سکچوالیزم، که در پنجمین نسخه آماری و تشخیصی اختلالات روانی^۴، ملالت جنسیتی^۵ نام گرفته، روندی کاملاً برعکس به خود گرفته است. در مورد این اختلال، که تمامی بدن، بلکه تمامی سلول‌های بدن بیمار، دلالت به تعلق او به یک جنس می‌کند، علم تلاش می‌کند تا این بدن را از طرق گوناگون، از قبیل جراحی و درمان هورمونی، با تمایل روانی بیمار هم خوان کند. در چنین موردی باید گفت که ظاهراً علم تلاش دارد برای توجیه تمایلات همجنس‌گرایان، در گوشه‌هایی از مغز، شواهدی برداشت پایه‌های ارگانیک برای آن تمایلات بگردد و برای اختلالی چون ملالت جنسیتی، تلاش می‌کند تمام بدن را دادگرگون سازد تا با تمایلات نا بهنجهار بیمار هم خوان شود. آیا این یک واقعیت علمی است یا یک توطئه شیطانی^۶? شیطانی که می‌خواهد طبیعت انسان را دادگرگون کند. در ترانس سکچوالیزم، که یک بدن با هزاران میلیارد سلول فریاد می‌زند بیمار زن است یا مرد، تلاش می‌کنند اصالت را به تمایل روانی بدنه‌ند و بدن را به دنبال آن عوض کنند و در مورد هموسکچوالیزم، در گوشه‌هایی از مغز به دنبال شواهد نامعتبری می‌گردد که اثبات کنند که این خود بدن است که حکم می‌کند فرد به کدام جنس تمایل پیدا کند.

چنین تلاش‌هایی نشان می‌دهد که نه بدن و نه روان در علم اصالت ندارند بلکه این لایی‌های انحرافی هستند که تعیین می‌کنند چه چیزی بهنجهار است و چه چیزی نا بهنجهار!

پرسشان، برای او همسری انتخاب کنند. گویی ازدواج تنها برای این وضع شده است که هر کس که احساس احتیاج به برطرف کردن نیاز جنسی خود کرد، بلافضله باید با ازدواج این نیاز را برطرف کند.

در نقطه مقابل این اندیشه، فکر دیگری وجود دارد که براساس آن غریزه جنسی، غریزه‌ای است قابل مدیریت و قابل مهار. دارندگان این اندیشه، غریزه جنسی را شیر درنده لجام گسیخته نمی‌دانند، بلکه آن را چون یک حیوان اهلی رام و در اختیار انسان می‌دانند. در نگاه اینان غریزه جنسی به مثابه گاو یا اسب قدرتمندی است که قابل رام شدن است. به راستی هم غریزه جنسی را یک شیر وحشی رام ناشدنی دانستن تا آن را سب قدرتمند رامشدنی دانستن، دو موضع کاملاً متفاوت در تربیت جنسی ایجاد می‌کند.

از این دو نگاه، نگاه دوم کمک بیشتری به تربیت‌پذیری غریزه جنسی می‌کند تا نگاه اول. براساس نگاه دوم، باید تدبیری اندیشید تا نوجوان و جوان، با تقویت جنبه‌های دیگر شخصیت‌شون، همچون فعالیت‌های گوناگون جسمانی و روانی، کرامات‌نفس، هدف‌داری، فعالیت‌های اجتماعی سازنده، تقویت ایمان و تقوا و سایر برنامه‌ها، غریزه جنسی خود را مهار و آن را مشغول کند تا زمان مناسب برای ازدواج فرا رسد.

خلاصه آنکه ذهنیت بزرگ‌سالان در مورد غیرقابل مهار بودن غریزه جنسی، به کودک و نوجوان نیز بی‌ارادگی و غیر قابل مهار بودن را الخا خواهد کرد و این به سود تربیت نیست.

اصل ۵ جنبه جنسی انسان احتیاج به مراقبت بهداشتی، روانی، اجتماعی و اخلاقی دارد

دستگاه جنسی انسان، نیاز به مراقبت همه‌جانبه دارد. در مقایسه با سایر دستگاه‌های زیستی انسان، از قبیل گرددش خون و یا حتی دستگاه گوارش، دستگاه جنسی انسان احتیاج به مراقبتی همه‌جانبه دارد که از آن جمله مراقبت بهداشتی و زیستی است. علاوه بر این نیازمند مراقبت اجتماعی نیز هست. هنجارهای بسیاری در رابطه با دستگاه جنسی انسان وجود دارد که مراقبت از آن را سخت‌تر و پیچیده‌تر می‌کند. لباس برای انسان علاوه بر کارایی‌های گوناگون، دارای کارکرد مرتبط با دستگاه جنسی نیز هست. رعایت وجوه جنسی لباس از جمله جنبه‌هایی است که به لحاظ اجتماعی ضرورت دارد. چنین وجوهی از لحاظ اخلاقی و دینی نیز مطرح است. یعنی مراقبت‌هایی از این منظر نیز لازم است تا جنبه جنسی انسان به شکل کامل تری تحت مراقبت و رعایت بهداشت قرار گیرد.

پی‌نوشت‌ها

1. HomoSexualism
2. Sexual deviation
3. Levay
4. DSMV
5. Gender Dysphoria-
6. Desexualization

باید تدبیری اندیشید تا نوجوان و جوان، با تقویت جنبه‌های دیگر شخصیت‌شون، همچون فعالیت‌های گوناگون جسمانی و روانی، کرامات‌نفس، هدف‌داری، سایر برنامه‌ها، غریزه جنسی خود را مهار و آن را مشغول کند تا زمان مناسب برای ازدواج فرا رسد

با توجه به این شواهد، باید گفت مانمی‌توانیم فرهنگ خود را بازیچه‌لایی‌های پشت پرده علم کنیم؛ لایی‌هایی که علم را بازیچه قرار داده‌اند برای مسلط کردن فرهنگ خویش بر جهان.

اصل ۳ تربیت جنسی باید به شکل غیرجنسی انجام گیرد

برخی افراد نمی‌توانند تربیت جنسی را از هیجانات عمل جنسی جدا کنند؛ از این‌رو تربیت را به شکل ناکارآمد انجام می‌دهند. حاصل آمیختگی تربیت جنسی با هیجانات جنسی، به وجود آمدن موافع و عوامل مخل در فرایند تربیت جنسی است. تجلی این اختلال، آمیختگی تربیت با هیجاناتی چون شرم و خجالت، دست‌پاچگی، برانگیختگی‌های احتمالی و شوخي و مزاح است. وجود این عوامل موجب لوث شدن و بی‌حاصلی تربیت خواهد شد. تربیت جنسی می‌باید خالی از این گونه هیجانات و اختلالات باشد. تفکیک تربیت جنسی از هیجانات جنسی، به مثابه جنسیت‌زادای از تربیت جنسی یا غیرجنسی کردن^۶ تربیت جنسی است.

مریبی باید تربیت جنسی را عملی جدی بداند و آن را خالی از شوخي و تمسخر، خالی از خجالت و شرم و با حفظ آرامش، طمأنینه و خونسردی انجام دهد. طول زمانی انتقال یک پیام را می‌باید به اندازه انتخاب کند به طوری که نه عجله وجود داشته باشد و نه تطويل بیهوده و غیرضرور. لازم نیست حالتی خشک و خشن به خود بگیرد ولی کار را باید با جدیت و وقار انجام دهد.

اصل ۴ کنترل و مدیریت غریزه جنسی لازم، ساده و امکان‌پذیر است

در پس‌زمینه ذهنی عده‌ای از مردم، حتی برخی از متفسکان و دانشمندان، این اندیشه وجود دارد که غریزه جنسی پدیده‌ای قدرتمند و غیرقابل مهار است و تنها راه مهار زدن به آن ارضای آن است. در نظر اینان، تنها وسیله رام کردن این حیوان وحشی مقاربت است. این ذهنیت تبعاتی دارد که از آن جمله یکی دانستن ازدواج با رابطه جنسی است. از دیگر تبعات این اندیشه، این نگاه است که وقتی پسر یا دختری به بلوغ رسید باید بلافضله ازدواج کند. در وجود چنین فردی، شیر غریزه جنسی از خواب بیدار شده و قربانی می‌طلبد. این شیر را تنها با حربه نزدیکی جنسی می‌توان رام کرد. دارندگان چنین اندیشه‌مکنونی، با سربلندی و افتخار اعلام می‌کنند که آمادگی دارند به محض اعلام نیاز از طرف

جنگ با طحواردهای مزاحم

مقایسه اثربخشی درمان شناختی مبتنی بر حضور ذهن با طرح‌واره درمانی، بر کاهش اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک

خطره‌امانی

کارشناس ارشد روان‌شناسی

دکتر داود جعفری

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر

دکتر محمد اسماعیل ابراهیمی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

چکیده

مقدمه

اختلال اضطراب اجتماعی^۱ عبارت از ترس یا اضطراب چشمگیر از آن موقعیت‌های اجتماعی است که امکان دارد فرد در آن‌ها مورد بررسی دقیق دیگران قرار بگیرد. افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی در حضور دیگران با در موقعیت‌های جمعی قادر به عملکرد درست نبوده و از خود نشانه‌های فیزیولوژیک مانند تعریق زیاد، تپش قلب و... را نشان می‌دهند (کاپلان و سادوک، ۲۰۰۵، ترجمه پورافکاری، ۱۳۸۲).

این افراد آن احساس رضایت یا شادی را که در چنین موقعیتی باید به یک فرد عادی دست دهد تجربه نخواهند کرد (دادستان، ۱۳۸۰). این اختلال، دومین نوع اختلال اضطرابی شایع است (کسلر و همکاران، ۲۰۰۵). براساس DSMV ترس یا اضطراب با تهدید واقعی توسط موقعیت اجتماعی ایجاد می‌شود و با زمینه اجتماعی - فرهنگی تناسب ندارد. ترس، اضطراب یا اجتناب مدام است و معمولاً شش ماه یا بیشتر ادامه می‌یابد. برای درمان جویانی که به روان‌درمانی یا دارودرمانی جواب نمی‌دهند، علایم نوبده‌خسی در مورد منافع روش‌های دیگر، از جمله مصاحبه انگیزشی، درمان پذیرش و تعهد و آگاهی کامل / مراقبه و حضور ذهن وجود دارد

هدف از این پژوهش مقایسه اثربخشی درمان شناختی مبتنی بر حضور ذهن با طرح‌واره درمانی بر کاهش اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک است. این پژوهش از نوع کاربردی است و افراد نمونه با استفاده از روش خوشهای چندمرحله‌ای از بین داش آموزان متوجه دوم، پایه‌های دوم و سوم شهر کرمانشاه به طور تصادفی در دو گروه آزمایش انتخاب شده‌اند. با آزمونی‌ها پرسش‌نامه اضطراب اجتماعی کانور اجرا شده است. افراد در هر دو گروه، ۸ جلسه تحت درمان قرار گرفتند.

نتایج به روش تحلیل واریانس آمیخته با اندازه‌گیری مکرر نشان داد که بین میانگین پیش آزمون، جلسه چهارم، پس آزمون و پیگیری اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک در دو گروه شناخت‌درمانی مبتنی بر حضور ذهن و طرح‌واره درمانی تفاوت معنادار وجود دارد. اما بین اثربخشی دو گروه تفاوت معناداری وجود ندارد. براساس یافته‌ها، شناخت‌درمانی مبتنی بر حضور ذهن با طرح‌واره درمانی بر کاهش علایم اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک تأثیر معنادار داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها: حضور ذهن، طرح‌واره درمانی، اضطراب اجتماعی

فکری و گرایش به پاسخ‌های نگران‌کننده است و باعث گسترش افکار جدید و کاهش هیجانات ناخوشایند می‌شود. حضور ذهن به معنای توجه کردن به شیوه خاص هدفمند در زمان حال و خالی از قضاوت است (کتابت زین، ۲۰۰۳، به نقل از آذرگون، ۱۳۸۸). در دو دهه اخیر تعداد زیادی از مداخلات و درمان‌های مبتنی بر حضور ذهن به ظهور رسیده (باير، ۲۰۰۶) که از آن جمله می‌توان به شناختدرمانی مبتنی بر حضور ذهن و بیلیامز و همکاران (۲۰۰۲) اشاره نمود. این مداخلات شامل تمرین توجه متتمرکز است که در آن فرد توجه خود را روی یک محرك خاص همچون تنفس، احساس‌های بدنی، در طول یک دوره زمانی خاص متتمرکز می‌کند (کرین، ۲۰۰۹). هرچند هدف اصلی حضور ذهن، آرامسازی نیست اما مشاهده غیرقضاؤی رویدادهای منفی درونی یا برانگیختگی فیزیولوژیکی باعث بروز این حالت می‌شود (ویلیامز و سگال و تیزدل، ۲۰۰۲، ترجمه محمد خانی، ۱۳۸۴).

طرح‌واره‌درمانی^۸، درمانی یکارچه است که جنبه‌هایی از مدل‌های شناختی، رفتاری و دلبلستگی را در هم می‌آمیزد. مدل طرح‌واره علاوه بر بینش، به تغییر شناختی، هیجانی، بین‌فردي و رفتاری نیز اهمیت می‌دهد. یانگ^۹ (۱۹۹۰) معتقد است که طرح‌واره، الگوی ثابت و درازمدتی است که در دوران کودکی شکل می‌گیرد و در زندگی بزرگ‌سالی نیز ادامه می‌یابد. این طرح‌واره‌ها، باورها و احساس‌های مهمی هستند که در مورد خود و محیط می‌باشند و افراد آن‌ها بدون چون و چرا پذیرفته‌اند. آن‌ها خود تداوم‌بخش‌اند و در برابر تغییر مقاومت زیادتری نشان می‌دهند. معمولاً این طرح‌واره‌ها به غیر از بافت درمانی در جای دیگر تغییر نمی‌کنند. طرح‌واره‌درمانی سه دسته تکنیک درمانی عمدۀ را با یکدیگر تلفیق کرده است. این سه تفکیک عمدۀ عبارت‌اند از: تکنیک‌های شناختی، رفتاری و تحریبی.

در تکنیک‌های شناختی درمانگر به بیمار کمک می‌کند تا به این آگاهی عقلانی برسد که طرح‌واره غلط است. با استفاده از تکنیک الگوشنکنی رفتاری بیمار نحوه مقابله با طرح‌واره را در سطح رفتاری تجربه می‌کند و در راهبردهای تجربی که به دو صورت مورد استفاده قرار می‌گیرد به بیمار کمک می‌شود که با طرح‌واره‌ها در سطح عاطفی بجنگد. راهبردهای تجربی برای سنجش و تغییر به کار گرفته می‌شوند. عمدۀ ترین تکنیک تجربی که در مرحله سنجش به کار گرفته می‌شود تصویرسازی ذهنی است که با استفاده از آن به بیمار کمک می‌شود تا ریشه‌های تحولی دوران کودکی طرح‌واره‌ها را درک کرده و طرح‌واره‌ها را به مشکلات فعلی ربط دهد. در مرحله سنجش از تکنیک‌های متعدد استفاده می‌شود که سه تکنیک اصلی عبارت‌اند از: تصویرسازی ذهنی، گفت‌وگوی خیالی و نوشتن نامه به والدین، کلیه این تکنیک‌ها کمک می‌کنند تا بیمار به یک بینش هیجانی علاوه بر بینش عقلانی دست یابد (یانگ، ۱۹۹۰، ترجمه حمیدپور، ۱۳۸۶).

در ایران پژوهشی که بخواهد مقایسه اثربخشی درمان‌شناختی

(هالجین، ۲۰۱۴، ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۹۳). اما درمان اختلال اضطراب اجتماعی می‌تواند بسیار دشوار باشد، زیرا درمان جویان گرایش دارند خود را از لحاظ اجتماعی منزوی کنند. از این‌رو توجه به عوامل زمینه‌ساز در طرح‌واره‌درمانی نیز می‌تواند مؤثر باشد. بنابراین لزوم مداخلات درمانی مؤثر و بجا ضروری می‌نماید. در این ارتباط در بین درمان‌های متعدد، درمان‌های شناختی مبتنی بر حضور ذهن و طرح‌واره مؤثر واقع شده‌اند.

درمان‌شناختی مبتنی بر حضور ذهن^{۱۰} یکی از درمان‌های شناختی رفتاری نسل سوم یا موج سوم قلمداد می‌شود. آموزش حضور ذهن مستلزم یادگیری فراشناختی و استراتژی‌های رفتاری جدید برای متتمرکز شدن روی توجه، جلوگیری از نشخوارهای

درمان شناختی مبتنی بر حضور ذهن یکی از درمان‌های شناختی رفتاری نسل سوم یا موج سوم قلمداد می‌شود. آموزش حضور ذهن مستلزم یادگیری فراشناختی و استراتژی‌های رفتاری جدید برای متتمرکز شدن روی توجه، جلوگیری از نشخوارهای فکری و گرایش به پاسخ‌های نگران‌کننده است و باعث گسترش افکار جدید و کاهش هیجانات ناخوشایند می‌شود

مبتنی بر حضور ذهن با طرح‌واره‌درمانی بر روی اضطراب اجتماعی را مورد بررسی قرار دهد یافت نشد. بنابراین پژوهش حاضر قصد دارد به بررسی مقایسه شناخت‌درمانی مبتنی بر حضور ذهن و طرح‌واره‌درمانی در کاهش اضطراب اجتماعی پردازد.

روش

طرح پژوهش: این پژوهش، از نظر هدف تحقیق، کاربردی است و در آن از طرح نیمه‌آزمایشی پیش‌آزمون - پس‌آزمون استفاده شده است.

آزمودنی‌ها: جامعه آماری مورد نظر شامل دانش‌آموزان در حال تحصیل دوره متوسطه دوم، پایه‌های دوم و سوم شهر کرمانشاه بود. نمونه به روش خوش‌های چندمرحله‌ای با جایگزینی تصادفی انتخاب شد. در این پژوهش هر گروه ۱۷ نفر است که در آن ضمن مشاهده یا اندازه‌گیری مکرر مداخله‌درمانی صورت می‌گیرد و مقایسه دو گروه آزمایش با هم مد نظر بوده است.

ابزار و تحلیل

ابزار: پرسشنامه اضطراب اجتماعی (SPIN) (کونور و همکاران، ۲۰۰۰): این پرسشنامه یک ابزار خودسنجی ۱۷ ماده‌ای است که دارای سه خرد مقیاس ترس، اجتناب و ناراحتی فیزیولوژیکی است.

تحلیل: داده‌های پژوهش به روش تحلیل واریانس آمیخته با اندازه‌گیری مکرر و با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است.

روند اجرای پژوهش

درمان شناختی مبتنی بر حضور ذهن در ۸ جلسه یک و نیم ساعته با گروه آزمایش ۱، یک بار در هفته و طرح‌واره‌درمانی در ۸ جلسه دو ساعته با گروه آزمایش ۲، یک بار در هفته به صورت گروهی انجام شده است.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر میانگین و انحراف استاندارد اضطراب اجتماعی و عالیم فیزیولوژیک به تفکیک پیش‌آزمون، جلسه چهارم، پس‌آزمون و پیگیری در گروه MBCT و طرح‌واره‌درمانی بررسی شد. سطح معناداری به دست آمده از آزمون کلموگروف - اسمنیرنوف برای نمرات پیش‌آزمون، جلسه چهارم، پس‌آزمون و پیگیری اضطراب اجتماعی و عالیم فیزیولوژیک بزرگتر از ۵/۰٪ می‌باشد. بنابراین داده‌های مربوط به این دوره‌ها نرمال است و می‌توان برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد. در این مقایسه از آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر استفاده گردید. پیش‌فرضهای تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر، آزمون‌های باکس، کرویت موجلی و لوین می‌باشد. براساس نتایج آزمون باکس که برای اضطراب اجتماعی و عالیم فیزیولوژیک

معنادار نبوده است، شرط همگنی ماتریس‌های واریانس کواریانس به درستی رعایت شده است. براساس آزمون کرویت موجلی که در اضطراب اجتماعی و عالیم فیزیولوژیک معنادار نبوده است، فرض برای واریانس‌های درون آزمودنی‌ها رعایت شده است و براساس آزمون لوین و عدم معناداری آن برای اضطراب اجتماعی و عالیم فیزیولوژیک، شرط برابری واریانس‌های بین گروهی نیز رعایت شده است.

بین میانگین پیش‌آزمون، جلسه چهارم، پس‌آزمون و پیگیری اضطراب اجتماعی و عالیم فیزیولوژیک در دو گروه MBCT و طرح‌واره‌درمانی تفاوت معنادار وجود دارد. اما بین اثربخشی دو گروه تفاوت معنادار وجود ندارد. علاوه بر این، تحلیل‌ها نشان داده است که اندازه اثر MBCT و طرح‌واره‌درمانی در اضطراب اجتماعی به ترتیب ۷۷٪ و ۵۶٪ و در عالیم فیزیولوژیک به ترتیب ۸۸٪ و ۸۹٪ بوده است.

براساس آزمون تعقیبی بنفروزی، در گروه MBCT میانگین پیش‌آزمون عالیم اضطراب اجتماعی بیشتر از جلسه چهارم، پس‌آزمون و پیگیری، و در جلسه چهارم بیشتر از پس‌آزمون و پیگیری و در جلسه پس‌آزمون بیشتر از پیگیری بوده است. در گروه طرح‌واره‌درمانی میانگین پیش‌آزمون بیشتر از جلسه چهارم، پس‌آزمون و پیگیری و در جلسه چهارم بیشتر از پس‌آزمون و

فیزیولوژیک اضطراب اجتماعی هستند باعث می‌شود که آنان علایم فیزیولوژیک اضطراب اجتماعی را بدون قضاوت و واکنش منفی بپذیرند در تکنیک تن آرامی منقبض شدن و شل شدن عضلات به افراد آموزش داده می‌شود که خود این امر می‌تواند در کاهش گزارش علایم فیزیولوژیک از جمله گرفتن عضلات نقش داشته باشد.

مراقبه حضور ذهن باعث فعل شدن ناحیه‌ای از مغز می‌شود که باعث ایجاد عواطف مثبت و اثرهای سودمند در کارکرد این‌سازی بدن و کاهش اضطراب می‌گردد (ولیامز و سگال و تیزدل، ۲۰۰۲؛ ترجمه محمدخانی، ۱۳۸۴). از بعد اثربخشی طرح‌واره‌درمانی بر کاهش اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک می‌توان گفت که این نتیجه با یافته‌های (خوشیدزاده و همکاران، ۱۳۹۰، بیگی، ۱۳۹۰، امامی، ۱۳۹۱، شفیع‌آبادی و دوستان، ۱۳۹۲، بیاتی، ۱۳۹۳، مقدم، ۱۳۹۴) همخوان است که به این نتیجه دست یافتن‌داد که طرح‌واره‌درمانی موجب کاهش فعالیت طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در تمامی حوزه‌های طرح‌واره‌درمانی در درمان اختلال اضطراب اجتماعی است و از اثربخشی لازم برخوردار بوده است. مدل‌های شناختی معاصر اضطراب اجتماعی بیان می‌دارند که افاده‌دارای اختلال اضطراب اجتماعی، طرح‌واره‌هایی غیرانطباقی در مورد خود و رابطه خود با دیگران دارند و زمانی که در یک موقعیت اجتماعی، فعل شوند، باعث سوگیری‌های توجهی و شناختی

طرح‌واره‌درمانی، درمانی یکپارچه است که جنبه‌هایی از مدل‌های شناختی، رفتاری و دلیستگی را در هم می‌آمیزد. مدل طرح‌واره علاوه بر بینش، به تغییر شناختی، هیجانی، بین فردی و رفتاری نیز اهمیت می‌دهد

کمتر از پیگیری و در جلسه پس‌آزمون کمتر از پیگیری بوده است. به عبارت دیگر MBCT و طرح‌واره‌درمانی بر کاهش علایم اضطراب اجتماعی تأثیر معنادار داشته‌اند و در گروه MBCT و طرح‌واره‌درمانی میانگین پیش‌آزمون علایم فیزیولوژیک بیشتر از جلسه چهارم، پس‌آزمون و پیگیری و در جلسه چهارم کمتر از پس‌آزمون و پیگیری و در جلسه پس‌آزمون بیشتر از پیگیری بوده است. به عبارت دیگر MBCT و طرح‌واره‌درمانی بر کاهش علایم فیزیولوژیک تأثیر معنادار داشته‌اند.

خلاصه بحث

هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی درمان‌شناختی مبتنی بر حضور ذهن با طرح‌واره‌درمانی بر اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک بوده است. در این پژوهش بعد از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، نتایج پرسش‌نامه‌ها با توجه به نرمال بدن توزیع متغیرها با آزمون آماری تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. و در اینجا نتایج مورد بحث قرار می‌گیرد. نتایج تحلیل واریانس مختلط یا تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر نشان داد که بین میانگین پیش‌آزمون، جلسه چهارم، پس‌آزمون و پیگیری اضطراب اجتماعی در دو گروه MBCT و طرح‌واره‌درمانی تفاوت معنادار وجود دارد. اما بین اثربخشی دو گروه تفاوت معنادار وجود ندارد. از بعد اثربخشی حضور ذهن بر کاهش اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک می‌توان گفت که این نتیجه یافته‌های قبلی (تانی و همکاران، ۱۳۸۸، ۲۰۱۲، کاویانی و همکاران، ۱۳۸۴، آذرگون و همکاران، ۱۳۸۸، بیرامی، ۱۳۸۸، ابراهیمی‌نژاد، ۱۳۹۲، نجار، ۱۳۹۳، اسدی، ۱۳۹۳، موسوی، ۱۳۹۳، مولایی، ۱۳۹۴) را مورد تأیید قرار می‌دهد که حضور ذهن موجب تعدیل نشانه‌های اضطراب و نگرانی در افراد مبتلا به اختلال اضطراب می‌گردد.

برای کاهش نشانه‌های اضطراب اجتماعی و علایم فیزیولوژیک بر اثر حضور ذهن می‌توان گفت که حضور ذهن از تکنیک‌های توصیف کردن، مشاهده کردن، عمل کردن با آگاهی، عدم قضاوت و عدم واکنش‌دهی برخوردار است و درمان حضور ذهن با برخورداری از مشاهده غیرقضاوتی رویدادهای منفی درونی یا برانگیختگی فیزیولوژیک باعث کاهش علایم اضطراب اجتماعی می‌شود و آموزش تکنیک‌های دیگر از جمله آرام‌سازی یا تن‌آرامی به افرادی که دارای علایم

هدف طرحواره‌درمانی، ایجاد آگاهی روان‌شناختی و افزایش کنترل آگاهانه بر طرحواره‌هاست و هدف نهایی آن بهبود طرحواره‌ها و سبک‌های مقابله‌ای است

منابع

۱. آذرگون، حسن و همکاران، اثربخشی آموزش حضور ذهن بر کاهش نشخوار فکری و افسردگی دانشجویان دانشگاه اصفهان، دو ماهنامه علمی پژوهشی شاهد دانشگاه، (۱۳۸۸)، سال ۱۶، دوره جدید، شماره ۳۴.
۲. باچر، جیمز و همکاران، (۲۰۰۶)، آسیب‌شناسی روانی، ترجمه سید محمدی، یحیی، تهران، ایران، نشر ارسپاران، جلد ۱.
۳. حسوند عموزاده، مهدی و همکاران، (۱۳۸۹)، بررسی روانی و اعتبار سیاهه هراس اجتماعی SPIN بر روی نمونه‌های غیربلینی ایرانی، مجموعه مقالات پنجمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان دانشگاه شاهد تهران ۲۳-۲۲.
۴. خوشیدزاده، محسن و همکاران، اثربخشی طرحواره‌درمانی در کاهش فعالیت‌های طرحواره‌های ناسازگار اولیه در زنان مبتلا به اختلال اضطراب اجتماعی، نشریه فرهنگ مشاوره، (۱۳۹۰)، صفحه ۷۶-۷۵.
۵. دادستان، پریخ، (۱۳۸۳)، روان‌شناسی مرضی تحولی، تهران، سمت، جلد دوم.
۶. کاپلان، ج، سادوک، ب، (۲۰۰۳)، خلاصه روان‌پژوهشی-علوم رفتاری، روان‌پژوهشی پایه‌نی، ریفي، حسن، سجانيان، خسرو، تهران، ارجمند، جلد ۲، ویراست ۹.
۷. کریں، ریکا، (۲۰۰۹)، شناخت درمانی مبتنی بر حضور ذهن، ترجمه آسیس خوش‌لوجه صدق، انتشارات روان.
۸. ویلیامز، سگال، (۲۰۰۶)، درمان‌شناختی مبتنی بر حضور ذهن برای افسردگی، پروانه محمدخانی، شیما تمایی، فر، عذرجهانی تابش، نشر فرادید.
۹. هالجین، ریچارد پی، کراس ویتبورن، سوزان، (۲۰۰۶)، آسیب‌شناسی روانی، سید محمدی، یحیی، تهران، روان، جلد ۱، ویراست (۲۰۱۴).
۱۰. یانگ، جفری، کلوسکو، ژانت، ویشار، مارجوری، (۲۰۱۴)، طرحواره‌درمانی، حمیدپور، حسن، اندوز، زهرا، تهران، ارجمند، جلد ۱.
11. Baer, R-A (2006), Mindfulness-Based Treatment Approaches Clinicians Guide to Evidence Base and Application USA Academic press is an imprint of Elsevier.
12. Connor, K.M, Davidson, J.R.T, Curchill,, L.E, Sherwood, A., Foa, E., & Weisler, R.H. (2000). Psychometric properties of the Social Phobia Inventory. British Journal of Psychiatry, 176, 379-386.
13. Crane, R (2009), Mindfulness-based Cognitive Therapy. New York: Routledge.
14. Rijkeboer MM, Van den Bergh H, Van den Bout J. (2005). Stability and discriminative power of the Young Schema-Questionnaire in a Dutch clinical versus nonclinical sample. J Behav Ther Exp Psychiatry; 36: 129-44.
15. Segal, Z.V., Williams, M. G., & Teasdale, J.D. (2002), Mindfulness- based cognitive therapy for depression. New York: Guilford Press.
16. Tanay, G., Lotan, G., & Bernstein, A. (2012). Salutary Proximal Processes and Distal Mood and Anxiety Vulnerability Outcomes of Mindfulness Traininng: A Pilot Preventive Intervention. Behavior Therapy, 4 43 3 (33), 492-505.
17. Young J, Klosko J, Weishaar M. (2000). Schema Therapy: A Practitioner's Guide: Guliford Press.

شده و به افراد دارای اضطراب اجتماعی کمک می‌کند تا به صورت اختیاری یا گزینشی، به اطلاعات مرتبط با تهدید اجتماعی، توجه کنند (ریجکبور، ون دن برگ و ون دن بوت، ۲۰۰۵).

هدف طرحواره‌هاست و هدف نهایی آن بهبود طرحواره‌ها و سبک‌های مقابله‌ای است (یانگ، کلوسکو و ویشار، ۲۰۰۰). بنابراین می‌توان گفت که طرحواره‌درمانی با تأکید بر تغییر سبک‌های مقابله‌ای ناسازگار و طرحواره‌های ناسازگار شکل گرفته در دوران کودکی و تبیین نحوه اثرگذاری آن‌ها در پردازش و رویارویی با رویدادهای زندگی در درمان و ارائه تکنیک‌های شناختی و رفتاری و همچنین با تأکید بر جایگزین کردن الگوهای رفتاری و شناختی سازگارتر و جدیدتر به جای سبک‌ها و راهبردهای مقابله‌ای ناکارآمد می‌تواند فرصتی را برای بهبود و کاهش گزارش عالیم فیزیولوژیکی اضطراب اجتماعی فراهم آورد.

بکی از برتری‌های این پژوهش، گروهی برگزار شدن آن است که در مقایسه با درمان‌های فردی مقرن به صرفه است؛ هم به لحاظ مادی و هم اثربخشی آن در واحد زمان.

این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز همراه بوده است از جمله محدود شدن نمونه به دانش‌آموزان دوره متوسطه. محدودیت دیگر تحقیق استفاده از روش پرسش‌نامه برای ارزیابی اضطراب اجتماعی و عالیم آن بوده است؛ این امر سوگیری در پاسخ دادن به پرسش‌نامه‌ها را به همراه دارد. و بالاخره نداشتن گروه مقایسه‌ای، که هیچ‌گونه درمانی روی آن‌ها اجرا نشده باشد، از دیگر محدودیت‌های این پژوهش به شمار می‌رود.

پی‌نوشت‌ها

1. Social anxiety disorder
2. Kaplan & Sadoc
3. Mind Fulness
4. Third Wave
5. Baer
6. Crane
7. Williams & Segal & Tisdel
8. Schema Therapy
9. Yaung

سیاهه چشم‌انداز زمان زیمباردو (ZTP)

دکتر آدیس کراسکیان
استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

نشان‌دهنده دیدگاهی منفی، آزارنده و بدینانه نسبت به گذشته است. بُعد حال لذت‌گرا نشان‌دهنده لذت‌جویی در زندگی و تلاش برای داشتن شرایطی پر از شور و انرژی در زمان حال، و حال چبرنگر نشان‌دهنده اعتقاد به جبر و سرنوشت، و داشتن دیدگاهی درمانده و نالمید نسبت به زندگی است. بُعد آینده نشان‌دهنده برنامه‌ریزی در زندگی و تأمل درباره پیامدهای هر رفتار و نیز عمل به تعهدها است (زمیباردو، بود، ۲۰۰۸، میلفونت^۱، آندرید^{۱۱}، بیلو^{۱۲}، و پزوا^{۱۳}، ۲۰۰۸، به نقل از محمدی، دانش، و تقی‌لو، ۱۳۹۵).

کلیدواژه‌ها: روایی، اعتبار، چشم‌انداز زمان، نوجوانان، زیمباردو

● سیاهه چشم‌انداز زمان زیمباردو (ZTP)

سیاهه چشم‌انداز زمان زیمباردو^{۱۴} در سال ۱۹۹۹ توسط زیمباردو و بود ساخته شده است. این ابزار شامل ۵۶ سؤال

نوع چشم‌انداز فرد نسبت به «زمان» و نگرش‌های که با اطرافیان در میان می‌گذارد، تأثیر نیرومندی بر جنبه‌های زندگی فرد دارد، با این وجود بیشتر مردم اهمیت زمان را دست کم می‌گیرند. چشم‌انداز زمان^۱ یک بعد اساسی از ساختار روان‌شناسی زمان است که به صورت دست‌بندی تجربه فرایندهای شناختی انسان به چارچوب‌های گذشته، حال و آینده ظاهر می‌شود (زمیباردو، و بود، ۱۹۹۹، به نقل از گلستانه، افشین، و دهقانی، ۱۳۹۵). این نگرش اغلب روند ناهوشیارانه‌ای دارد که به موجب آن جریان مستمر تجارب شخصی و اجتماعی به مقوله‌های زمانی، پیوند می‌باشد از آن جهت که به این وقایع معنا می‌دهد یا به آن انسجام می‌بخشد (هال، ۱۹۸۳، به نقل از گلستانه و همکاران، ۱۳۹۵).

زمیباردو و بود سازه چشم‌انداز زمان را شامل پنج بُعد گذشته مثبت^{۱۵}، گذشته منفی^{۱۶}، حال چبرنگر^{۱۷}، حال لذت‌گرا^{۱۸} و آینده^{۱۹} تعریف کرده‌اند. بعد گذشته مثبت نشان‌دهنده نگرشی گرم، عاطفی، مثبت و در حسرت و آرزوی گذشته و بُعد گذشته منفی

چشم‌انداز زمان یک بعد اساسی از ساختار روان‌شناسی زمان است که به صورت دسته‌بندی تجربه فرایندهای شناختی انسان به چارچوب‌های گذشته، حال و آینده ظاهر می‌شود

پژوهش انتشار پرسش‌نامه چشم‌انداز زمان زیمباردو (زیمباردو و بوید، ۱۹۹۹)

بازآزمایی (%) < p	ضریب الگای کرونباخ	تعداد سؤالات	ابعاد چشم‌انداز زمان
۰/۷۰	۰/۸۲	۱۰	گذشته منفی
۰/۷۲	۰/۷۹	۱۵	حال لذت‌گرا
۰/۸۰	۰/۷۷	۱۳	آینده
۰/۷۶	۰/۸۰	۹	گذشته مثبت
۰/۷۶	۰/۷۴	۹	حال جبرنگر

هنگاریابی در ایران

تقی‌لو، خالدی، باجور، مهرانه مهرپور، و بوسستانی (۱۳۹۴) به بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی سیاهه چشم‌انداز زیمباردو در بین نوجوانان ۱۴ تا ۱۸ ساله پرداخته‌اند. نمونه این پژوهش ۸۶۶ نفر از نوجوانان مقطع دبیرستان بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. تحلیل عاملی اکتشافی در این پژوهش تا حدودی از ساختار اولیه سیاهه چشم‌انداز زیمباردو

می‌باشد که براساس طیف لیکرت پنج گرینهای (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) نمره‌گذاری می‌شود و پنج بُعد زمانی که توسط زیمباردو و بوید تعریف شده است را مورد سنجش قرار می‌دهد. در پژوهشی که توسط مؤلفان پرسش‌نامه بر روی ۶۰۶ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های ایالات متحده آمریکا صورت گرفته است برای بررسی روای سازه^{۱۵} پرسش‌نامه از تحلیل عاملی (اکتشافی و تأییدی) استفاده شده است. تحلیل عاملی اکتشافی^{۱۶} نشان داد که مجموع سوال‌های پرسشنامه از پنج عامل اشیاع شده است که در مجموع ۳۶ درصد واریانس مشترک بین ماده‌ها را تبیین می‌کنند. برای انجام تحلیل عاملی تأییدی^{۱۷} از شاخص نسبت محدود خی استفاده شده که نشان‌دهنده پرازنده‌گی مدل پنج عاملی تدوین شده است. برای بررسی اعتبار^{۱۸} پرسش‌نامه از دو روش ضریب الگای کرونباخ^{۱۹} (به عنوان همسانی درونی^{۲۰}) و بازآزمایی^{۲۱} با فاصله زمانی چهار هفته (به عنوان پایایی^{۲۲}) استفاده شده که نتایج به تفکیک مؤلفه‌های پرسش‌نامه در جدول زیر گزارش شده است (زیمباردو، و بوید، ۱۹۹۱):

**زیمباردو و بولد سازه چشم انداز زمان را شامل ۵
بعد گذشته مثبت، گذشته منفی، حال جبرنگر،
حال لذت‌گرا و آینده تعریف کرده‌اند**

آینده، حال جبرنگر، حال لذت‌گرا و گذشته مثبت با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب $.075$, $.070$, $.061$ و $.064$ برآورده شده است.
نمونه‌هایی از پرسش‌های سیاهه چشم‌انداز زمان زیمباردو در زیر آرائه شده است:

حمایت کرده است. ۴۲ سؤال از ۵۶ سؤال پرسشنامه با عامل‌های مناسب همبستگی (بار عاملی) معنادار داشتند. همچنین نتایج نشان دادند که حدود ۳۰ درصد از واریانس بین ماده‌ها را تبیین می‌کنند. ولی تحلیل عاملی تأییدی ساختار پنج عاملی مفروض را تأیید نمی‌کند. همسانی درونی ماده‌ها برای پنج بعد گذشته منفی،

بعد چشم‌انداز زمان	پرسش	کارهای که انجام می‌شوند
گذشته منفی	اغلب به این فکر می‌کنم که چه کارهایی را باید در زندگی، به گونه‌ی دیگری انجام می‌دادم.	۱ ۲ ۳ ۴ ۵
حال لذت‌گرا	من معتقدم که یکی از لذت‌های مهم زندگی جمع شدن با دوستان در مهمانی است.	۱ ۲ ۳ ۴ ۵
آینده	همیشه برای انجام کارهای عقب افتاده وقت هست.	۱ ۲ ۳ ۴ ۵
گذشته مثبت	چون گذشته‌ام پر از خاطرات ناخوشایند است، ترجیح می‌دهم به آن فکر نکنم.	۱ ۲ ۳ ۴ ۵
حال جبرنگر	بیشتر زندگی من را سرنوشت تعیین می‌کند.	۱ ۲ ۳ ۴ ۵

21. test - retest
22. stability

- منابع**
- تقی‌لو، صادق؛ خالدی، عزیزه؛ باجور، محسن؛ مهرانه مهرپور، فهیمه؛ و بوستانی، قادر. (۱۳۹۴). ویژگی‌های روان‌سننجی سیاهه چشم‌انداز زمان زیمباردو (ZTPI) در نوجوانان. *فصلنامه تخصصی روان‌سننجی*. سال چهارم شماره ۲، پیاپی (۱۴): ۱-۱۲.
 - گلستانه، سید موسی؛ افшиان، سیدعلی؛ و دهقانی، یوسف. (۱۳۹۵). رابطه بین چشم‌انداز زمان با جهت‌گیری هدف، تعامل تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشکده‌های مختلف دانشگاه خلیج فارس. *دوفصلنامه شناخت اجتماعی*. سال پنجم (شماره ۲، پیاپی ۱۰): ۷۱-۵۲.
 - محمدی، مهسا؛ داشن، عصمت؛ و تقی‌لو، صادق. (۱۳۹۵). پیش‌بینی امیدواری براساس جهت‌گیری مذهبی و چشم‌انداز زمان. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*. سال دهم (شماره ۲، پیاپی ۳۸): ۱۷۴-۱۵۷.
 - Zimbardo, P.G., & Boyd, J.N. (1999). Putting Time in Perspective: A Valid, Reliable Individual Differences Metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 77(No.6): 1271-1288.

پی‌نوشت‌ها

- time perspective
- Zimbardo, P.G.
- Boyd, J.N.
- Hall, E.
- Past- positive
- Past - neagtive
- Present - fatalistic
- present - hedonistic
- future
- Milfont, T.H.
- Andrade, P.R.
- Belo.R.P.
- Pessoa, V.S
- Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI)
- construct validity
- exploratory factor analysis(EFA)
- confirmatory factor analysis (CFA)
- reliability
- Cronbach's Coefficient Alpha
- internal consistency

خدمات مشاوره‌ای برای همه دانشآموزان در همه دوره‌های تحصیلی؛

واقعیت یا آرمان؟!

گزارشی از نشست علمی - تخصصی «آسیب‌شناسی خدمات مشاوره‌ای
دانشآموزان و ارائه راه کارها»

ناهید ابراهیم‌زاده

شرایط و مشکلات شغلی مشاوران، امکانات و ظرفیت‌های درون و برون سازمانی آموزش‌پرورش و سایر مؤلفه‌های تأثیرگذار به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نظام تعلیم و تربیت کشور ارائه نمایند تا تصمیم‌سازی منطقی بر مبنای آن‌ها انجام شود.

با این رویکرد، گروه پژوهشی راهنمایی و مشاوره و روان‌شناسی تربیتی، در پژوهشکده خانواده و مدرسه، پژوهشی را با عنوان «آسیب‌شناسی خدمات مشاوره‌ای دانشآموزان و ارائه راه کارها» در سال ۱۳۹۴ انجام داد. این پژوهش که توسط آقای محمد مخاطب، کارشناس پژوهشی پژوهشکده و تحت نظرارت علمی آقای دکتر فرهاد کریمی، رئیس پژوهشکده تعلیم و تربیت انجام شده است، در یک نشست علمی - تخصصی در هفتم آذرماه سال ۹۶ با حضور جمعی از مشاوران مدارس و مرکز مشاوره شهر تهران، کارشناسان حوزه ستادی، معاون و مدیر کل امور تربیتی و مشاوره ارائه شد. چکیده این پژوهش و نقطه نظرات حاضران را در گزارش زیر می‌خوانیم.

اشارة

با گذشت ۲۵ سال از ایجاد نظام آموزش جدید متوسطه و شروع مجدد فعالیت مشاوران در مدارس کشور تاکنون پژوهش‌های بسیاری در زمینه خدمات راهنمایی و مشاوره و اثربخشی آن از منظر دانشآموزان، والدین، مدیران و کارکنان مدارس... انجام شده است که در آن‌ها اغلب محققان به موانع فراروی خدمات مشاوره‌ای و راه کارهای عملیاتی برای رفع آن‌ها اشاره نموده‌اند. گرچه در طول سال‌های گذشته ستد آموزش‌پرورش طرح‌ها و اقداماتی را به منظور توسعه و کیفیت‌بخشی خدمات راهنمایی و مشاوره در مدارس انجام داده اما شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر جامعه و نهاد خانواده و روند رو به رشد آسیب‌های اجتماعی از یک سو و ضرورت برخورداری همه دانشآموزان از خدمات مشاوره تحریکی، تربیتی و شغلی از سوی دیگر، نیاز به پژوهش‌های جدید را بیش از پیش آشکار می‌سازد؛ پژوهش‌هایی که بتوانند تصویری واقع‌بینانه از نیازها و انتظارات دانشآموزان، والدین،

مشاور، تابلوی اعلانات و...

۵. قوانین و مقررات: اساسنامه‌ها، آییننامه‌ها، دستورالعمل‌ها، تشکیلات و...

۶. بودجه، منابع مالی و اداری: هزینه‌ها، درآمدها و اعتبارات تخصیص‌یافته و امور اداری

خدمات مشاوره در استناد بالادستی آموزش‌وپرورش

محمد مخاطب با تأکید بر اینکه ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانشآموزان در استناد بالادستی از جمله نقشه جامع علمی کشور (۱۳۹۰، ص ۸) و سند تحول بنیادین (راهکارهای ۱-۱، ۳-۷، ۷-۵، ۵-۳، ۱۵-۳، ۱۶-۳، ۲۱-۴) تصریح شده است، به بند ۵ برنامه درسی ملی اشاره نمود که در آن مشاوره، هدایت تحصیلی و تربیتی در همه دوره‌های تحصیلی الزامی دانسته شده است.

وی با اشاره به اینکه برای شناسایی آسیبهای خدمات مشاوره‌ای به استناد و پژوهش‌های پیشین هم مراجعه نموده است، افزود: روش ما در تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش اجرا پیمایشی (کتی) و از نظر کیفی مراجعه به استناد پیشین، مصاحبه نیمه‌سازمان یافته و بحث گروهی متمن کر بوده است. در این تحقیق برای انتخاب نمونه‌های مورد مطالعه از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای استفاده شد. ضمناً تعداد ۱۵ نفر صاحب‌نظر، متخصص و مشاور با تجربه برای مصاحبه و تشکیل بحث گروهی متمن کر به روش هدفمند و ضمن مشورت با کارشناسان و مسئلان مربوط انتخاب شد.

حجم نمونه پژوهش

حجم نمونه اجرا شده برای دانشآموزان دوره دوم متوسطه ۳۸۸ نفر، والدین عضو انجمن اولیا و مربیان مدارس ۲۵۲ نفر، مدیران و مشاوران مدارس ۲۴۷ نفر، مدیران و مشاوران مراکز مشاوره دانشآموزی و خانواده ۱۰۳ نفر و ۱۵ نفر از صاحب‌نظران، متخصصان و مشاوران با تجربه بوده است.

محمد مخاطب در ادامه سخنان خود درباره روایی و پایایی ابزار این تحقیق گفت: روایی و پایایی برگه مصاحبه متخصصان و مشاوران با تجربه به روش‌های محتوازی و صوری تعیین شده و برای سنجش

در ابتدای این نشست، خانم دکتر قدسی احرق، مدیر گروه پژوهشی آموزش خانواده، ضمن خیر مقدم و سپاس از شرکت‌کنندگان در این نشست و معرفی آقای محمد مخاطب، از حاضران درخواست نمودند تا پس از پایان بیانات محقق، با مشارکت در بحث نقطه نظرات خود را بیان نمایند. محمد مخاطب در ابتدای سخنان خود، خدمات راهنمایی و مشاوره را یک ضرورت اجتماعی و آموزشی دانست و تأکید کرد که ارائه این خدمات به روش صحیح، مناسب و بجا نه تنها به ارتقای اهداف و غنای آموزش‌وپرورش کمک می‌کند بلکه بسیاری از مسائل و معضلات برخاسته از درون نظام آموزشی را نیز به نحو شایسته‌ای حل و فصل می‌کند. وی گفت: به استناد راهکارهای مندرج در سند تحول بنیادین و با توجه به ساختار و نظام آموزشی جدید ضروری است آسیبهای و موانع فراروی خدمات راهنمایی و مشاوره در همه دوره‌های تحصیلی شناسایی و راهکارهایی برای رفع آن‌ها راهه شود، و ما با این رویکرد پژوهش حاضر را در دستور کار خود قرار دادیم که در صدد پاسخگویی به دو سوال مهم می‌باشد:

- آسیبهای خدمات مشاوره‌ای دانشآموزان کدامند؟
- چه راهکارهای مناسبی برای بهبود این خدمات می‌توان ارائه نمود؟

عوامل مرتبط با آسیب‌شناسی خدمات مشاوره‌ای

کارشناس پژوهشی پژوهشکده، در ادامه سخنان خود با اشاره به عوامل آسیب‌شناسی خدمات مشاوره گفت: در این تحقیق زمینه‌ها و عوامل زیر مرتبط با آسیب‌شناسی خدمات مشاوره‌ای مورد بررسی قرار گرفته است:
۱. نیروی انسانی: آموزش‌ها، ویژگی‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های مورد نیاز مشاوران، مدیران، معاونان و سایر کارکنان مدرسه و کارشناسان و مسئلان ذی‌ربط و...

۲. تکنولوژی و فناوری: پرونده الکترونیکی، نرم‌افزارهای مناسب، سایت مشاوره، بانک‌های اطلاعات تحصیلی و شغلی، سرعت و سهولت دسترسی به اطلاعات و برنامه‌های فناورانه، سخت‌افزارهای مناسب، روش‌ها و مهارت‌های فنی و...

۳. آزمون‌ها و ابزارها: آزمون‌های استعداد تحصیلی، رغبت‌سنجد، هوش و شخصیت و...

۴. امکانات و تجهیزات: اتاق مشاور و لوازم آن، صندوق ارتباط با

- از نظر والدین، «ارتباط مشکلات مدرسه به عدم انجام مناسب خدمات مشاوره‌ای تربیتی، تحصیلی و شغلی مشاور» با میانگین ۲/۶۷ و «کافی و مناسب بودن ساعت اختصاص داده شده به مشاور در مدرسه به ازای هر ۱۵ نفر دانش‌آموز ۱ ساعت خدمات مشاوره‌ای» با میانگین ۲/۷۳، بیشترین وضعیت آسیب‌پذیری را داشته است.
- از نظر مشاوران مدارس «کافی و مناسب بودن اختصاص خدمات مشاوره با شاخص ۱۵/۱» با میانگین ۲/۳۳، آسیب‌پذیرترین وضعیت بوده است.

● از نظر مدیران مدارس «کافی و مناسب بودن اختصاص مشاور با شاخص ۱۵/۱ در مدرسه» با میانگین ۲/۵۶ آسیب‌پذیرترین وضعیت بوده است.

● از نظر مشاوران مراکز مشاوره «کافی و مناسب بودن اختصاص مشاور (به ازای هر ۴۰ نفر دانش‌آموز یک ساعت خدمات مشاوره‌ای)» با میانگین ۲/۴۱ بیشترین وضعیت آسیب‌پذیری را داشته است.

● از نظر رئوساً و کارشناسان مراکز مشاوره «مناسب و کافی بودن اختصاص مشاور با شاخص ۱/۴۰» با میانگین ۲ آسیب‌پذیرترین وضعیت بوده است.

روایی پرسش‌نامه‌ها از روش روایی محتوایی، برای سنجش پایابی پرسش‌نامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل توصیفی اطلاعات نیز از (جداول فراوانی و درصد، نمودار، میانگین، انحراف استاندارد، واریانس، رتبه و مقیاس نانی) و برای تجزیه و تحلیل استنباطی اطلاعات از (آزمون‌های فریدمن، دوچمله‌ای، T مستقل، همبستگی رتبه‌ای، اسپرمن، تحلیل واریانس یک‌سویه و آزمون تعقیبی توکی) استفاده شده است. ضرایب آلفای کرونباخ برای ابزارهای مختلف پژوهش در جدول زیر آمده است:

ضریب آلفای کرونباخ	تعداد عبارات آسیب‌شناسی	ابزار پژوهش
۰/۹۵۷	۴۵	پرسش‌نامه دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه
۰/۹۶۸	۶۰	پرسش‌نامه والدین دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه
۰/۹۶۵	۸۴	پرسش‌نامه مشاوران دوره دوم متوسطه
۰/۹۷۱	۹۴	پرسش‌نامه مدیران و معاونان پژوهشی و آموزشی مدارس دوره دوم متوسطه
۰/۹۶۳	۵۱	پرسش‌نامه مشاوران مراکز مشاوره خانواده، دانش‌آموزی و هسته‌های مشاوره
۰/۹۳۹	۵۸	پرسش‌نامه رؤساً و کارشناسان مراکز مشاوره خانواده، دانش‌آموزی و هسته‌های مشاوره

یافته‌ها با کمترین وضعیت آسیب‌زاویه در زمینه نیروی انسانی

میانگین ۳/۶۸	اطمینان داشتن آموزان به رازداری و محramانه نگه داشتن اطلاعات‌شان توسط مشاور	از نظر دانش‌آموزان
میانگین ۴/۰۶	رضایتمندی والدین از رازداری و محramانه نگه داشتن اطلاعات دانش‌آموز توسط مشاور مدرس	از نظر والدین
میانگین ۴/۴۹	مفید و اثربخش بودن آموزش‌های ضمن خدمت مشاوران در راستای ارائه خدمات مشاوره‌ای مدارس	از نظر مشاوران مدارس
میانگین ۴/۴۴	مرتبط بودن رشته تحصیلی مشاور با نوع فعالیتها و خدمات مشاوره‌ای	از نظر مدیران مدارس
میانگین ۴/۴۶	علاقه‌مندی مشاوران به نقش‌ها و مسئولیت‌های خود در ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانش‌آموزان	از نظر مشاوران مراکز مشاوره
میانگین ۴/۶۵	موافق با داشتن مدرک تحصیلی فوق لیسانس و بالاتر مرتبط برای اعضای تخصصی هسته‌های مشاوره و مراکز مشاوره	از نظر رؤساً و کارشناسان مراکز مشاوره

هم‌یافته‌های پژوهش در زمینه نیروی انسانی

در ادامه جلسه، کارشناس پژوهش پژوهشکده به نتایج و یافته‌های این پژوهش در ۶ زمینه نیروی انسانی، تکنولوژی و فناوری، آزمون‌ها و ابزارهای امکانات و تجهیزات، قوانین و مقررات و بودجه، منابع مالی و اداری اشاره کرد. در ایندا نتایج حاصله در زمینه نیروی انسانی مورد بحث قرار گرفت:

- از نظر دانش‌آموزان، تأثیر «حجم زیاد کار مشاور در کاهش ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانش‌آموزان» با میانگین ۲/۹۲ بیشترین وضعیت آسیب‌پذیری را داشته است.

اهم یافته‌های پژوهش در زمینه آزمون‌ها و ابزارها

- از نظر دانشآموزان «دشواری سوالات آزمون‌های مشاوره‌ای استعداد، رغبت و سلامت روانی، رفتاری مربوط به دانشآموزان» با میانگین ۲/۹۱ آسیب‌زا ترین وضعیت را داشته است.
- از نظر والدین «آشنایی والدین با نحوه استفاده از نتایج آزمون‌های استعداد، رغبت‌سنج، توانایی، شخصیت و هوش در فعالیت‌های مشاوره‌ای» با میانگین ۳/۱۸ آسیب‌پذیری بیشتری داشته است.
- از نظر مشاوران مدارس «تأثیر آزمون‌های اجرا شده در تعیین رشته و شاخه» با میانگین ۳/۱۱ وضعیت آسیب‌پذیری متوسط داشته است.
- از نظر مدیران مدارس «تأثیر آزمون‌های اجرا شده در انتخاب و تعیین رشته» با میانگین ۳/۴۲ وضعیت آسیب‌زا بی کمی بیش از حد متوسط بوده است.
- از نظر مشاوران مراکز «تأثیر آزمون‌های اجرا شده در انتخاب و تعیین رشته» با میانگین ۳/۱۹ آسیب‌پذیری در حد متوسط بوده است.
- از نظر رؤسا و کارشناسان مشاوران «بیزان انکاس نتایج آزمون‌های مشاوره‌ای به دانشآموزان و والدین آن‌ها توسط مشاور مرکز» با میانگین ۳/۲۰ از وضعیت آسیب‌زا بی متوسطی برخوردار است.

یافته‌ها با کمترین وضعیت آسیب‌زا بی در زمینه آزمون‌ها و ابزارها

۳/۵۵ میانگین	موافق دانشآموز با اجرای آزمون‌ها توسط مشاور مدرسه	از نظر دانشآموزان
۳/۴۱ میانگین	تأثیر آزمون‌های اجرا شده در انتخاب و تعیین رشته	از نظر والدین
۲/۹۵ میانگین	آشنایی با نحوه استفاده از نتایج آزمون‌های استعداد و... در فعالیت‌های مشاوره‌ای	از نظر مشاوران مدارس
۴/۱۲ میانگین	توانایی و دقیقت در برگزاری درست آزمون‌های مشاوره‌ای توسط مشاوران	از نظر مدیران مدارس
۴/۰۵ میانگین	آشنایی با نحوه استفاده از نتایج آزمون‌های مشاوره‌ای در فعالیت‌های مشاوره‌ای	از نظر مشاوران مراکز مشاوره
۲/۹۰ میانگین	آشنایی با نحوه استفاده از نتایج آزمون‌های استعداد و... در فعالیت‌های مشاوره‌ای	از نظر رؤسا و کارشناسان مراکز مشاوره

اهم یافته‌های پژوهش در زمینه تکنولوژی و فناوری

- از نظر دانشآموزان «امکان ارتباط دانشآموزان با مشاوران از طریق سایت مشاوره و دریافت جواب‌های خود از آنان» با میانگین رتبه‌ای ۲/۲۶ آسیب‌زا ترین وضعیت را دارد.
- از نظر والدین «محرمانه ماندن اطلاعات پرونده الکترونیکی مشاوره‌ای دانشآموزان» با میانگین ۲/۳۹ آسیب‌پذیرترین وضعیت را داشته است.
- از نظر مشاوران مدارس «امکان‌پذیر بودن ثبت مسائل و مشکلات دانشآموزان در پرونده الکترونیکی مشاوره‌ای» با میانگین ۲/۱۲ آسیب‌پذیرترین وضعیت را داشته است.
- از نظر مدیران مدارس «مناسب بودن زیرساخت‌ها و امکانات لازم برای انجام مشاوره از راه دور» با میانگین ۲/۶۷ از آسیب‌پذیری بیشتری برخوردار بود.
- از نظر مشاوران مراکز «مناسب بودن زیرساخت‌ها و امکانات لازم برای انجام مشاوره از راه دور» با میانگین ۲/۳۸ وضعیت مناسبی در مدارس نداشته و آسیب‌پذیرترین عبارت محسوب می‌شود.
- از نظر رؤسا و کارشناسان مشاوران «امکان ارتباط دانشآموزان از طریق پست الکترونیکی مخصوص با مشاوران مرکز و دریافت جواب‌های خود از طریق ایمیل» با میانگین ۱/۹۷ آسیب‌پذیرترین وضعیت را داشته است.

یافته‌ها با کمترین وضعیت آسیب‌زا بی در زمینه تکنولوژی و فناوری

۳/۴۲ میانگین	وجود پرونده الکترونیکی مشاوره‌ای برای تمام دانشآموزان در مدرسه	از نظر والدین
۳/۷۴ میانگین	برخورداری مشاوران مدرسه از ویژگی‌های تعهد، تخصص و علاقهمندی در ارائه خدمات مشاوره‌ای	از نظر مشاوران مدارس
۳/۴۳ میانگین	در اختیار داشتن تجهیزات سختافزاری (کامپیوتر، مودم و...)	از نظر مدیران مدارس
۳/۴۶ میانگین	در اختیار داشتن تجهیزات سختافزاری (کامپیوتر، مودم و...)	از نظر مشاوران مراکز مشاوره
۲/۹۴ میانگین	امکان ورود مشاور مرکز به سایت و پیش‌مشاوران مدارس و ثبت مسائل و خدمات ارائه شده به دانشآموزان	از نظر رؤسا و کارشناسان مشاوران مراکز

پیشنهاد می شود شیوه نامه ارائه خدمات مشاوره تربیتی، تحصیلی و شغلی به صورت جامع و با حضور مشاوران مدارس و مراکز مشاوره و صاحب نظران در جلسات کارگاهی تمهیه و به دوره ابتدایی به ویژه پایه های پنجم و ششم و دوره متوسطه اول به ویژه پایه نهم تسری و تعمیم داده شود

اهم یافته های پژوهش در زمینه قوانین، مقررات و دستورالعملها

از نظر دانش آموزان «تداخل شرح وظایف مشاور مدرسه با شرح وظایف معاون و مری پرورشی» با میانگین ۳۰۲ در حد متوسط بوده است. از نظر والدین «دستورالعمل های مرتبط با خدمات مشاوره ای» با میانگین ۲/۷۲ و دستورالعمل های مرتبط با خدمات مشاوره ای با میانگین ۲/۷۲ و «تداخل شرح وظایف مشاور مدرسه با وظایف معاون و مری پرورشی» بیشترین وضعیت آسیب پذیری را داشته است. از نظر مشاوران مدارس «از دید دستورالعمل ها و بخش نامه های ارسالی مرتبط با خدمات مشاوره ای» بیشترین وضعیت آسیب پذیری را داشته است. از نظر مدیران مدارس «ناکارآمدی و دستورالعمل های مرتبط با خدمات مشاوره ای داشتند. از نظر شورای اسلامی در حمایت از فعالیت های مشاوره ای در مجلس شورای اسلامی در میانگین ۲/۵۴ آسیب پذیری ترین وضعیت را داشته است. از نظر رؤسا و کارشناسان مراکز «دستورالعمل های مرتبط با خدمات مشاوره ای» با میانگین ۲/۷۹ اسیب پذیری گستردگی برخوردار بوده است.

اهم یافته های پژوهش در زمینه امکانات و تجهیزات

- از نظر دانش آموزان «فرامه شدن اردوهای شغلی و بازدید از مراکز و کارخانه ها برای دانش آموزان تو سط مشاور مدرسه» با میانگین ۲/۲۵ و «در معرض دید مدیران و دانش آموزان قرار گرفتن اتفاق مشاور» با میانگین ۲/۷۵ از آسیب پذیری بیشتر و گستردگی برخوردار هستند.
- از نظر والدین «در معرض دید مدیران و دانش آموزان قرار گرفتن اتفاق مشاور» با میانگین ۲/۵۱ آسیب پذیری ترین وضعیت را داشته است.
- از نظر مشاوران مدارس «در معرض دید مدیران و دانش آموزان قرار گرفتن اتفاق مشاور» با میانگین ۲/۱۶ آسیب پذیری ترین وضعیت را داشته است.
- از نظر مدیران مدارس «در معرض دید مدیران و دانش آموزان قرار گرفتن اتفاق مشاور» با میانگین ۲/۱۰ آسیب پذیری ترین وضعیت را داشته است.
- از نظر مشاوران مراکز «وجود مجلات مشاوره، کتاب ها، جزو ها، مقالات، تحقیقات و انواع آزمون های مشاوره در مرکز» با میانگین ۳/۲۷ در وضعیت آسیب پذیری متوسط قرار گرفته است.
- از نظر رؤسا و کارشناسان مراکز «وجود منابع و بانک های اطلاعاتی، فرهنگ مشاغل، بروشور های شغلی و تحصیلی، کتاب تخصصی، گزارش های تحقیقی و انواع آزمون های در مرکز» با میانگین ۲/۳۹ از آسیب زایی بالایی برخوردار بود.

یافته ها با کمترین وضعیت آسیب زایی در زمینه قوانین، مقررات و دستورالعملها

۳/۶۵ میانگین	آشنايی با تعهدنامه اخلاقی، انصباطی مندرج در آئین نامه انصباطی	از نظر دانش آموزان
۳/۷۹ میانگین	ارزش قائل شدن والدین برای کارها و نقش های مشاور در ارائه خدمات مشاوره ای	از نظر والدین
۴/۲۱ میانگین	آشنايی مشاوران با دستورالعمل ها و شیوه نامه های هدایت تحصیلی و شغلی و به کار گیری آن ها	از نظر مشاوران مدارس
۴/۱۷ میانگین	آشنايی مشاور مدرسه با دستورالعمل ها و شیوه نامه های هدایت تحصیلی و شغلی	از نظر مدیران مدارس
۳/۹۷ میانگین	آشنايی مشاور با قوانین، مقررات، بخششامه های موجود	از نظر مشاوران مراکز
۴/۱۵ میانگین	آشنايی مشاور با قوانین و مقررات و بخششامه های موجود	از نظر رؤسا و کارشناسان مراکز مشاوره

یافته ها با کمترین وضعیت آسیب زایی در زمینه امکانات و تجهیزات

۳/۶۸ میانگین	برخورداری مشاوران از اتفاق کار مستقل، استاندارد و مناسب	از نظر دانش آموزان
۳/۷۶ میانگین	بهره مندی از سالن اجتماعات برای برگزاری جلسات مشاوره	از نظر والدین
۴/۲۶ میانگین	بهره مندی از تابلوی اعلانات توسط مشاور	از نظر مشاوران مدارس
۴/۳۷ میانگین	بهره مندی از تابلوی اعلانات توسط مشاور	از نظر مدیران مدارس
۳/۷۳ میانگین	همکاری در گزارش هفتۀ معرفی مشاغل، هفتۀ بهداشت مدارس و نمایشگاه های ویژه آن ها در مرکز	از نظر مشاوران مراکز مشاوره
۴/۱۱ میانگین	همکاری مرکز با مشاور مدرسه در شناسایی و حل مشکلات دانش آموزان ارجاعی به مرکز	از نظر رؤسا و کارشناسان مراکز مشاوره

مسئله فرسودگی
شغلی و بهداشت
روانی مشاوران جدی
است. تمایل مشاوران
به خروج از این حرفه
باید مورد توجه قرار
گیرد

مهم‌ترین پیشنهادها و راهکارهای تحقیق

محمد مخاطب در ادامه سخنان خود به ارائه مهم‌ترین پیشنهادها و راهکارهای تحقیق در دو بخش مرتبط با زمینه‌ها و راهکارهای حاصل از یافته‌های کمی به شرح زیر پرداخت:

زمینه نیروی انسانی

برقراری رابطه حسنه مشاوره‌ای با دانشآموzan و بالا بردن آگاهی آنان نسبت به اهمیت و نقش خدمات مشاوره افزایش جلسات مشاوره گروهی

ایجاد و بهبود زمینه ارتباط بین والدین و مشاوران افزایش اطلاعات خانواده‌ها در زمینه خدمات مشاوره و همکاری والدین با مدرسه در ارائه خدمات مشاوره‌ای به فرزندانشان به کارگیری افراد توانمند و با انگیزه در مشاوره مدارس و ارزش‌گذاری کار مشاوران توسط مستولان و مقامات رده‌های بالا

زمینه تکنولوژی و فناوری

ایجاد سایت ویژه برای مشاوران مدارس و فراهم‌سازی زمینه ارتباط الکترونیکی از طریق ایمیل، اس‌ام‌اس... با دانشآموzan

ایجاد اتفاق فکر بین مشاوران و اولیا و دانشآموzan طراحی و نصب نرم‌افزارهای مناسب با خدمات مشاوره در مدارس و ارائه آموزش‌های لازم در این‌باره

تهیه و راهنمایی نرم‌افزار بانک اطلاعات تحصیلی و شغلی در همه مدارس و الزامی شدن آن

اختصاص دادن اینترنت و تجهیزات یکسان به همه مدارس و

فراهم کردن امکانات مناسب با نیازها و فناوری‌های روز آشناسازی مشاوران با سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای

زمینه آزمون‌ها و ابزارها

برگزاری به موقع آزمون‌های مشاوره‌ای و استفاده از نتایج آن در هدایت تحصیلی و شغلی دانشآموzan

اجرای آزمون‌های استعداد تحصیلی در طول سال و بهصورت گروه‌های کوچک و کاربست نتایج آن‌ها

اهم یافته‌های پژوهش در زمینه بودجه، منابع مالی و اداری

از نظر دانشآموzan «وجود محدودیت برای مشاور در بی‌گیری و حل و فصل مشکل دانشآموzan در خارج از مدرسه» با میانگین ۲/۹۰ آسیب‌پذیرترین عبارت بوده است.

از نظر والدین «وجود محدودیت برای مشاوران در بی‌گیری مشکلات دانشآموzan در خارج از مدرسه» با میانگین ۲/۷۳ آسیب‌پذیرترین وضعیت را داشته است.

از نظر مشاوران مدارس «جذب اعتبارات از استانداری، شهرداری، فرمانداری و... توسط مدرسه برای ارائه خدمات مشاوره‌ای» با میانگین ۱/۹۶ از آسیب‌های گسترده بوده است.

از نظر مدیران مدارس «جذب اعتبار از نهادهای مردمی در مدرسه برای ارائه خدمات مشاوره» با میانگین ۱/۹۵ بیشترین وضعیت آسیب‌پذیری را داشته است.

از نظر مشاوران مراکز مشاوره «رضایت از اعتبارات اختصاص یافته به حوزه مشاوره تحصیلی» با میانگین ۱/۸۱ بیشترین وضعیت آسیب‌پذیری را داشته است.

از نظر رؤسا و کارشناسان مراکز «رضایت از اعتبارات اختصاص یافته در حوزه مشاوره» با میانگین ۱/۸۹ آسیب‌پذیرترین وضعیت را داشته است.

یافته‌ها با کمترین وضعیت آسیب‌پذیری در زمینه بودجه، منابع مالی و اداری

۳/۶۴ میانگین	کمک مشاور مدرسه در انتخاب روش صحیح مطالعه و برنامه‌ریزی	از نظر دانشآموzan
۳/۱۹ میانگین	موافقت با درآمدزایی مدارس و مراکز مشاوره در قبال ارائه خدمات مشاوره‌ای	از نظر والدین
۳/۶۳ میانگین	تأثیر فعالیت‌های مشاوره‌ای ارائه شده به دانشآموzan در تغییر نگرش مدیران نسبت به تأمین و جذب اعتبار لازم	از نظر مشاوران مدارس
۳/۵۵ میانگین	موفقیت مشاور مدرسه در جلب مشارکت اولیا	از نظر مدیران مدارس
۳/۴۹ میانگین	تأثیر ارائه تسهیلات و خدمات رفاهی و بیمه‌ای به مشاوران	از نظر مشاوران مراکز مشاوره
۴/۵۶ میانگین	ضرورت وجود مراکز و هسته‌های مشاوره در آموزش‌پیوران و کمک آن‌ها در ارائه خدمات مشاوره‌ای	از نظر رؤسا و کارشناسان مراکز مشاوره

و به روزرسانی بخشنامه های مرتبط با خدمات مشاوره در مدارس و مراکز مشاوره
در اختیار قرار دادن بخشنامه ها و دستورالعمل های مشاوره ای به مشاوران و اطلاع رسانی دقیق در این زمینه

زمینه بودجه و منابع مالی و اداری
تخصیص بودجه کافی برای ارائه خدمات مشاوره ای به مدارس
تفویض اختیار در زمینه تأمین بودجه و پشتیبانی لازم از خدمات
مشاوره ای به مدیران مدارس و در نظر گرفتن ردیف بودجه مستقل و
مناسب برای خدمات مشاوره ای در مدارس
جلب حمایت دستگاه های دیگر برای کمک به خدمات مشاوره ای
در مدارس
در اختیار قرار دادن مسئولیت بودجه و هزینه های خدمات
مشاوره ای در مدارس به مشاوران و یا همکاری مشاور در هزینه کرد
بودجه مشاوره با مدیران مدارس
فرآهنگ سازی راه های درآمدزایی مدارس و مناطق از طریق خدمات
مشاوره در راستای بهبود فعالیت های مشاوره ای در مدارس

پیشنهادها و راه کارهای حاصل از یافته های کمی
شیوه نامه ارائه خدمات مشاوره تربیتی، تحصیلی و شغلی
به صورت جامع و با حضور مشاوران مدارس و مراکز مشاوره و
صاحب نظران در جلسات کارگاهی تهیه و به دوره ابتدایی به ویژه
پایه های پنجم و ششم و دوره متوسطه اول به ویژه پایه نهم تسری
و تعیین داده شود.
راعیت اختصاص مشاور با شاخص ۱۵/۱ در سطح مدرسه توسط
همه مسئولان
برنامه آموزش تخصصی مشاوران و با تأکید بر یافته های این
پژوهش تهیه و از طریق مراجع ذی صلاح و به ویژه دانشگاه فرهنگیان
اجرا شود.
موقعیت ها و فرصت های لازم برای تعامل و ارتباط بیشتر مشاوران
و دانش آموزان از طریق سایت فراهم شده و امکان پاسخ گویی و رفع
برخی مشکلات از این طریق فراهم شود.

تربیت متخصصان آزمون ها و ایجاد یک مرکز یا کمیته برای این
امر در مناطق و شهرستان ها
بومی سازی آزمون ها و ابزارهای خدمات مشاوره ای و کاربردی
کردن آن ها برای همه گروه های دانش آموزی
فرامه آوردن سالن های مناسب برای برگزاری و اجرای آزمون های
مشاوره ای
تأمین آزمون ها و ابزارهای خدمات مشاوره ای در همه مدارس و
مراکز مشاوره
اجراء برنامه جامع خدمات مشاوره ای در مدارس

زمینه امکانات و تجهیزات
تجهیز اتاق ویژه و استاندارد برای مشاوره در مدارس و مراکز
مشاوره
تقویت فرهنگ استفاده از صندوق ارتباط با مشاور و نصب آن در
مکان های مناسب
توسعه راه های ارتباطی مشاور با دانش آموزان و پاسخگویی مشاوران
به مکاتبات دانش آموزان و برگزاری مسابقه های ویژه در این زمینه
اجراء برنامه حمایتی جامع توسط روان پزشک، مشاور و مدد کار
اجتماعی در مدارس

پیش بینی فعالیت های فیلمبرداری ویژه از فرایند مشاوره در
مدارس و تشویق مشاوران برای بهره برداری از آن ها
تأسیس مراکز مشاوره شبانه روزی ویژه دانش آموزان و خانواده ها
راه اندازی طرح ییمه خدمات مشاوره ای در مدارس

زمینه قوانین، مقررات و دستورالعمل ها
افزایش ساعات و مدت زمان مشاوره در مدارس و اختصاص یک
مشاور تمام وقت به مدارس در هر یک از دوره های تحصیلی بر اساس
شیوه نامه خاص و شرح وظایف معین
اصلاح و حذف بخش نامه ها و دستورالعمل های دست و پاگیر و
مشخص کردن وظایف مشاور در مدارس
توجه به بهداشت روانی مشاوران و سختی کار آن ها در
دستورالعمل ها
استفاده از نظرات مشاوران برای اصلاح برخی از دستورالعمل ها

**براساس مشورت‌های انجام شده به
دبیال احیای نقش مشاوره‌ای معلمان
و آموزگاران دوره‌ابتدایی هستیم و
طراحی دوره‌های آموزشی لازم برای
آن‌ها را پیگیری می‌کنیم**

به عنوان مشاور استفاده شود.
۶ با توجه به اینکه تعدادی از مشاوران در سال جاری و سال ۹۷ بازنشسته خواهند شد چرا امکان جذب از فارغ‌التحصیلان رشته مشاوره فراهم نیست! این در حالی است که با کمبود مشاور در دوره متوسطه دوم مواجه هستیم و در دوره ابتدایی مشاور نداریم.

۷ از ظرفیت‌های برون‌سازمانی آموزش‌پیورش و همکاری‌های درون‌بخشی برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی استفاده کنیم.
۸ بعد از سال‌ها که آزمون‌ها را اجرا می‌کنیم و دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف تحصیل می‌کنند و به دانشگاه‌هاراه‌می‌یابند، مشاوران باید از نتیجه کار خود مطلع باشند، و بدانند نتیجه آزمون‌های اجرا شده چه تأثیری در رشته‌های دانشگاهی دانش‌آموزان داشته است؟
۹ باید از طریق این پژوهش‌ها نگرش و دیدگاه‌های مدیران و مسئولان را تغییر داده و در آن‌ها دادگاههای ایجاد تا نسبت به نیازها و مشکلات عاطفی، روانی و تحصیلی دانش‌آموزان حساس شده و اقدام‌های اساسی انجام دهنند.

۱۰ مسئله فرسودگی شغلی و بهداشت روانی مشاوران جدی است. تمایل مشاوران به خروج از این حرفة باید مورد توجه قرار گیرد.
۱۱ بارها مسائل و مشکلات حرفه‌ای مشاوران، چالش‌های هدایت تحصیلی، فضای آموزشی و ... را در جلسات مطرح کردند. این مشکلات بنیادی هستند و متأسفانه تغییری در وضعیت آن‌ها رخ نداده است. باید فکر اساسی شود.

۱۲ بر ادامه جلسه آقای دکتر شکوهی مدیر کل امور تربیتی و مشاوره ستاد ضمن تشکر از مشارکت حاضران و ارائه نظرات و پیشنهادهای سازانده آن‌ها گفت: با توجه به موضوع آسیب‌شناسی خدمات مشاوره در نظام آموزش‌پیورش در این نشست علمی، بندۀ سخنی را از آقای دکتر فانی نقل می‌کنم که ایشان می‌فرمودند ما سوار هواپیمایی هستیم که در حال حرکت است نه می‌توانیم آن را متوقف کنیم و نه می‌توانیم آن را بنشانیم و بایستی در همین وضعیت دست به اقداماتی بزنیم. این تصور که همه چیز آماده است، مثلًاً سازمان برنامه و بودجه آماده است تا اعتبارات درخواستی ما را تأمین کند و یا سازمان امور اداری و استخدامی مجوز لازم برای

۱ جلوگیری از جایه‌جایی و رفتن مشاوران از مدارس به اداره‌ها و
۲ برگزاری کارگاه‌های ارتقای نگرش و تفکر مثبت برای مشاوران و

درخواست فعالیت‌های تحقیقی و گروهی از آنان و تهیه برنامه جامع
مهارت‌آموزی مشاوران و اجرای منظم آن در طول سال تحصیلی
۳ آزمون‌ها و ارزارها در مدارس به درستی اجرا شده و اهداف و

کارکرد آن‌ها مشخص شده و با شرایط روز مناسب‌سازی شود.
۴ نسبت به استاندارد و بومی‌سازی آزمون‌ها اقدام شده و آزمون‌ها در اختیار همه مدارس قرار گیرد.

۵ زمینه برخورداری مشاوران از اتفاق کار مستقل، استاندارد و مناسب با خدمات مشاوره‌ای بیش از پیش فراهم گردد.

۶ مقراط و دستورالعمل‌های مربوط به خدمات مشاوره‌ای جامع و کامل باشد و مناسب با شرایط روز به مدارس ابلاغ گردد.
۷ راه درآمدزایی در زمینه مشاوره در مدارس فراهم شود و نگاه مصرفی به خدمات مشاوره در مدارس به تدریج و از راه فرهنگی

تغییر یابد.

پس از پایان یافتن سخنان کارشناس پژوهشی پژوهشکده، حاضران در جلسه به نقد و بررسی یافته‌های پژوهش پرداختند که در این بخش به پاره‌های از نظرات آن‌ها اشاره خواهیم نمود:

۸ در این پژوهش سوالات متعددی مورد بررسی قرار گرفته است که هر یک از آن‌ها می‌تواند موضوع یک پژوهش مستقل قرار گیرد. شایسته است با توجه به گسترده‌گی ابعاد خدمات مشاوره‌ای و متغیرهای تأثیرگذار بر آن‌ها، اهداف پژوهش محدود گردد تا نتایج و پیشنهادها جنبه عملیاتی داشته باشد.

۹ با توجه به اجرای طرح‌ها و برنامه‌های مؤثر در بهبود کیفیت خدمات مشاوره‌ای مدارس که سوابق آن‌ها در دفتر مشاوره ستاد موجود است پیشنهاد می‌شود طرح‌های گذشته تقویت شده و موانع فرا روی اجرای آن‌ها رفع گردد. به تجربه‌های انباشته و تخصص‌ها احترام بگذاریم.

۱۰ به منظور پاسداشت کیان مشاوره و ارج نهادن به فعالیت‌های تخصصی در حرفه مشاوره، نباید از نیروهای مازاد در مدارس

مشاوره در دانشگاه‌ها از دو سال پیش گفت که در سال جاری با برگزاری جلسات متعدد و با همکاری سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره و انجمن مشاوره توانستیم این رشته را مجدداً فعال نموده هستیم. با توجه به چالش‌های هدایت تحصیلی در سال گذشته و ناکارامدی نظام آموزشی در توانمند ساختن دانش آموزان پایه نهم به نحوی که بتوانند به انتخاب رشته مناسب دست بزنند، برای هر پایه تحصیلی مهارت‌هایی را کمک اساتید دانشگاه تعریف کرده‌ایم و امیدواریم بتوانیم این مهارت‌ها را به عنوان موضوعات کمک‌آموزشی در اختیار معلمان و مشاوران قرار دهیم و سپس در برنامه درسی بگنجانیم تا دانش آموزان در پایه نهم قادر به انتخاب صحیح شاخه و برگزار شود. سؤالات و گوییهای آزمون همه به گونه‌ای طراحی شده که دانش آموز بدون استرس و حتی در منزل بتواند آن را انجام دهد. انشاء‌الله این سامانه از نیمة دوم آذرماه فعال می‌شود و در آن براساس اطلاعات دستبندی شده، سطوح مختلف دسترسی برای کاربران منطقه، استان و مشاوران تعریف شده است، بنابراین مشاوران می‌توانند از تجزیه و تحلیل نتایج آزمون‌ها مطلع شوند.

وی درباره آمار مشکلات و آسیب‌های روانی و رفتاری دانش آموزان گفت: آمار مشکلات را به اطلاع سطوح مختلف وزارت‌خانه رسانده‌ایم اما به نظر بنده اعلام آمار آسیب‌ها صرفاً مشکلی را حل نمی‌کند. نیاز به اقدامات علمی و ریشه‌ای داریم تا آمار مشکلات کاهش یابد. مدیر کل امور تربیتی و مشاوره در پایان سخنان خود کلیه اساتید و صاحب‌نظران را به همکاری با دفتر مشاوره دعوت کرد و برای اجرایی کردن طرح‌ها و ایده‌های آن‌ها در آموزش و پرورش اعلام آمادگی نمود.

دکتر فرهاد کریمی رئیس پژوهشکده تعلیم و تربیت در خاتمه جلسه ضمن تشکر از آقای دکتر شکوهی و حاضران اظهار امیدواری کرد مجمع هماندیشی به صورت ماهانه یا سه ماهه با مدیریت خانم دکتر احرقر برگزار شود تا مباحثت با رویکرد پژوهشی مطرح شده و با انتخاب موضوعات فرعی در آینده نزدیک تهیه گزارش‌ها و مقالات پژوهشی در جهت رونق فعالیت‌های مشاوره‌ای و کاستن از مشکلات موجود باشد.

۳۶۰۰۰ نفر کسری نیروی انسانی مشاوره را بددهد این‌طور نیست. البته ما با امید به خدا و تلاش مستمر در صدد رفع مشکلات موجود هستیم. با توجه به چالش‌های هدایت تحصیلی در سال گذشته و ناکارامدی نظام آموزشی در توانمند ساختن دانش آموزان پایه نهم به نحوی که بتوانند به انتخاب رشته مناسب دست بزنند، برای هر پایه تحصیلی مهارت‌هایی را کمک اساتید دانشگاه تعریف کرده‌ایم و امیدواریم بتوانیم این مهارت‌ها را به عنوان موضوعات کمک‌آموزشی در اختیار معلمان و مشاوران قرار دهیم و سپس در برنامه درسی بگنجانیم تا دانش آموزان در پایه نهم قادر به انتخاب صحیح شاخه و رشته تحصیلی خود باشند.

مدیر کل امور تربیتی و مشاوره در ادامه سخنان خود با اشاره به اینکه ۷۶٪ دانش آموزان در حال حاضر در دوره ابتدایی تحصیل می‌کنند گفت تأمین مشاور برای این دوره عملاً امکان‌پذیر نیست. حتی اگر امروز تصمیم به این کار بگیریم باید پنج سال آینده منتظر ورود مشاورانی به مدرسه باشیم که آموزش‌های لازم را گذرانده‌اند. بنابراین براساس مشورت‌های انجام شده به دنبال احیای نقش مشاوره‌ای معلمان و آموزگاران دوره ابتدایی هستیم و طراحی دوره‌های آموزشی لازم برای آن‌ها را پی‌گیری می‌کنیم. علاوه بر این، با توجه به بازنی‌ستگی ۵۰۰۰ نفر از مشاوران شاغل در سال آینده، به دنبال پالایش و جذب تعدادی از همکاران فرهنگی با رشته‌های مرتبط روان‌شناسی، مشاوره و علوم تربیتی هستیم که از داشت و تخصص لازم برخوردارند و به فعالیت‌های مشاوره‌ای نیز علاقه‌مندند تا از این طریق بتوانیم کمبود نیروی انسانی مشاور را تا حدودی جبران کنیم. ضمن آنکه سیستم را برای مشاورانی که در پست‌های دیگر شاغل هستند (کارشناس، معاون آموزشی) می‌بندیم و ناگزیر هستیم این افراد را برگردانیم تا از این طریق هم کمبود نیروی مشاور را تا حدودی جبران کنیم.

طراجی و تدوین سند نظام جامع راهنمایی و مشاوره، یکی دیگر از اقداماتی بود که دکتر شکوهی به آن اشاره و اظهار امیدواری کرد که تصویب این سند در شورای عالی آموزش و پرورش در رفع مشکلات موجود بسیار مؤثر خواهد بود. وی درباره حذف رشته

عوامل مؤثر بر وجدان کاری

Study of affecting factors for work consciousness

یونس جاویدنیسب، کارشناس ارشد مشاوره
افشین جاوید نسب، کارشناس ارشد مددکاری
محمد رضا خبازی راوندی، کارشناس ارشد مشاوره

مقدمه

سازمان‌ها و مؤسسه‌ات برای افزایش بهره‌وری عملکرد، رضایت شغلی، تعهد کاری، انگیزش شغلی، وجدان کاری، و بر عکس، کاهش بیانگرگی، افسردگی شغلی، غبیت از کار، ترک کار و اخراج کارکنان از روش‌های مختلفی استفاده می‌کنند تا کارکنان خود را برای انجام بهتر وظایف و مسئولیت‌ها در سطحی رضایت‌بخش نگه دارند. به اعتقاد بنت و دورکین^۱ (۲۰۰۰)، الیزور و کاللوسکی^۲ (۲۰۰۱)، لمونز و جونز^۳ (۲۰۰۱)، سینگ، گوپتا و نونگویال^۴ (۲۰۰۸) توجه به وجدان کاری در هر سازمان باید اولویت آن سازمان باشد و انجام مطالعه پیرامون وجدان کاری یک ضرورت است، زیرا هم عوامل فردی و هم سیستم اجتماعی یک سازمان در تعامل با یکدیگر، بر وجدان کاری مؤثرند.

مفهوم کار

تعریف متعددی از کار ارائه شده است. کار اعم از هر گونه فعالیت انسانی شامل فعالیت ذهنی، جسمی و روانی است؛ به عبارت دیگر کار فعالیتی است که به تولید کالایی اقتصادی و یا خدمتی می‌انجامد (خانی، ۱۳۸۷). از نظر هنری برگسون^۵ کار عبارت است از آفرینش امر فایده‌بخش (بیرون، ۱۹۸۸؛ ترجمه ساروخانی، ۱۳۶۶).

نگرش فرهنگی به کار

فرهنگ کار به مجموعه ارزش‌ها، باورها و دانش‌های مشترک و پذیرفته شده یک گروه گفته می‌شود که در انجام فعالیت‌های هدفمند آن گروه به کار گرفته می‌شود. به عبارت دیگر، نگرش‌های درونی شده و مورد پذیرش جمعی قرار گرفته، فرنگ کاری آن

چکیده

وجدان کاری جزء جدایی‌ناپذیر بهره‌وری در سازمان است که ناشی از عوامل درونی، بیرونی، فردی، سازمانی و فرهنگی است و رفتار و عملکرد کارکنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این مطالعه تلاش شده است تا ضمن بررسی وجدان کاری در سطوح مختلف فردی، سازمانی، خانوادگی و محیطی از طریق مروار منابع و پژوهش‌های پیشین به این سوال‌ها پاسخ داده شود که چه عواملی بر وجدان کاری مؤثر هستند، چه اثری بر رفتار و عملکرد کارکنان دارند و چگونه می‌توان وجدان کاری را در سازمان افزایش داد.

کلیدواژه‌ها: وجدان کاری، وجدان، کار.

توجه بوده و هر کار حلال و لذت‌های مشروع ناشی از آن را مجاز می‌شمارد. به علاوه لذت درونی و رضایت الهی در کار که صرفا برای رضای خدا می‌باشد مورد نظر است. لذت درونی ناشی از چنین فرایندی به انسان احساس رضایت و شفعت می‌دهد.

و ج دان

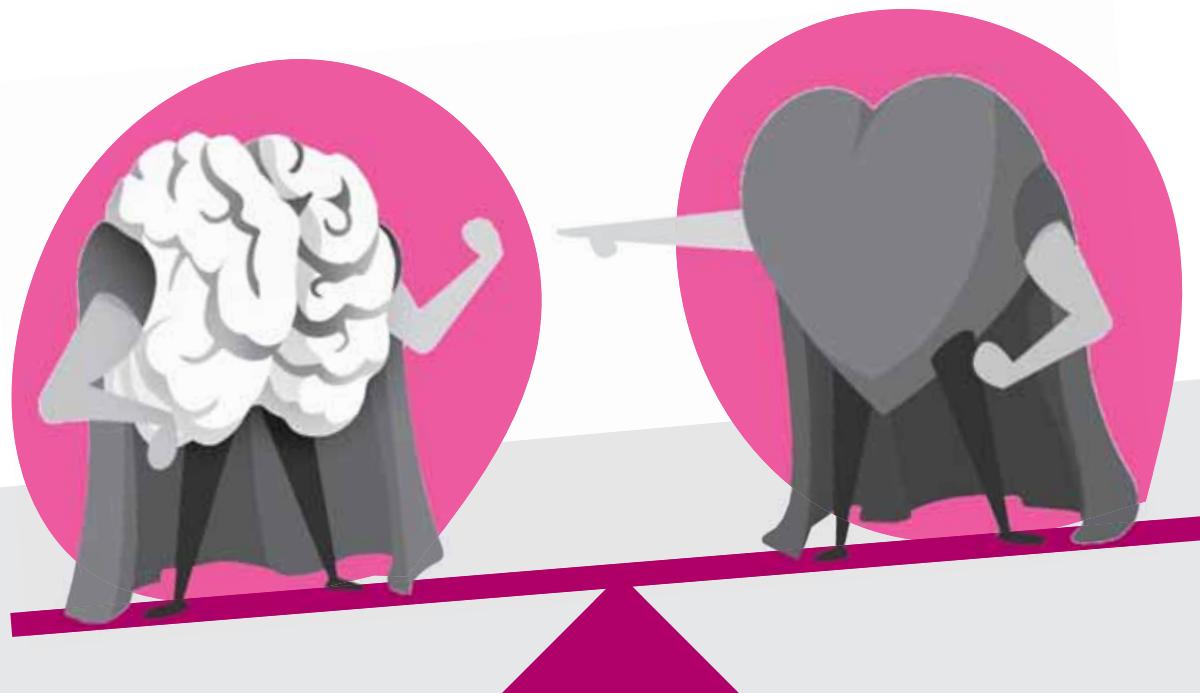
کودکان از طریق تحسین، تنبیه و درس عبرت یاد می‌گیرند که والدینشان چه رفتارهایی را خوب یا بد می‌دانند (شولتز^۷، ۱۹۹۸؛ ۱۳۷۹). این امر و نهی‌ها و باید و نباید‌ها که ترجیح سید محمدی^۸ دارد، به مرور زمان درونی شده و جزئی از ساختار شخصیت ما می‌شوند و جدان (فرامن) نامیده می‌شود. به وسیله و جدان انسان درباره فعالیت‌های مختلفی که انجام می‌دهد دست به ارزشیابی می‌زند. یکی از این امور که همه انسان‌ها برای زندگی خود به آن نیاز دارند کار است. اینکه آیا این کار را به خوبی انجام داده‌ام یا نه؟ و اینکه آیا من از درون از انجام این کار راضی هستم؟

در قرآن کریم واژه و جدان و مشتقات آن، در معنای یافتن و دیدن، اطلاع و آگاهی و رسیدن مورد استفاده قرار گرفته است و به عنوان نفس نوآمه (سوره قیامت، آیه ۲) نیز تعبیر شده؛ یعنی در صورت انجام کار زشت، نفس فرد او را سرزنش می‌کند و با انجام کار خوب نکوهش می‌کند که چرا بیشتر انجام ندادی. در اسلام به پاداش و رضایت درونی اهمیت بسیار داده می‌شود و معیار این پاداش رضایت خداست که در آن صورت فرد آرامش خاطر و وجودانی آرام خواهد داشت. آنچه از تعاریف و جدان برمی‌آید این

سازمان را معرفی می‌کند (جعفری و حبیبی، ۱۳۸۱). فرهنگ کار متأثر از فرهنگ حاکم بر جامعه است. در واقع هر چه عقاید و ارزش‌های موجود در جامعه، افراد جامعه را به کار، تولید و ارزش‌آفرینی سوق دهنده در آن جامعه، فرهنگ کار و وجودان کاری اشاعه یافته و بیشتر در درون افراد نهادینه می‌شود. رشد وجودان کاری در آحاد جامعه در محیطی امکان‌پذیر است که هنجارهای غالب در آن محیط، ارزش‌ها و باورهایی مثل سخت‌کوشی، نظم و انضباط، روحیه کار جمعی و تعهد سازمانی را تقویت می‌کند. در هر کشوری فرهنگ کار تحت تأثیر شرایط فرهنگی آن کشور است. در بعضی از کشورها عوامل درونی دارای اهمیت است و در بعضی کشورها و فرهنگ‌ها عوامل بیرونی دارای اثر بیشتری است. در جاهایی نیز ترکیبی از عوامل درونی و بیرونی بر انگیزه کار کردن مؤثر است.

دیدگاه اسلام نسبت به کار

در رویکرد اسلامی کار باعث رفاه دنیوی و سعادت در آخرت، شکوفایی انسان و پیشرفت یک ملت می‌شود. شهید مطهری می‌نویسد: اصالت کار در سازندگی آن نهفته است. کار از آن جهت مایه شرافت انسان است که وسیله‌ای برای تأمین کرامتها و شرافت‌های است. انسان هم خالق کار است و هم مخلوق کار (حاجیزاده، ۱۳۸۴؛ به نقل از سلیمانی داشنگر، ۱۳۸۴). در اسلام کار از جنبه بیرونی و درونی آن مورد بحث قرار می‌گیرد. از جنبه بیرونی رفاه مادی و سود و لذت فیزیکی ناشی از کار مورد

نحوه تصمیم‌گیری مدیران یک سازمان، سیاست‌های اتخاذ شده توسط آن‌ها، اقتدار و ضوابط نظارت و کنترل، سازمان‌دهی تیم‌کاری، مطالعه مجلات شغلی توسط کارکنان، رضایت کارکنان از کار خود و شرایط موجود سازمان، سن کارکنان، پرستیز شغلی و نهایتاً تخصصی بودن یک شغل بر وجودان کاری افراد آن سازمان مؤثر است

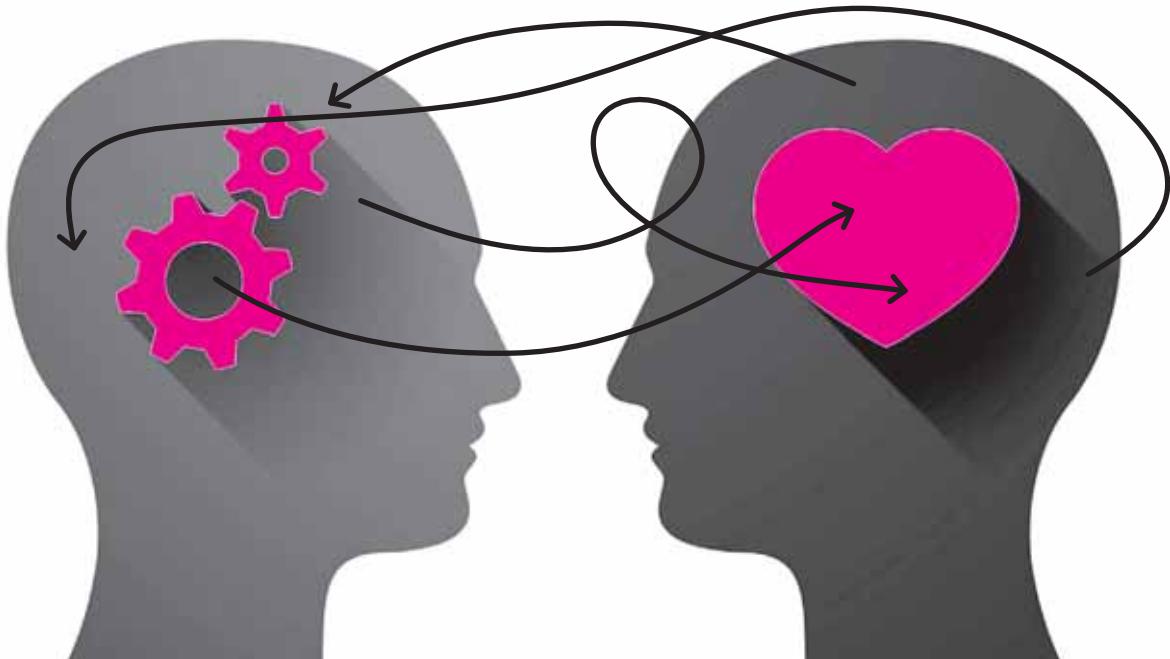
اخلاق کاری به وجود می‌آید و مرز بین درست و نادرست و صالح و ناصالح را معین می‌کند. وجودان کاری چهار نوع است و هر کدام تعریفی جداگانه دارد که عبارت است از: ۱. وجودان عمومی کار، ۲. وجودان حرفه‌ای، ۳. وجودان سازمانی و ۴. وجودان رابطه‌ای گروهی. وجودان عمومی کار، همان تمایل عاطفی مثبت نسبت به رعایت حقوق دیگران در زمینه کار است، بنابراین، پیش‌بینی وجودان عمومی کار، وجود نوعی دلبستگی و تعلق خاطر به کل جامعه است که این خود مستلزم انسجام اجتماعی و وفاق تعییم یافته‌فعال است. وجودان حرفه‌ای، احساس مسئولیت و علاوه نسبت به حرفه‌های خاص و اجتماع حرفه‌ای است، که میزان این وجودان تابعی از وجود اجتماع‌های حرفه‌ای و میزان زندگی آن‌هاست. وجودان سازمانی، تطابق و همذات‌پنداری با سازمان کار و وفاداری به ارزش‌ها، انتظارات و اهداف آن است. وجودان رابطه‌ای گروهی، به معنای احساس مسئولیت کاری شخصی، در رابطه اجتماعی مستمر با اعضای گروه کاری است. شبکه رابطه دوستی بر کیفیت کار، رضایت از کار و وجودان فرد مؤثر است (حبیبی، ۱۳۷۵). هنگامی که در وجودان کاری، صحبت از تمایل می‌شود یعنی اینکه شخص در انجام آن دارای اختیار بوده و امری فردی است. اما اینکه هر فرد چقدر پاییند به انجام این قوانین و استانداردها باشد عوامل متعددی دخالت دارند. وجودان کاری قبل از هر چیز تحت تأثیر نظام اعتقادی حاکم بر فرد

- است که وجودان:
- الف: امری درونی است.
- ب: وسیله‌ای است که انسان‌ها به کمک آن بر خوب و بد اعمال آگاه می‌شوند.
- ج: دربرگیرنده عوامل احساسی، عاطفی و شناختی است.

وجودان کاری و انواع آن

در فرهنگ کاری هر جامعه یا سازمان اصطلاح وجودان کاری مطرح می‌شود. وجودان کاری عاملی است که باعث ایجاد نظم در کار و احساس انجام وظیفه در افراد می‌شود و در سازمان‌ها اصلاح رفتار و طرز برخورده با کارکنان آن سازمان می‌باشد تا تمایل آن‌ها را به رعایت قوانین، مقررات و استانداردهای سازمان بسنجد (ابطحی، ۱۳۷۴).

وجودان کار، یکی از حوزه‌های وجودان انسان است که در سایه

سبک کلاسیک مدیریت در ایران به وضوح عدم کارآیی خود را نشان داده است. سطح بسیار پایین بهره‌وری نیروی کار، انگیزه‌های پایین نیروی کار و قوه خلاقیت و نوآوری، بازدهی اندک دارایی‌ها، عدم توسعه مطلوب نیروی انسانی، و کارآیی ناچیز مدیران همگی حاکی از وجود نوعی سبک نادرست مدیریتی در سطح مؤسسات و شرکت‌های دولتی و خصوصی در ایران است

می‌دهند که به وظایف محول شده به خوبی آشنا هستند و تعهدات خود را بدون نظرات دیگران به خوبی انجام می‌دهند.

عوامل مؤثر بر وجود کاری

عوامل متعددی در ایجاد و تقویت وجود کاری مؤثrend که عبارت اند از:

۱. عوامل فرهنگی / اجتماعی؛ مانند استفاده از ابزارهای فرهنگی در جهت ترویج فرهنگ کار و تلاش و معرفی فرهنگ کار. به عبارت دیگر منظور از عوامل فرهنگی / اجتماعی نقش جامعه و فرهنگ یک کشور در شکل‌گیری وجود کاری افراد است.

۲. عوامل فردی / شخصیتی؛ مانند هدف داشتن در زندگی، توجه کافی نسبت به برنامه‌ریزی صحیح قبل از آغاز هر فعالیت، خلاقیت و توانمندی در ارائه ایده‌های جدید. به عبارت دیگر منظور از عوامل فردی / شخصیتی نقش اسعداد، توانمندی‌ها و مهارت‌های فرد در شکل‌گیری وجود کاری است.

۳. عوامل خانوادگی و تربیتی؛ مانند درونی کردن وجود کاری از دوران کودکی، ایجاد حس مسئولیت، انتخاب اسباب بازی و نقش والدین در شکل‌گیری وجود کاری افراد.

در پژوهش‌های گوناگونی نقش عوامل فردی / خانوادگی و فرهنگی / اجتماعی بر وجود کاری مورد بررسی قرار گرفته که از آن جمله می‌توان به پژوهش ولش و لاون^{۱۴} (۱۹۸۱)، بلاو^{۱۵} (۱۹۹۸)، منسوئر و اوئی^{۱۶} (۱۹۹۹)، کولبرت و ون^{۱۷} (۲۰۰۰)؛ و براؤن، کوران و اسپیت^{۱۸} (۲۰۰۳) اشاره کرد. در پژوهش لیاقت‌دار و همکاران (۱۳۹۰) با عنوان «بررسی میزان تأثیر عوامل مؤثر بر وجود کاری»، به سه عامل ویژگی‌های فردی / شخصیتی، فرهنگی / اجتماعی و خانوادگی در بین دانشجویان دانشکده‌های مختلف دانشگاه اصفهان پرداخته‌اند که به ترتیب عامل فرهنگی / اجتماعی ۴۵ درصد، عامل فردی / شخصیتی ۴۰ درصد، و عامل خانواده ۳ درصد، با وجود کاری راضه دارند. پژوهش بلوستین^{۱۹} و همکاران (۱۹۹۱) نشان می‌دهد که کیفیت دلبستگی به والدین و همسالان، تعیین‌کننده تعهد سازمانی افراد در سال‌های آینده زندگی‌شان است به طوری که در زنان دلبستگی بیشتر منجر به وجود کاری بالاتر می‌شود.

است. به صورت مشروح‌تر می‌توان وجود کاری را برآیند سه عامل، شامل نوع مدیریت، ماهیت سازمانی کار و شخصیت فرد و نظام‌های انتگریتی دانست. لذا پیداست که در یک نگرش نظام‌مند عامل مؤثر و تعیین‌کننده در میزان وجود کاری (منهای جنبه‌های عقیدتی) روابط متقابل بین عوامل یا متغیرهای بازدهی، میانجی و محلی است (مایر و هرسکوویچ^{۲۰}؛ میرسپاسی، ۱۳۷۱؛ بلاتچارد^{۲۱}، ۱۹۹۶؛ ترجمه کبیری، ۱۳۷۵).

بعاد وجود کاری

ساروخانی و طالبیان (۱۳۸۱) برای وجود کاری چهار بعد عاطفی، هنجاری، مستمر و رفتاری مطرح کردند:

۱. بعد عاطفی: احساس مثبت نسبت به سازمان و احساس تعلق به آن. افراد با وجود کاری بالا اهداف و ارزش‌های سازمان را اهداف و ارزش‌های خود می‌دانند و برای رسیدن به آن‌ها تلاش می‌کنند (پالا، اکر و اکر^{۲۰}، ۲۰۰۸). وقتی که کارکنان سازمان احساس خوبی نسبت به محل کار خود و شرایط آن داشته باشند، با سازمان احساس یکی بودن می‌کنند و برای رسیدن به اهداف سازمان منتظر دستور و بخش‌نامه نمی‌مانند. این افراد ارزش‌های سازمان را درونی کرده‌اند.

۲. بعد هنجاری: الرام اخلاقی به ماندن و کارکردن در سازمان. وجود یک ویژگی شخصیتی است که قابلیت اتکا را از طریق دقیق بودن و از همه جهت مسئول و سازمان یافته بودن منعکس می‌کند و درجه پشتکار، سخت‌کوشی و انجیزش افراد سازمان را برای دستیابی به هدف نشان می‌دهد (لپین و وان داین^{۱۱}، ۲۰۰۱). افراد دارای وجود کاری افرادی قابل اتکا و مسئولیت‌پذیر هستند و برای رسیدن به اهداف سازمان، تلاشی خارج از وظیفه و شرح مسئولیت اما در چارچوب موازین قانونی سازمان دارند.

۳. بعد مستمر: دلبستگی به سازمان و پرهیز از هزینه‌های متصور ناشی از ترک آن. کارکنان با وجود کاری، کارکنان ایده‌آل هستند زیرا این افراد دارای صفات مسئولیت‌پذیری، قابلیت اتکا، مقاومت و موفقیت‌مداری هستند (اوکانر و پابونن^{۱۲}، ۲۰۰۷). این افراد در شرایط سخت، به مناخ خود به تنها‌یابی فکر نمی‌کنند و از دارایی‌های شرکت نیز همچون اموال خود محافظت می‌کنند. از خود سلب مسئولیت نکرده و در مقابل فشارها مقاومت می‌کنند. زیرا به سازمان و افراد آن احساس دلبستگی و تعلق می‌کنند. سهل‌انگاری و اهمال کاری ندارند و به منافع شرکت آسیب وارد نمی‌کنند.

۴. بعد رفتاری: تقدیم عملی فرد به وظایف و فعالیت‌های شغلی. وجود با عملکرد رابطه مثبت دارد، زیرا افرادی که وجود کاری بالاتری دارند، تلاش و وقت بیشتری برای انجام تکلیف صرف می‌کنند (چان و اشسمیت^{۱۳}، ۲۰۰۲). آن‌ها با عمل خود نشان

اگر فرد در خانواده و یا جامعه‌ای زندگی کند که از وجودن کاری بالایی برخوردار باشد به نحوی که مشخصه‌های گوناگون خانوادگی او را به کار و تلاش جدی و مداوم ترغیب کند، به‌طور طبیعی، چنین فردی تمایل بیشتری به کار و تلاش خواهد داشت و از همت بلندتری برخوردار خواهد بود

موفقیت‌های لازم برستند، به اهداف سازمانی دست یابند، بهره‌وری را افزایش دهنده و رضایت شغلی کارمندان و تعهدشان به سازمان را نیز ارتقا دهنده.

در خصوص تأثیر عوامل خانوادگی، قائمی (۱۳۶۴) یکی از اهداف تربیت را آماده‌سازی فرد جهت خوب‌بستن و بهره‌مندی کامل از مهارت‌های زندگی لازم برای ادامه حیات در جهان دیگر می‌داند، این امر جز از طریق کار و تلاش او به دست نمی‌آید. اگر فرد در خانواده و یا جامعه‌ای زندگی کند که از وجودن کاری بالایی برخوردار باشد به نحوی که مشخصه‌های گوناگون خانوادگی او را به کار و تلاش جدی و مداوم ترغیب کند، به‌طور طبیعی، چنین فردی تمایل بیشتری به کار و تلاش خواهد داشت و از همت بلندتری برخوردار خواهد بود. به عبارت دیگر نحوه حمایت، کنترل و نظارت خانواده در میزان وجودن کاری افراد تأثیرگذار است. تحقیق آرچانا (۲۰۰۴) نشان داده است که بین حمایت و کنترل‌های اجتماعی و نیز استرس شغلی با وجودن کاری رابطه وجود دارد. بدین معنا که افراد دارای وجودن کاری بالا همواره دغدغه کار، شغل و انجام صحیح و درست وظایف خود را دارند. این دغدغه عمدتاً از میزان و نحوه نظارت دقیق و منضبط جامعه و سازمان از فرد ناشی می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

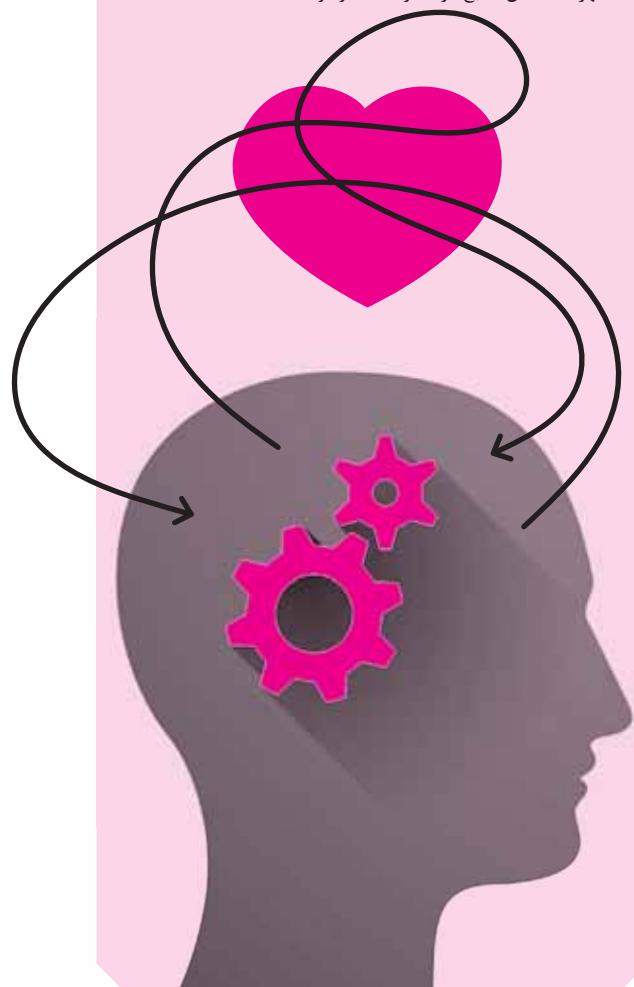
تعداد عوامل مؤثر در وجودن کاری مانند شخصیت فرد، دارای پیچیدگی‌های خاص خود می‌باشد که در صورت نیاز، امکان تغییر و دست کاری کمتری در آن‌ها وجود دارد. اما تعدادی از عوامل مؤثر بر وجودن کاری اکتسابی هستند و همان‌طور که یادگرفته شده‌اند می‌توانند بازداری شوند. ضروری است که هنگام جذب افراد در سازمان به این متغیرهای موقعیتی و شخصیتی توجه جدی شود تا افراد مناسب برای سازمان انتخاب و به کار گمارده شوند.

سبک کلاسیک مدیریت در ایران به وجود عدم کارآیی خود را نشان داده است. سطح سیار پایین بهره‌وری نیروی کار، انگیزه‌های پایین نیروی کار و قوهٔ خلاقیت و نوآوری، بازدهی اندک دارایی‌ها، عدم توسعهٔ مطلوب نیروی انسانی، و کارآیی ناچیز مدیران همگی حاکی از وجود نوعی سبک نادرست مدیریتی در سطح مؤسسات و شرکت‌های دولتی و خصوصی در ایران است. به همین دلیل توجه به ساختار سازمانی و مدیریتی در مؤسسات، برای تسهیل خصوصی‌سازی، پررنگ کردن نقش کارکنان و مشارکت آن‌ها در امور به نسبت تخصص، تجربه و مسئولیت و سبک‌های مدیریتی متناسب با فرهنگ ایران لازم است. عوامل مؤثر بر وجودن کاری از سه بعد فرهنگی- اجتماعی، فردی- شخصیتی و خانوادگی مطرح شده است. اینکه چه ویژگی‌های شخصیتی بر وجودن کاری اثرگذار

از آنجا که انصباط و وجودن کاری در بسترهاي اجتماعي و فرهنگي خاصی رشد می‌کنند، در برخی جوامع به دلیل وجود زمینه‌های نامساعد، انصباط و وجودن کاری از سطح مطلوبی برخوردار نیست و به عنوان عاملی بازدارنده در تولید بهشمار می‌رود (دادگران، ۱۳۸۴). هم سو با تأثیر عوامل فرهنگی- اجتماعی ناسیام (۲۰۰۶) معتقد است ارزش‌های اجتماعی که برخاسته از فرهنگ، سیاست، اخلاق و حتی اقتصاد است؛ بر وجودن کاری و عدالت اجتماعی تأثیر مستقیم دارد. همچنین، تعلیمات جامعه و تأکید مسئولان به وقت‌شناختی و رعایت حقوق فردی و جمعی، یعنی ترویج فرهنگ کار و وجودن کاری از موارد مؤثر بر رشد وجودن کاری است (ناسیام، ۲۰۰۶). علاوه بر این، نحوه تصمیم‌گیری مدیران یک سازمان، سیاست‌های اتخاذ‌شده توسط آن‌ها، اقتدار و ضوابط نظارت و کنترل، سازمان دهی تیم کاری، مطالعه مجلات شغلی توسط کارکنان، رضایت کارکنان از کار خود و شرایط موجود سازمان، سن کارکنان، پرستیز شغلی و نهایتاً تخصصی بودن یک شغل بر وجودن کاری افراد آن سازمان مؤثر است. به عبارت دیگر، استقلال افراد، تخصص آن‌ها، آموزش‌های آکادمیک و هماندسازی و انطباق آنان با حرفةٔ خود و توانایی کارکنان (ولش و لاون، ۱۹۸۱ و بلاو، ۱۹۸۸) و نیز وضعیت خانواده، پست‌های شغلی و تجربیات مربوط به کار (حکیم، ۲۰۰۲)، در ارائه پیشنهادهای سازنده در شکل‌گیری تعهد سازمانی و میزان وجودن کاری آن‌ها نقش مهمی ایفا می‌کند.

از جنبه تأثیر عوامل فردی- شخصیتی بر وجودن کاری می‌توان هوش هیجانی، سن، جنس، نیاز به پیشرفت و انگیزش افراد را نام برد. یافته‌های براون و همکاران (۲۰۰۳) نشان می‌دهد که بین هوش هیجانی و عوامل خودکنترلی با وجودن کاری، فرایند تصمیم‌گیری و تعهد سازمانی رابطه وجود دارد، سی، ترام و اوهرارا (۲۰۰۶) اعتقاد دارند کارکنانی که هوش هیجانی پایین دارند از مدیران با هوش هیجانی بالا متفاوت می‌شوند به‌گونه‌ای که این مدیران می‌توانند به کارکنان خود کمک کنند که هیجان‌های خود و دیگران را تشخیص دهند و کنترل کنند؛ مخصوصاً کارکنان، به مدیرانی نیاز دارند که بتوانند با خلق شور و شوق، اعتماد و روحیه مثبت در سازمان، جو روانی محیط کار را بهبود ببخشند. راحت ده مرده، یعقوبی و استانستی (۲۰۱۱) عقیده دارند که مدیران شرکت‌هایی که از هوش هیجانی برخوردارند قادرند به

- منابع**
۱. ابطحی، حسین. (۱۳۷۴). مدیریت نیروی انسانی رشته مدیریت. اصفهان: دانشگاه پیام نور.
 ۲. بلاتچاره، کنت. اج. (۱۹۹۶). مدیریت رفتار سازمانی. ترجمه دکتر قاسم کبیری. (۱۳۷۵). تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی
 ۳. بیرو، آلن. (۱۹۸۸). فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه دکتر باقر سارو خانی. (۱۳۶۶). تهران: انتشارات کیهان.
 ۴. جعفری، مصطفی و حبیبی، مجید. (۱۳۸۱). فرهنگ کار. ماهنامه تدبیر. شماره ۱۳۰، ص، ۱۲۵.
 ۵. حبیبی، محمد. (۱۳۷۵). عوامل سازمانی و مدیریتی مؤثر بر وجودن کاری. ماهنامه تدبیر، شماره ۶۲، مرداد ۱۳۷۵.
 ۶. خانی، جمال. (۱۳۸۷). اخلاقی کار و وجودن کاری در کارآفرینی. فصل نامه اخلاق در علوم و فناوری. سال سوم شماره ۳ و ۴. ۳۸۷.
 ۷. فهرست کامل منابع در دفتر مجله موجود است.

است مشخص نیست و نیز اینکه چگونه شخصیت بر وجودن کاری اثر می‌گذارد، و یا چه تیپ‌های شخصیتی دارای وجودن کاری بیشتر و یا کمتر هستند؟ تعامل عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی چه تأثیری بر وجودن کاری دارد؟ این سؤال‌ها لزوم پژوهش‌های علمی بیشتر و دقیق‌تر را، با توجه به فرهنگ ایرانی- اسلامی ما، به ما یادآوری می‌کند. بهطور کلی بین عوامل و متغیرهای مؤثر و مرتبط با وجودن کاری، سطح مدیریت، احساس عدالت سازمانی، سطح مشارکت سازمانی، میزان رضایت بر عوامل سازمانی، میزان رضایت درون‌سازمانی و پایگاه سازمانی و شغلی کارکنان بیشترین اثر را بر وجودن کاری داشته‌اند. بنابراین بهتر است که عدالت سازمانی بهویژه در توزیع پست‌ها و مزایا و امکانات رعایت شود. تناسب بین تخصص و تجربه و شخصیت با مشاغل و مسئولیت‌ها برقرار شود. شرایط برای رضایت کارکنان از امکانات، درآمدها و مزایا در محیط کار فراهم گردد و شیوه‌های مدیریت تقویضی و مشارکتی گسترش بافته و مشاغل و پست‌ها بر مبنای توانایی و تمایل کارکنان توزیع شود.

پی‌نوشت‌ها

- 1.Bennett & Durkin
2. Elizur & Kolowsky
3. Lemons & Jones
4. Singh, B; Gupta, P.K; & Venugopal, S
5. Henry Bergson
6. Bearow
- 7.Schultz
8. Mayer & Hrrscovitch
9. Blanchard
- 10.Pala, F; Eker, S; & Eker, M
- 11.Lepine & Van Dyne
- 12.O'Connor & Paunonen
13. Chan & Schmitt
14. Welsh & Lavan
- 15.Blaau
16. Mansoer & Oei
17. Colbert & Kwon
18. Brown, C.H; & Curran, R.G; Smith, M.L.
- 19.Blustein
20. Nussbaum
21. Hakim
22. Sy., Tram & O' Hara
23. Rahat Dahmardeh., Yaghoubi & Estanesti
24. Archana

لطفاً از من پرسش شفاهی نکنید!

مطالعهٔ موردی تأثیر مداخله اثربخش در کاهش علائم اضطراب، هراس و وسوس، بر افزایش عملکرد تحصیلی دانش‌آموز

کریم عباسی اول
کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی

چکیده

تجربهٔ اضطراب در میان اشخاص یکسان نیست، یعنی ممکن است شخصی اضطراب را مایهٔ موققیت بداند و دیگری آن را مایهٔ شکست. اضطراب در واقع ترس کلی، مبهم و ناخوشایند است. وقتی دانش‌آموز می‌خواهد در امتحان مهمی شرکت کند و دچار اضطراب می‌شود، این‌گونه اضطراب یک واکنش عادی در برابر فشار روانی است. زمانی اضطراب یک اختلال محسوب می‌شود که شدت آن به اندازه‌ای است که فرد قادر به کنترل آن نیست. در اختلال اضطراب فراگیر، شخص مبتلا از علت ترس خود آگاهی ندارد و سراسر روز با احساسی فراگیر از ترس و تشویش مواجه است. در اختلال هراس که به آن فوبیا می‌گویند شخص مبتلا از شیء یا وضعیت خاصی به شدت و به طرز نامعمول و مداوم می‌ترسد. افراد مبتلا به اختلال وسوس احساس می‌کنند مجبورند دربارهٔ چیزهای ناخوشایند فکر کنند یا کارهایی را انجام دهند که از آن‌ها بیزارند.

تحلیل نمرات دانش‌آموز، که در دیبرستان شاملو شهرستان مرند در استان آذربایجان شرقی در یا به سوم دیبرستان تحصیل می‌کند (۱۳۹۳)، قبل از درمان نشان می‌دهد که بیش ترین درصد فراوانی در اضطراب، سپس وسوس، فوبیا و حساسیت بین‌فردي مثبت

وجود دارد. در حالی‌که تحلیل نمرات این دانش‌آموز، پس از درمان، کمترین درصد فراوانی را در اضطراب، سپس وسوس، فوبیا و حساسیت بین‌فردي نشان می‌دهد. نمرات شفاهی و کتبی و اظهارنظر معلمان پس از درمان نشان داد که دانش‌آموز نمرات خود را افزایش داده و علائم اضطراب در وی کاهش یافته است. مهم‌ترین یافته این بود که دانش‌آموز م.ر. قبل از درمان در آزمون شفاهی دارای نمرات کمتر و در آزمون کتبی دارای نمرات بیشتر بود اما پس از آزمون وضعیت او کاملاً معکوس بود. یعنی در آزمون کتبی در مقایسه با آزمون شفاهی میزان نمرات وی کاهش یافت. نتیجه این که شواهد و مدارک به دست آمده از آزمون SCL90 آزمون رغبت و آزمون‌های معلم ساخته نشان داد که استفاده از تکنیک‌های درمان در زمینه کاهش اضطراب، هراس و وسوس فکری – عملی مؤثر بوده، از علائم اضطراب کاسته شده و سطح پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز افزایش یافته است.

کلیدواژه‌ها: اضطراب، اختلال هراس، وسوس فکری، وسوس عملی، آزمون SCL90، آزمون رغبت، آزمون شفاهی، آزمون کتبی، مطالعه، یادگیری، خودپنداره مثبت

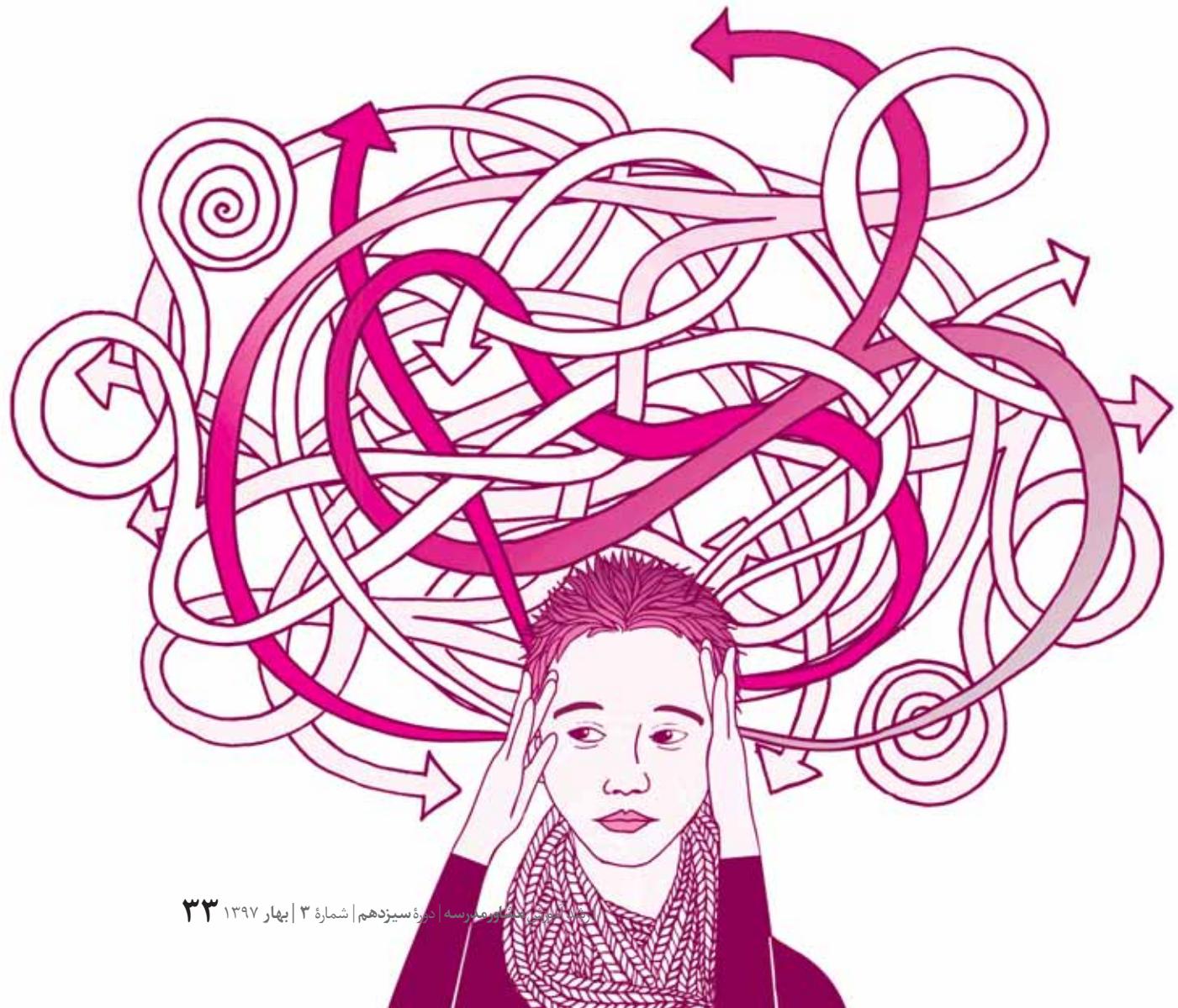
توصیف وضعیت موجود

من در سال تحصیلی ۹۴ - ۱۳۹۳ در کلاس سوم دبیرستان رشته علوم انسانی به تدریس مشغول بودم. طبق معمول در هر جلسه موضوعات تدریس شده را می‌پرسیدم. نحوه پرسش از دانشآموزان را اتفاقی و براساس شدت و ضعف یادگیری انجام می‌دادم. گاهی سؤال را در بای تخته سیاه و گاهی در حالی که دانشآموز نشسته بود می‌پرسیدم. در اولین هفته سال تحصیلی از دانشآموز میرسوالی پرسیدم که پاسخی نداد. عرق سراسر وجودش را گرفت. انگار می‌ترسید و می‌لرزید. ضربان قلبش بالا رفته بود، قادر به تکلم نبود. تنگی نفس داشت. مردود در تصمیم‌گیری بود. دست‌هایش سرد و عضلات گردنش سفت شده بود و انگشتانش را به هم می‌بیچید. در عین حال متوجه شدم از دانشآموز بغل دستی خود فاصله می‌گیرد و با ترتیب و نظم خاص خود می‌ایستد و به لباس‌های خود نگاه می‌کند. مثل اینکه لباسش آلوده است و باید از دوستش فاصله بگیرد.

در جلسه بعد هنگام ورود به کلاس دیدم دانشآموز کنار در کلاس ایستاده است. به من گفت: آقا امکان دارد از من پرسش شفاهی نکنید؛ گفتم: آری، اما چرا؟ گفت: با وجود اینکه بیشتر

مطالعه کرده‌ام نمی‌توانم پاسخ دهم. گفتم: آیا می‌خواهی از این وضعیت بیرون بیایی؟ گفت: بلی، ممکن است؟! گفتم: بلی، با روش‌های بسیار ساده خودت می‌توانی به این وضعیت خاتمه دهی. شور و شوق خاصی پیدا کرد. به او گفتم در ساعت مقرر در اتاق مدیر یا اتاق مشاوره حاضر شود. علت را جویا شدم، او گفت:

۱. در سال اول ابتدایی معلم والدین بر من سخت‌گیری می‌کردند. ۲. برخی معلمان بین من و برخی از دانشآموزان تعییض قائل می‌شوند. ۳. والدین من مرا با همسایه‌نمود مقایسه قرار می‌دهند. ۴. برخی معلمان امتحان را دلهره‌آور جلوه می‌دهند و ما را سرزنش می‌کنند. ۵. پدر و مادرم با خشونت با من رفتار می‌کنند و روحیه سلطه‌گری دارند. ۶. آن‌ها انتظار مناسب با توانایی من ندارند و شخصیت مرا زیر سؤال می‌برند. ۷. بیش‌تر معلمان بر حفظ مواد درسی تأکید می‌کنند. ۸. بعضی معلمان تنها ملاک نمرده‌هی را امتحان کتبی می‌دانند. ۹. با مهارت‌های مطالعه و روش‌های یادگیری آشنایی ندارم. ۱۰. گاهی اوقات مفاهیم درسی برایم معنادار نمی‌شوند. ۱۱. برخی معلمان در امتحان شفاهی یا کتبی بر آنچه در کتاب درسی نوشته شده تأکید می‌کنند که عیناً باید گفته یا نوشته شود.

۱. انتظارات بی جا و بیش از اندازه والدین از فرزند؛
۲. سختگیری، سلطه‌طلبی، زورگویی و رفتار خشونت‌آمیز والدین با فرزند خود؛
۳. تأکید بیش از حد والدین بر کسب نمره عالی در دروس مختلف و نه یادگیری معنی‌دار مطالب؛
۴. عدم توجه و دقت کافی والدین به برنامه‌های غذایی دانش‌آموز؛
۵. سرزنش و تحقیر دانش‌آموز توسط والدین و معلمان؛
۶. عدم آشنایی کافی با مهارت‌های مطالعه؛
۷. ترس از امتحانات نهایی پایان سال (خرداد)؛
۸. تبعیض قائل شدن بین دانش‌آموزان؛
۹. تأکید بیش تر بر حفظ مواد درسی و نه درک مفاهیم؛
۱۰. مقایسه دانش‌آموز با سایر همسالان بهویژه دانش‌آموزان کلاس‌های دیگر و بی توجهی به تقاضات های فردی؛
۱۱. عدم استفاده از روش‌های نوین ارزشیابی مانند ارزشیابی از عملکرد، ارزیابی کوشش‌دار، نوشتمن مقاله‌های تحقیقی و انتقادی، انجام پژوهش‌های گروهی یا انفرادی، مشاهده طبیعی و ارزشیابی گام به گام؛
۱۲. بی توجهی به علایق، انگیزه‌ها، توان فکری و شکوفاسازی خلاقیت دانش‌آموز؛
۱۳. وحشت‌ناک جلوه دادن امتحانات کتبی و نهایی توسط معلمان؛
۱۴. عدم تطبیق مفاهیم درسی با رویدادهای زندگی (معنادار بودن موضوعات درسی)؛

ابزار پژوهش

در این پژوهش از مصاحبه، مشاهده و پرسش‌نامه استفاده شده است.

پیشینهٔ پژوهش

توپیاس (۱۹۸۵) [به نقل از قنبری طلب، (۱۳۸۹)] اعتقاد داشت که اضطراب امتحان به دلیل عادت‌های نامناسب و ناکارآمد مطالعه است. با وجود این، افراد دارای اضطراب امتحان بالا مشکلاتی در تمرکز گزارش می‌کنند و به طور واقعی در مراحل پایانی و نزدیک به امتحان مطالعه کمی دارند (واگ و پیاس دورف، ۱۹۹۶، به نقل از قنبری طلب، ۱۳۸۹). پژوهنده‌دیگری به نام شترک (۱۳۷۷) دریافت که بین نگرش‌های فرزندپروری والدین و تیپ شخصیتی نوع A (که بین نگرش‌های فرزندپروری والدین و تیپ شخصیتی را در این با اضطراب امتحان دانش‌آموزان ارتباط معناداری وجود دارد) و والدین با اضطراب امتحان مترک والدین ارتباط معناداری با افزایش موسوی و همکاران (۱۳۸۷) از پژوهش خود نتیجه گرفتند که وضعیت زندگی مشترک والدین ارتباط معناداری با افزایش اضطراب در فرزندانشان ندارد، البته محققان به این مسئله اشاره کردند که داده‌های به دست آمده در این بخش چندان مورد اعتماد نیست و احتمال می‌رود نوجوانان تمایلی به بیان واقعیت زندگی خانوادگی از خود نشان نداده باشند. همچنین ارتباط بین تعداد مراجعه والدین به مدرسه و اضطراب امتحان معنادار نبود.

گرچه همه اظهار نظرهای دانش‌آموز مذکور واقعی نبود اما من باید آن‌ها را برای پیدا کردن راه حل‌های مناسب، مورد توجه قرار می‌دادم.

گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

وقتی برای به دست آوردن اطلاعات دقیق‌تر آزمون SCL90، آزمون رغبت می‌شل گوکلن، و نیز آزمون‌های معلم ساخته را بر روی دانش‌آموز مر اجرا کردم نتیجه نشان داد که او دچار اضطراب شدید، مبتلا به وسوس فکری - عملی، هراس اجتماعی و حساسیت بین‌فردي زیادی است. اجرای آزمون رغبت نیز نشان داد که دانش‌آموز احساس تنهایی می‌کند و با دوستان ارتباط اجتماعی ضعیفی دارد. این دانش‌آموز در آزمون‌های شفاهی و کتبی نیز دارای نمرات کمتری بود لذا تصمیم گرفتم نتایج آزمون را به اطلاع مدیر برسانم تا ایشان با معلمان صحبت کند و آگاهی همکاران را درباره این دانش‌آموز افزایش دهد. علاوه بر آن به مدیر مدرسه پیشنهاد کردم که همکاران محترم این دانش‌آموز را آن طور که هست بپذیرند، وی را با تمام وجود درک کنند و برای شخصیت او احترام و ارزش قائل شوند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات (۱)

اطلاعات حاصل از آزمون SCL90 را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادم. نتایج آزمون در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود:

جدول شماره ۱: تحلیل نتایج آزمون SCL90					
درصد فراآنی	نمره آزمودنی	نمره بالاترین	تعداد سؤال	نمره گزینه	خصیصهٔ شخصیتی
%۹۱/۶۶	۳۳	۳۶	۹		اضطراب
%۹۰	۳۶	۴۰	۱۰		وسوس
%۸۹/۲۸	۲۵	۲۸	۷		فوبيا
%۸۴/۳۷	۲۷	۳۲	۸		حساسیت بین‌فردي

جدول فوق نشان می‌دهد که دانش‌آموز مر در خصایص چهارگانه

درصد فراآنی	نمره آزمودنی	نمره بالاترین	تعداد سؤال	نمره گزینه	خصیصهٔ شخصیتی
%۹۱/۶۶	۳۳	۳۶	۹		اضطراب
%۹۰	۳۶	۴۰	۱۰		وسوس
%۸۹/۲۸	۲۵	۲۸	۷		فوبيا
%۸۴/۳۷	۲۷	۳۲	۸		حساسیت بین‌فردي

شخصیتی نمرات بالایی را کسب کرده است و در او بیشترین فراوانی نمرات در اضطراب، سپس وسوس، فوبیا و حساسیت بین‌فردي دیده می‌شود.

لازم به ذکر است که آزمون SCL90 ده مقیاس شخصیتی را می‌سنجد و نمرات آن با استفاده از طیف (هیچ، کمی، تاحدی، زیاد، بهشت) مشخص می‌گردد. دامنه نمرات در این طیف به ترتیب (۰، ۱، ۲، ۳، ۴) می‌باشد. بنابراین حداقل نمره آزمودنی در هر سؤال صفر و حداکثر آن چهار است.

خلاصهٔ یافته‌های اولیه

مواردی که در زیر رایه می‌شود حاصل مشاهده بالینی، مصاحبه و مطالعه موردي است که تحت عنوان یافته‌های اولیه بیان می‌شود:

مهم‌ترین عامل مؤثر در درمان اضطراب این دانش‌آموز از دید من، شناختن علائم اضطراب و استفاده به موقع از روش‌های درمان می‌باشد

تصویرسازی ذهنی (مواد کلامی را به تصاویر ذهنی و تصاویر ذهنی را به پدیده‌های کلامی ربط دهد)، روش مکان‌ها (هنگام یادگیری و یادآوری مطالب مکان اشیاء را در ذهن خود تجسم کند) و استفاده از کلمه کلید (با استفاده از یک کلمه آشنا، دو کلمه را به هم ربط دهد و آن‌ها را معنادار کند).

برای انجام تکالیف پیچیده نیز به وی یاد داده شد از راهبردهای خلاصه کردن، سوال کردن و پاسخ دادن به آن‌ها (چاندر)، علامت‌گذاری و حاشیه‌نویسی، شناسایی کلمات کلیدی و سازمان‌دهی مطالب استفاده کند. مؤثرترین راه برای مطالعه هر مطلبی این است که سازمان آن مطلب را به خاطر بسپاریم. زیرا بی‌نظمی مخلّ یادگیری است و باعث کاهش انگیزه می‌شود. برای تقویت حافظه دانش‌آموز مرنیز راهکارهای زیر به او پیشنهاد شد:

۱. مفاهیم مورد علاقه خود را براساس برنامه زمانی گزینش کند؛
۲. دقت و توجه کافی به یادگیری مفاهیم داشته باشد؛
۳. مطالعه را از ابتدا به صورت صحیح و درست شروع کند تا نتیجه مطلوب را به دنبال داشته باشد؛
۴. از تداعی اندیشه‌ها (ارتباط دادن اطلاعات جدید به اطلاعات قدیم) و اصول تداعی (مشابهت، مجاورت و تضاد) استفاده کند؛
۵. حس جداسازی و طبقه‌بندی مطالب را داشته باشد (تشخیص مفاهیم عینی و انتزاعی)؛
۶. برای تقویت بیشتر آموخته‌های خود، آن‌ها را تکرار کند و به موقع به کار گیرد؛
۷. ورزش کند (پیاده‌روی) و خواب کافی داشته باشد؛
۸. از غذاهای متنوع (ویتامین‌دار) روزانه استفاده نماید؛
۹. تجربیات جدیدی را کسب کند و در یک موضوع یادگیری غرق نشود؛

گردآوری اطلاعات (شوahed ۲)

از طرز رفتار، نگرش و اظهارنظر دانش‌آموز مشخص بود که تغییراتی در میزان اضطراب، هراس و وسواس فکری - عملی وی حاصل شده است. پس از درمان، دوباره آزمون SCL90 بر روی

خسروی و همکاران (۱۳۸۷) از پژوهش خود دریافتند که تعداد دانش‌آموزان کلاس، ارتباط معنادار و مشتبی با اضطراب امتحان دارد. به این ترتیب که در کلاس‌هایی که تعداد دانش‌آموزان بیشتر بود نمره اضطراب امتحان نیز بالاتر بود. اثربرداری که تعداد دانش‌آموز شلوغی کلاس باشد و یا اینکه مدارسی که دانش‌آموزان کمتری دارند احتمال می‌رود رسیدگی بیشتری شود که با توجه به وجود فاکتورهای مختلف، این امر به تنها یعنی قابل پیش‌بینی نبود. در اضطراب امتحان بالا می‌رود. در یک مطالعه اثر اخطار مشکل بودن امتحان (قبل از برگزاری آن) مورد ارزیابی قرار گرفت و این نتیجه به دست آمد که این اخطار در دانش‌آموزانی که سطح اضطراب‌شان بالاست، منجر به بدتر شدن کارایی خواهد شد. بنابراین خود مدرسه هم می‌تواند برای کودکان مستعد، این اضطراب را ایجاد کند (به نقل از قنبری طلب ۱۳۸۹).

چگونگی اجرای راه حل جدید

برای درمان اضطراب این دانش‌آموز از روش‌های درمانی متفاوتی (رویکرد التقاطی) استفاده کرد. در بعد شناخت‌درمانی از دانش‌آموز خواستم شرایط ذهنی خود برای تفکر را متفاوت با زمان‌های گذشته تربیت کند و در این زمینه به وی توصیه کردم آهسته‌تنه صحبت کند، آهسته قدم بزند و برای خود گزارش‌های معقول و مفید را فراهم کند.

در بعد رفتار درمانی از روش واقعی استفاده کردم، یعنی آزمون کتبی با سؤالات گوناگون در اختیار وی قرار دادم و به او گفتم که نمره این آزمون مستقیماً در ریزنمرات او درج خواهد شد (غرقه‌سازی واقعی). سپس از دانش‌آموز آزمون شفاهی به عمل آوردم. سؤالات این آزمون از آسان به مشکل بود و هرچه از عهده پاسخ‌گویی سؤالات برمی‌آمد بر پیچیدگی آن افزوده می‌شد (خاموشی تدریجی). بلافاصله بعد از آزمون روش آرمیدگی (Relaxation) یا آرام‌سازی را به او آموزش دادم تا در موقع اضطراب و فشار روانی از آن استفاده کند.

برای درمان وسواس دانش‌آموز ابتدا از روش توقف فکر استفاده کردم، بدین معنی که از او خواستم در حالی که چشمان خود را بسته است به افکار وسواسی خود بپردازد و در این هنگام ناگهان به سرشن داد می‌زدم که «بس است». سپس به وی توصیه کردم برای تعییر این رفتار شناختی از روش به خود دستور دادن مشتبی نیز استفاده کند و افکار خود را از یک مسئله اضطراب‌آور بر یک موضوع شاداب، صلح‌آمیز و آرام‌بخش متتمرکز سازد و همواره انرژی روانی خود را در جهت مشتبی به کار گیرد و خودگویی‌های مشتبی را در زندگی برای خود الگو قرار دهد.

برای بالا بردن میزان مطالعه دانش‌آموز به وی آموزش دادم که از تدابیر یاد یار (کمک حافظه) استفاده کند. این تدابیر عبارت‌اند از:

نکته مهم در این پژوهش از دیدگاه
من آن است که دانشآموز خود
می خواست و علاقهمند بود که تحت
درمان قرار گیرد و دنیای درونی و
زندگی اش را تغییر دهد

دانشآموز اجرا شد که تجزیه و تحلیل نتایج آن در جدول شماره

۲ مشاهده می شود:

جدول شماره ۲: تحلیل نتایج آزمون SCL^{۹۰}

درصد فراآوانی	نمره آزمودنی	بالاترین نمره	تعداد سؤال	گزینه	خصیصه شخصیتی
۳۰/۵۵	۱۱	۳۶	۹	اضطراب	
۲۵	۱۴	۴۰	۱۰	وسواس	
۳۲/۱۴	۹	۲۸	۷	فوبيا	
۴۰/۶۲	۱۳	۳۲	۸	حساسیت بین فردی	

جدول فوق نشان می دهد که نمرات دانشآموز مر در خصایص چهارگانه شخصیتی کاهش یافته است و بالاترین فراآوانی نمره ابتدای در حساسیت بین فردی، سپس در مورد وسوسات، فوبيا و اضطراب دیده می شود. مقایسه جدول آزمون SCL90 قبل از درمان و پس از درمان نشان می دهد که تا ۷۵٪ از میزان اضطراب هراس و وسوسات این دانشآموز کاسته شده است.

دانشآموز پس از درمان دوباره مورد آزمون شفاهی و کتبی قرار گرفت که در آزمون شفاهی نمره ۱۳ و در آزمون کتبی نمره ۱۱ گرفت. قبل از درمان هنگام آزمون شفاهی علائم اضطراب (جسمی و روانی) از قبیل تنگی نفس، تعزیق، گرفتگی عضلات، احساس ناراحتی، دلهره، نگرانی، ناآرامی و بی قراری واضح بود. پس از درمان، این علائم به حداقل آن کاهش یافت. آزمون های شفاهی و کتبی بعدی نشان داد که وی میزان اضطراب خود را کاهش داده است. تجزیه و تحلیل نتایج آزمون های شفاهی و کتبی در جدول ۳ مشاهده می شود:

جدول شماره ۳: تجزیه و تحلیل نتایج آزمون های شفاهی و کتبی

درصد فراآوانی	آزمون کتبی	آزمون شفاهی	نمره آزمون
			زمان درمان
۱۷/۵	۴	۳	قبل از درمان
۲۲/۵	۵	۴	
۵۵/۵	۱۱	۱۰	حین درمان
۵۷/۵	۱۲	۱۱	
۷۷/۵	۱۶	۱۵	پس از درمان
۷۷/۵	۱۵	۱۶	

جدول فوق نشان می دهد که نمرات آزمون های شفاهی و کتبی در دوره های درمان متفاوت است. براساس این جدول نمره آزمون شفاهی و کتبی قبل از درمان (۳ و ۴) بوده که این نمره در حین درمان به (۱۰ و ۱۱) و پس از درمان به (۱۵ و ۱۶) تغییر یافته است.

یافته‌ها و نتایج

منابع

۱. البرزی، شهلا و سامانی، سیامک (۱۳۷۸): بررسی و مقایسه باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی برای یادگیری در میان دانشآموزان دختر و پسر دوره راهنمایی مرکز تیزهوشان شهر شیراز، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره پانزدهم، شماره اول.
۲. تشكیر، بهرام (۱۳۷۷): بررسی رابطه نگرش‌های فرزندپروری، الگوی شخصیتی الف، کمال گرایی و جرم گرایی والدین با اضطراب امتحان و عملکرد تحصیلی دانشآموزان پسر سوم راهنمایی شهرستان آباده، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
۳. خسروی، مصوصه، بیگدلی، ایمان‌اله (۱۳۸۷): رابطه ویژگی‌های شخصیتی با اضطراب امتحان در دانشجویان، مجله علوم رفتاری، دوره ۲، شماره ۱.
۴. رحیمی، فاطمه (۱۳۷۹): بررسی علل اضطراب دانشآموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی (دختر و پسر) شهرستان شهرضا در سال تحصیلی ۷۹ - ۷۸ طرح پژوهشی کاربردی، مرکز تحقیقات علوم رفتاری.
۵. سیف، علی‌اکبر (۱۳۷۷): تغییر رفتار و رفتار درمانی، تهران، نشر دروان، چاپ سوم.
۶. سیف، دیبا و البرزی، شهلا (۱۳۷۹): بررسی تأثیر باورهای انگیزشی، راهبردهای یادگیری، جنسیت و رشتة تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی گروهی از دانشجویان علوم انسانی و تربیتی در درس آمار، ارائه شده در اولین کنفرانس بین‌المللی علوم شناختی، تهران، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تهران.
۷. عباسی‌اول، کریم (۱۳۶۷): تکیک‌های شناخت و فراشناخت، تبریز، انتشارات چهر، چاپ اول.
۸. فراهانی، محمدتقی و همکاران (۱۳۸۷): روان‌شناسی سال سوم آموزش متوسطه، تهران، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، چاپ اول.
۹. فرقانی رئیسی، شهلا (۱۳۸۲): مشکلات رفتاری در کودکان و نوجوانان، تهران، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت، چاپ دوم.
۱۰. قبیری طلب، محمد (۱۳۸۹): راهکارهای کاهش اضطراب امتحان، ماهنامه تربیت، ماهنامه پژوهشی وزارت آموزش و پرورش، سال بیست و ی涅ج، شماره ۵، بهمن‌ماه.
۱۱. محمدی، علی (۱۳۷۵): بررسی رابطه امتحان، درونگرایی، بروونگرایی دانشآموزان، تحصیلات و شغل والدین با پیشرفت تحصیلی دانشآموزان سال سوم راهنمایی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
۱۲. موسوی، مصوصه و حق‌شناس، حسن (۱۳۸۹): اضطراب امتحان و برخی عوامل فردی اجتماعی مرتبط به آن در دانشآموزان دبیرستانی شهر شیراز، مجله تحقیقات علوم رفتاری، دوره ۱، شماره ۱.

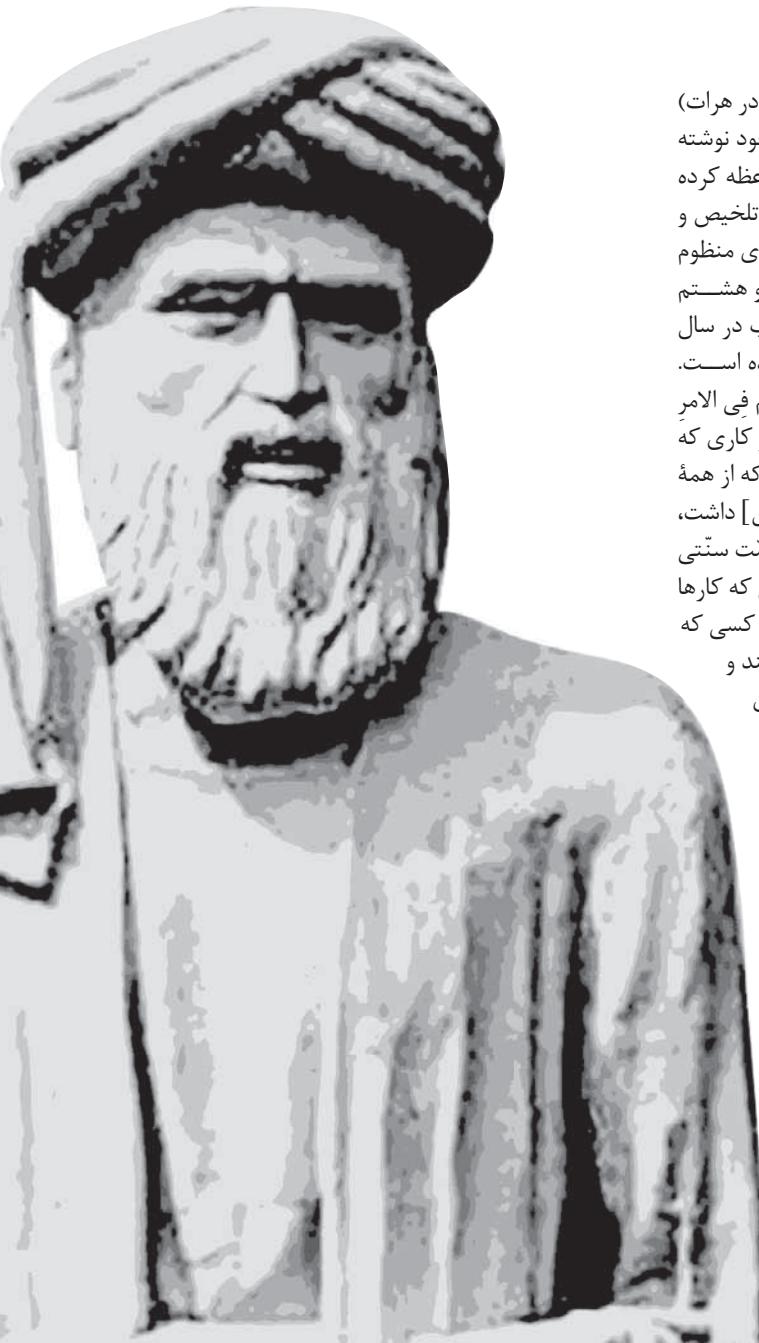
بس از جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره چگونگی اجرا و نتایج آن، با توجه با اظهارنظرهای موجود، تلاش گردید کاستی‌های نظری و عملی در حد توان بر طرف شود. شواهد و مدارک نشان داد که استفاده از تکنیک‌های درمان در زمینه کاهش اضطراب هراس و وسوسات مؤثر بوده، از علائم اضطراب کاسته شده و سطح پیشرفت تحصیلی دانشآموز افزایش یافته است. لذا فرایند تکنیک‌های درمانی؛ آزمون شخصیتی SCL90، آزمون رغبت و آزمون‌های معلم‌ساخته دارای اعتبار پذیرفتنی بوده است. مهم‌ترین عامل مؤثر در درمان اضطراب، شناخت علائم اضطراب و استفاده به موقع از روش‌های درمان می‌باشد.

پیشنهادها

۱. از مقایسه دانشآموزان با یکدیگر به شدت بپرهیزید.
۲. با شناخت علائم اضطراب، دانشآموزان می‌تلابه این مشکل را به مشاور مدرسه یا مدیر ارجاع دهید تا مشکل آنان مورد بررسی دقیق قرار گیرد.
۳. دانشآموزان را با روش‌های صحیح مطالعه آشنا کنید.
۴. خودگویی مثبت را در میان دانشآموزان تقویت کنید.
۵. به دانشآموزان بگویید جزئی از اضطراب (اضطراب متوسط) برای پیشرفت و موفقیت ضروری است.
۶. حدود انتظارات خود را مناسب با توانایی افراد برای دانشآموزان مشخص کنید.
۷. مشارکت گروهی را در میان دانشآموزان تقویت کنید.
۸. بر تفاوت‌های درون‌فردی دانشآموزان تأکید کنید.
۹. از ایجاد تعییض بین دانشآموزان بپرهیزید.
۱۰. دانشآموزان خود را آن‌گونه که هستند پذیرید (برای دنیای درونی دانشآموزان احترام قائل شوید).

مشاورت و تدبیر

به انتخاب دکتر حسین داودی

ملا حسین کاشفی سبزواری (سال وفات ۹۱۰ هجری در هرات) کتاب «اخلاق محسنی» را در چهل باب برای حاکم وقت خود نوشته و در آن زمامداران را از طریق حکایات، لطائف و نصایح موعظه کرده است. «انوار سمهیلی» از جمله تأثیفات کافشی است که تلخیص و توضیح کتاب کلیله و دمنه است. وی چندین تفسیر و آثاری منظوم نیز دارد. آنچه از نظرتان می‌گذرد گزیده‌های از باب بیست و هشتم اخلاق محسنی با عنوان «مشاورت و تدبیر» است. این کتاب در سال ۱۳۵۸ از طریق کتابخانه علمیه حائری چاپ و منتشر شده است. حضرت حق، سُبحانه، حبیب خود (ص) را فرموده و شاورهُمْ فی الامر [آل عمران / ۱۵۹]، یعنی مشاورت کن با اصحاب خود در هر کاری که واقع شود. بزرگان گفته‌اند که حضرت پیغمبر (ص) با آن که از همه خلق داناتر بود و به وحی الهی استظهار کلی [پشت‌گرمی کامل] داشت، حق - تعالی - او را به مشاورت فرمود [امر کرد] تا در میان امت سنتی شود بعد از وی؛ چه در مشاورت فواید بسیار است: یکی آن که کارها را به صلاح و سَداد [درستی] نزدیک گرداند و دیگر آن که کسی که بی مشاورت کاری کند، اگر نیکو نیاید زبان طعن بر او بگشایند و اگر بعد از مشورت، آن کار را هیچ فایده و نتیجه نباشد، باری او را معذور دارند.

دیگر آن که ذهن شخصی واحد به اطراف و جوانب مهم احاطه نمی‌تواند کرد؛ [اما] چون جمعی باشند و ذهن‌ها برگمارند هر یک را چیزی به خاطر رسد و رأی که صواب باشد بر همه ظاهر گردد.

پس بر اهل اختیار لازم است که بر مقتضای لاصواب مع ترک المشورة [در ترک مشورت خیری نیست] در هر کاری که پیش آید و در هر مهمی که روی نماید بی مشورت عقل شروع نکند و مشورت را در حل مشکلات، حاکم عدل و ممیز شناسد و یقین داند که تدبیر چندین عقل از تدبیر

یک عقل صائب‌تر و پرفایده‌تر خواهد بود؛ قطعه:

در مشورت را چرا بسته‌ای

مگر مذهبِ عقل را جاحدی [جاحد: انکارکننده]

نه اربابِ حکمت چنین گفته‌اند

که رأیانِ خیرِ مَن الْوَاحِدِي [دو رأی بهتر از یک رأی است]...

حکایت - یکی از علمای مردم دختری داشت به غایت جمیله و

جملهٔ معارفِ [بزرگان] شهر در صدد خواستگاری او بودند و آن

الله، متوجه بود که او را به کدام دهد.

در همسایگی او گبری [فردی زردشتی] بود. عالم او را طلبیده،

گفت مرا دختری سَت و خَلْقِی او را خطبهٔ [خواستگاری] می‌کنند.

من نمی‌دانم که او را به کدام دهم. تو در این چه صواب می‌بینی؟

گبر گفت من مردی ام از اسلام بیگانه، چه لائقِ مشورت شمایم

که این سخن از من می‌پرسید؟ عالم گفت اگرچه تو از دین اسلام

بیگانه‌ای اما مردی امینی و بزرگان مبالغهٔ [اسرار و تأکید] کرده‌اند

که با مردم امین مشاورت باید کرد و در حدیث آمده [است]

«الْمُسْتَشَارُ كَؤْتَمَنٌ» [یا کسی مشورت می‌شود که مورد اطمینان

باشد] حالا هرچه تو خواهی گفت من در پی آن خواهم رفت.

گبر گفت در تزویج، کفایت [کفو بودن] شرط است و کفایت در

مذهب مسلمانان به دین و ملت [اعتقاد] می‌باشد و در روش ما به

اصل و نسب و نزد اهل روزگار، به مال و جاه. اکنون تأمل فرمای

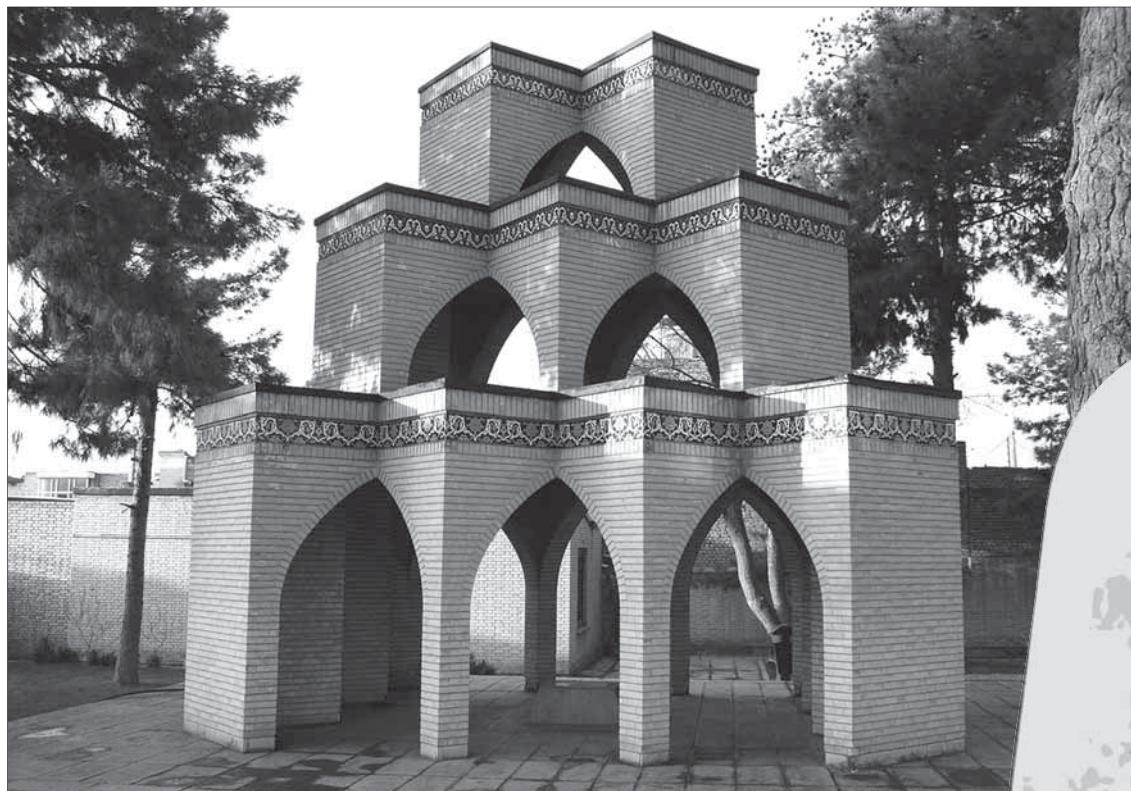
[بررسی کن] اگر به دین خود می‌روی دین اختیار کن و اگر بر

ستت اسلامی [گذشتگان] ما عمل می‌کنی نسب اعتبار نمای و اگر

پی‌نوشت

ابو عبدالرحمن عبدالله‌بن مبارک مروزی (وفات ۱۸۱) در خراسان می‌زیست و از محدثین تابعین است و در ۶۳ سالگی درگذشت. در کتب عرفان و اخلاق، اخبار و نوادر و سخنان حکمت‌آمیز بسیار از او نقل کرده‌اند. لغت‌نامه دهخدا ذیل «بن‌مبارک»

منابع ملاحمین
کاشفی سبزواری

جشنواره الگوهای برتر تدریس تفکر و سواد رسانه‌ای

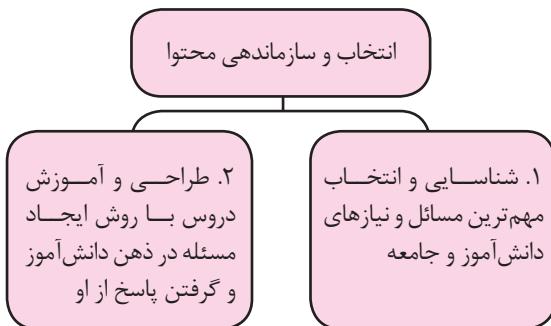
دکتر میترا دانشور

رئیس گروه تفکر و سواد رسانه‌ای کتب درسی

متوسطه «مسئله محور» انجام گرفته است و باید به همین شیوه تدریس شود نه به شیوه معمول. شاید هم آموزش‌دهنده خود این موضوع را نمی‌دانسته است.

کلیدواژه‌ها: الگوهای برتر تدریس، تفکر و سواد رسانه‌ای، جشنواره

نمودار شماره ۱. چگونگی انتخاب و سازماندهی محتوا

۱. انتخاب مسئله محور محتوا

موضوع تفکر و سواد رسانه‌ای مانند هر موضوع آموزشی دیگر از حیطه گستره‌ای برخوردار است. بدیهی است آموزش چنین حجمی از دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها برای درسی با دو ساعت زمان آموزش در هفته و در یک سال تحصیلی امکان‌پذیر نیست. لذا ضروری است براساس مهم‌ترین نیازها یا همان مسائل فرد و جامعه دست به انتخاب زده شود. شناسایی مهم‌ترین نیازها و

از آغاز سال تحصیلی ۱۳۹۵ درسی به نام «تفکر و سواد رسانه‌ای» به برنامه هفتگی دوره دوم متوسطه، در کلیه رشته‌ها افزوده شد. در پایان آن سال، به دعوت گروههای آموزشی شهر تهران، فرصتی دست داد تا به عنوان داور در مرحله کشوری جشنواره الگوهای برتر تدریس درس مذکور امکان دریافت بازخورد از اجرای این درس در استان‌های کشور را داشته باشم. لذا این فرصت استقبال کردم. در این مرحله بیست و دو فیلم، از تدریس این درس، از استان‌های کشور به دبیرخانه جشنواره رسیده بود. ما چهار داور بودیم با تخصص‌های مختلف که به داوری فیلم‌ها نشستیم تا الگوی برتر تدریس را تعیین کنیم فیلم‌ها را با دقت و برخی را دوبار مشاهده کردیم. هیچ یک از تدریس‌ها به کسب ۷۵ درصدی امتیازها نرسیدند. نکته قابل تأمل این بود که نیمی از این تدریس‌ها با رویکرد آموزش مسئله محور کتاب مغایرت داشت.

پاره‌ای از معلمان از اسلایدهای پاورپوینت با روش توضیحی استفاده کرده بودند. برخی، اسلایدهای پاورپوینت را خودشان تولید کرده بودند و برخی دیگر از اسلایدهای پاورپوینت یک مؤسسه خاص استفاده کرده بودند، غافل از اینکه اسلایدهای پاورپوینت اگر به هنگام استفاده نشوند تنها ابزار مدرن روش سخنرانی خواهند بود و نقش همان گچ و تخته سیاه را ایفا می‌کنند. به نظر می‌رسید همکاران ما یا آموزش ندیده بودند یا در آموزش به آن‌ها گفته نشده بود که انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه درسی تفکر و سواد رسانه‌ای دوره دوم

دانشآموز و دریافت پاسخ از او، موضوع را با بهره‌گیری از نظرات دانشآموزان تبیین نماید. نمونه موقعیت‌های مؤثر طراحی شده در کتاب عبارت است از:

جدول شماره ۱: نمونه موقعیت‌های مؤثر در دروس کتاب

دروس	موقعیت مؤثر
دروس مهندسان پیام و دروازه‌بانی خبر	قرار گرفتن در موقعیت‌های فرضی یک ارتباط‌گر (تولید‌کننده یا فرستنده پیام) و تضمیم‌گیری در آن موقعیت
درس بازیگردانان بزرگ	تحلیل، نقد و مقایسه مطالعات موردنی
درس فنون اقناع ۱	تدریس اعضای تیم به یکدیگر
درس فنون اقناع ۲	روش جیگساو
درس مخاطب فعال یا منفعل و یا یکی از فالنت‌های درس هر چیز که در جستن آنی، آنی	اجرا به شیوه محاکم قضایی
درس پنجم‌گانه سواد رسانه‌ای ۱ و ۲ درس بازی زندگی است.	استفاده از جداول ارزیابی تولیدات رسانه‌ای
درس مخاطب فعال با منغفل، درس من از رسانه‌ها هوشمندانه استفاده می‌کنم.	استفاده از جداول خودارزیابی
درس پیام همیرگری و درس تصاویر بی‌طرف نیستند.	استخراج مفهوم از مثال
انجام و ارائه طرح‌های (پروژه‌های) تولید پیام	تکالیف در خانه
درس ما هم می‌توانیم و درس هر چیز که در جستن آنی، آنی	مشاهده محیط و یافتن و ارائه پیام‌های رسانه‌ای با موضوعات یا فنون مشخص
درس ما هم می‌توانیم	برگزاری مسابقه

مسائل فرد و جامعه از طریق تحلیل استناد تحولی آموزش‌پیورش شامل سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی، مصاحبه با بیش از ده نفر از صاحب‌نظران بنام حوزه علوم ارتباطات و علوم تربیتی، و نظرسنجی مکتوب / پیمایشی از ۳۸۶ نفر از دانشآموزان گروه سنی معادل پایه دهم و یازدهم در بهمن و اسفند ۱۳۹۴ در شش استان آذربایجان شرقی، اصفهان، البرز، شهر تهران، شهرستان‌های تهران و هرمزگان انجام شد. براساس اطلاعات حاصل از این نیازسنجی مسائل اولویت‌دار شناسایی شد. مسائلی مانند انواع بازنمایی بهخصوص بازنمایی خانواده در رسانه‌ها، فنون جذب و اقتاع مخاطب، کلیشه‌سازی، وابستگی رسانه‌ای، نقش رسانه‌ها در سبک زندگی و هویت و ... از آنجا که تأکید در طراحی و تدوین کتاب، مبتنی بر کسب حداقل توانمندی در ۵۶ ساعت آموزشی (۷ هفتگه) بود، کمترین میزان مفاهیم با بیشترین تمرين کسب مهارت و نگرش در انتخاب محتوا در نظر گرفته شد. به سخن دیگر، محتوای کتاب کمتر درباره «سواد رسانه‌ای» و بیشتر درباره «آموزش سواد رسانه‌ای» است.

۲. سازماندهی مسئله‌محور محتوا

از آنجا که سازماندهی محتوا خود روش تدریس درس را نیز مشخص می‌کند، ما پس از انتخاب مسائل اولویت‌دار، محتوا را در قالب «موقعیت‌های مؤثر» به شیوه مسئله‌محور سازماندهی کردیم. لذا در بیشتر دروس کتاب، قبل از بیان مفهوم، داشت آموزان باید در موقعیت حل مسئله قرار گیرند تا با کشف و بازکشف موضوع به درک و احساسی از آن نائل آیند و مهارت‌ها و نگرش‌های سواد رسانه‌ای را تمرين کنند و پس از آن دانش مورد نظر ارائه شود. به بیان دیگر معلم باید با ایجاد مسئله در ذهن

مواد و وسائل آموزشی

تصاویر، فیلم‌ها، اشعار، متن و ... که نمونه‌هایی از فنون اقناع در آن‌ها به کار رفته است؛ مانند صفحات ۴۷ - ۴۵ کتاب درسی.

هر یک از موارد نامبرده، در تبیین طراحی آموزشی دروس در بخش دوم کتاب راهنمای معلم تفکر و سواد رسانه‌ای شرح داده شده است. در این مقاله فقط به نمونه‌های از آن‌ها که جزو دروس جشنواره نیز بود اشاره می‌شود.

فرایند اجرای درس

به دانش‌آموzan بگویید در گذشته، افراد یا کشورها برای اینکه شخص دیگر یا کشور دیگری را به کاری ترغیب یا وادار کنند به زور متولّ می‌شدند. از آن‌ها بخواهید نمونه‌هایی از آن را بیان کنند. مثال‌ها می‌تواند جنگ علیه یک کشور، تنبیه بدنی در مدرسه یا خانه و ... باشد. امروزه روش‌ها تغییر کرده است. مفهوم و هدف از اقناع را با استفاده از متن کتاب به دانش‌آموzan توضیح دهید.

«بیشترین هدف از زندگی اجتماعی و تفہیم و تفاهم با دیگران و ارسال پیام، تشویق گیرنده است به تغییر رفتار، نگرش، باور، ارزش یا دیدگاه افراد، مطابق نظر فرستنده، که به آن «اقناع» می‌گویند. رسانه‌ها نیز با استفاده از شیوه‌های اقانعی سعی می‌کنند از طریق عقل (منطق) یا احساس یا هردوى آن‌ها روی ما تأثیر بگذارند. اثرات رسانه‌ها بر ذهن و قلب مخاطب دقیق، ماهرانه و پیچیده است. این مهم توسط فنون و روش‌هایی برای جلب توجه و نظر ما، پدید آوردن اعتبار و اعتماد برای خودشان، شبیه‌سازی آمال و آرزوهای خودشان در وجود ما، تحریک ما برای انجام یک عمل مانند خرید، رأی دادن، سرمایه‌گذاری و ... و در مجموع قانع کردن ما انجام می‌شود. این روش‌ها و فنون «زبان اقناع» نامیده می‌شود. یاد گرفتن زبان اقناع از مهم‌ترین مهارت‌های سواد رسانه‌ای است. اگر شما درک کنید که رسانه چطور و به چه روشی سعی می‌کند پیام خود را بفرستد تا بتواند شما را قانع کند به چیزی اعتقاد پیدا کنید یا کاری را انجام

نام درس: فنون اقناع ۱

زمان: ۲ ساعت آموزشی

موضوع: فنون اقناع

انتظارات عملکردی

از دانش‌آموzan انتظار می‌رود در حین و پس از فرایند یادگیری:

- مفهوم اقناع و تعریف برخی از فنون اقناع را درک کنند،
- متن آموزشی کتاب را تحلیل و ویژگی‌ها و مصادیق هر فن را استخراج کنند،
- مهارت‌های انتقال مفاهیم به دیگران را به کار گیرند،
- برخی از روش‌ها و فنون اقناع را در تولیدات رسانه‌ای تشخیص دهند،
- روش‌ها و فنون اقناع را در مراودات و تولیدات رسانه‌ای خود با هدف مشیت به کار بزنند،
- در تحلیل محتوای رسانه‌ها و نقد آرای دیگران استقلال و انصاف فکری را رعایت کنند،
- از زبان صحیح و دقیق برای بیان افکار، نظرات و تصمیمهای خود استفاده کنند،
- آداب گفت‌وگوهای جمعی را رعایت کنند،
- با دیگران همفکری و برای رسیدن به توافق تلاش کنند،
- آراء و نظرات خود و دیگران را ارزیابی کنند و به چالش بکشند.

موضوع تفکر و سواد رسانه‌ای مانند هر موضوع آموزشی دیگر از حیطه گسترده‌ای برخوردار است. بدینهی است آموزش چنین حجمی از دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها برای درسی با دو ساعت زمان آموزش در هفته و در یک سال تحصیلی امکان‌پذیر نیست. لذا ضروری است براساس مهم‌ترین نیازها یا همان مسائل فرد و جامعه دست به انتخاب زده شود

دهید؛ آن وقت شما بهتر و با چشم‌مان بازتر می‌توانید تصمیم بگیرید.»
 البته در استفاده از فنون اقناع نیز نوعی فشار روانی بر مخاطب وجود دارد اما در تعریف کتاب به منظور ساده‌سازی به این مورد اشاره نشده است.

فعالیت گروهی

از دانش‌آموزان بخواهید گروه‌های کلاسی خود را تشکیل دهند، و شما فنون معرفی شده در صفحات ۴۲ تا ۴۵ کتاب را برای تحلیل بین اعضای گروه تقسیم و شیوه «تدریس اعضای تیم» را اجرا کنید.

شرط اجرای شیوه تدریس اعضای تیم این است که مطالبی که برای بررسی و ارائه به یک فرد اختصاص می‌یابد از لحاظ مقدار تقریباً با دیگران مساوی باشد، و متن هیچ‌یک از اعضای گروه پیش‌نیاز متن دیگری نباشد.

مراحل اجرای این روش تدریس: روش تدریس اعضای تیم

○ دانش‌آموزان را به گروه‌های پنج یا شش نفره تقسیم کنید و به هریک از اعضای گروه شماره‌ای اختصاص دهید.

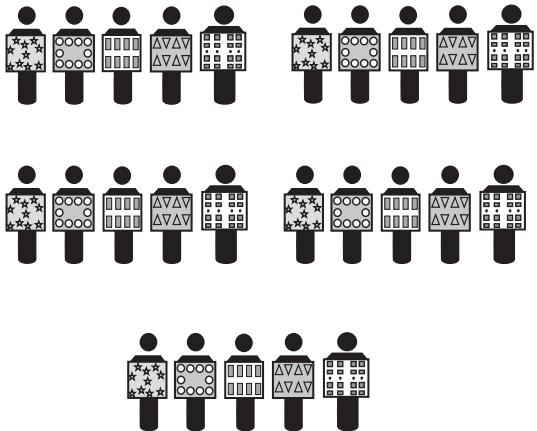
○ هر عضو گروه دو یا سه عنوان از فنون اقناع را بررسی و تحلیل کند. او باید ویژگی‌های هر فن و مثال‌های ذکر شده در متن را استخراج کند و مثال‌هایی نیز به آن بیفزاید.

○ افراد هم‌شماره از همه گروه‌ها در جایی از کلاس یک گروه جدید تشکیل دهند، شماره‌های یک در یک گروه، شماره‌های دو در یک گروه و

○ اعضای گروه جدید، آموخته‌های خود درباره فنون مورد بررسی را برای یکدیگر توضیح می‌دهند. مثال‌های اضافه شده را با یکدیگر تبادل می‌کنند و یادگیری خود را تعمیق می‌بخشند.
○ هر دانش‌آموز به گروه اولیه خود بازمی‌گردد و فن مورد نظر را به هم‌گروهی‌هایش تدریس می‌کند و به این طریق ضمن یادگیری فنون اقناع، مهارت‌های تحلیل یک متن نوشتاری و مهارت‌های ارائه را نیز تمرین می‌کند.
○ پس از پایان این مرحله معلم به طور تصادفی از تعدادی از دانش‌آموزان می‌خواهد هر یک فنی را تعریف کنند، در صورت نقص یا کمبود، تعاریف با هدایت معلم محترم، توسط دانش‌آموزان اصلاح و تکمیل می‌شود.

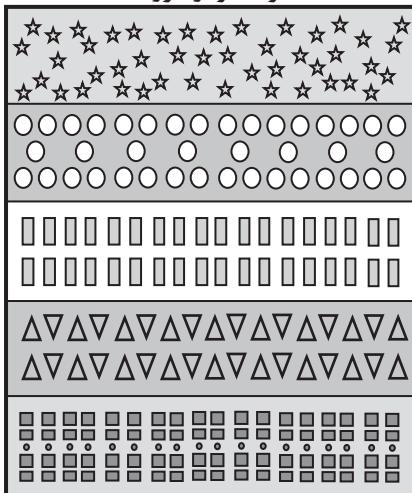
برای اطمینان از درک مفهوم هر فن توسط دانش‌آموزان فیلم‌ها، تصاویر و متنوی (که برخی از آن‌ها در صفحات ۴۵ الی ۴۷ کتاب آمده است) توسط معلم محترم ارائه می‌شود که دانش‌آموزان فن یا فنون اقناع به کار رفته در آن را شناسایی کنند. معلم محترم نیز توضیحات تکمیلی را ارائه می‌کنند. همان‌طور که ملاحظه می‌کنید در این نوع طراحی آموزشی نقش اصلی را دانش‌آموزان ایفا می‌کنند و معلم محترم نقش تسهیل‌گری و مدیریت فرایند را بر عهده دارد. تصویر صفحه بعد این مراحل را نشان می‌دهد.

تقسیم محتوا به قسمت‌های مساوی

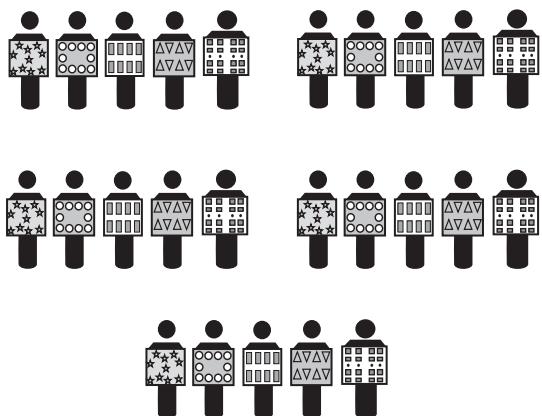
۲ گروه دوم

گروه‌بندی کردن و اختصاص یک قسمت از محتوا به هر عضو از گروه

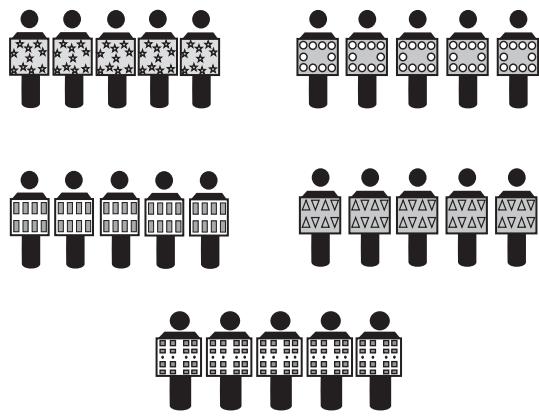
۱ گروه اول

تشکیل گروه‌های تخصصی برای هر قسمت محتوا

۴ گروه چهارم

برگشت هر کس به گروه تخصصی خود و تدریس به اعضای گروه

۳ گروه سوم

ارزیابی آموخته‌ها

گروه پنجم

۵

? ? ? ? ?

در بیشتر دروس کتاب، قبل از بیان مفهوم، دانشآموزان باید در موقعیت حل مسئله قرار گیرند تا با کشف و بازکشف موضوع به درک و احساسی از آن نائل آیند و مهارت‌ها و نگرش‌های سواد رسانه‌ای را تمرین کنند و پس از آن دانش مورد نظر ارائه شود

بتوانند آرا و نظرات خود را به دیگران ارائه کنند. در این درس و «فعالیت در خانه» آن این فرصت به خوبی فراهم می‌شود. شاید شما نیز از همکارانی باشید که این درس را با همین الگو تدریس کردید اما فیلم الگوی تدریس شما به مرحله کشوری راه نیافت! اگر چنین است علت آن چیزی نیست جز عدم آشنایی برخی از افراد با رویکرد مسئله‌محور و ایجاد موقعیت مؤثر بادگیری. باشد که در سال‌های آینده شاهد جشنواره‌هایی پربار باشیم.

منبع

۱. دانشور، میترا. احمد غلامحسینی، مریم سلیمی و لیلا وصالی. راهنمای معلم کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۹۶.

پس از طی این مراحل از دانشآموزان خواسته می‌شود در طول هفته به عنوان تکلیف در خانه، محیط (تلوزیون، تارنماها و وبسایتها، شبکه‌های اجتماعی، تابلوهای تبلیغاتی و ...) و تولیدات رسانه‌ای را با دقت بیشتری مورد مشاهده قرار دهند تا نمونه‌هایی برای فنون اقناع بیابند. آن‌ها باید حداقل سه نمونه قابل نمایش بیابند و جلسه‌آینده به کلاس ارائه کنند بسته به میزان امکانات دانشآموزان ممکن است نمونه‌های ارائه شده، عکس گرفته شده، فیلم ضبط شده یک تبلیغات، عکس بریده شده از یک نشریه، و ... یا حتی توصیف نوشتاری هر یک از آن‌ها در یک برگه باشد. در جلسه بعد هیئتی از داوران به آن‌ها امتیاز خواهد داد.

معیارهای امتیازدهی شامل موارد زیر است.

- انتخاب نمونه‌های گوناگون از انواع رسانه‌ها (۳ امتیاز)
- تشخیص فنون اقناع در نمونه‌ها (۳ امتیاز)
- تسلط در ارائه به کلاس (۳ امتیاز)

توجه داشته باشید که تسلط در ارائه ممکن است از مهارت‌های سواد رسانه‌ای نباشد اما از مهارت‌های تفکر است. دانشآموزان باید

ناهید ابراهیم‌زاده

عنوان کتاب: فنون روان‌شناسی مثبت‌گرا
مؤلف: جینا. ال. مکیار - مؤئی
مترجم: دکتر فرید براتی سده
ناشر: انتشارات رشد (تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۹۸۳۸۶)

درمانی موفقیت‌آمیز و فرایندهای سنجش و اندازه‌گیری روانی می‌باشد. فصل سوم به شرح مجموعه‌ای از آزمون‌های روان‌شناسختی مثبت‌گرا برای سنجش توانمندی‌ها، استعدادهای شخصی، رضایت از زندگی، هیجان‌هایی مثبت و همچنین سازه‌های روان‌شناسی مثبت‌گرا از قبیل شکر، بخشش، همدلی، امید و... اختصاص یافته است.

فصل چهارم مروری است بر رویکردهای مختلف روان‌شناسی مثبت‌گرا در درمان. در این فصل کاربردهای گسترشده مشاوره توانمند - محور، درمان توانمند - مدار، روان‌درمانی مثبت‌گرا، درمان کیفیت زندگی و... مطرح شده است.

در فصل پنجم طرح‌های کاربردی گوناگون با توجه به وضعیت درمان‌جو از نظر قرار گرفتن در دسته‌بندی‌های چهارگانه الگوی سلامت روانی ارائه می‌شود.

امید است مطالعه و کارست راهبردها و تمرین‌های این کتاب در ارائه هرچه بهتر خدمات مشاوره‌ای به مراجعان سودمند باشد.

بر اینکه رویکردی علمی و پژوهش محور دارد مشاوران و روان‌شناسان را به طور گام‌به‌گام با نحوه اجرای فنون مربوطه آشنا می‌سازد و آن‌ها می‌توانند علاوه بر درمان مشکلات روان‌شناسختی و ناهنجاری‌های رفتاری مراجعان به ارتقای کیفیت زندگی افراد و جامعه کمک کنند. تأکید اصلی در این کتاب بر ارائه شیوه‌هایی کاربردی است که مشاوران و روان‌شناسان می‌توانند در قالب راهبردها و تمرین‌های مختلف، نظریه‌ها و اصول روان‌شناسختی مثبت‌گرا را با مراجعان و درمان‌جویان به کار گیرند.

نویسنده محترم مجموعه اطلاعات و آموزه‌های خود را در قالب ۵ فصل ارائه نموده است:

فصل اول به بررسی پیشینه، مفاهیم و نظریه‌های اصلی در روان‌شناسی مثبت‌گرا و کاربردهای این علم می‌پردازد. فصل دوم به کاربردهای متعدد این علم در کار مشاوره و روان‌درمانی اشاره دارد. این کاربردها شامل تمرین‌ها، مفهوم‌سازی (برداشت‌ها) و تعاریف مربوط به نتایج

مارتین سلیگمن، روان‌شناس نامدار بیش از پنج دهه از عمر خود را به مطالعه در حوزه روان‌شناسی گذرانده است. وی دانش روان‌شناسی را به دو بخش اصلی تقسیم می‌کند. بخش اول، زیرمجموعه‌ای از روان‌شناسی است که برای شناخت بیماری‌ها و بیماران به کار گرفته می‌شود و بخش دوم مباحثی است که می‌کوشد به انسان‌های سالم برای زندگی بهتر کمک کند و این همان حوزه‌ای است که او برای تثبیت و ترویج آن تلاش نموده و به نام روان‌شناسی مثبت‌گرا شناخته می‌شود.

روان‌شناسان مثبت‌گرا علاقه‌مند به ایجاد و تقویت توانمندی‌ها، رشد و موفقیت در زندگی با هدف کنترل نقاط ضعف و اصلاح جنبه‌های ناخوشایند زندگی هستند. پژوهش در مورد روان‌شناسی مثبت‌گرا در دهه گذشته توسعه یافته و نتایج آن حکایت از کاربرد این علم در آموزش و پرورش، تجارت، مشورت‌های سازمانی (اداری)، ازدواج، روابط بین فردی، تربیت فرزند، ورزش، آموزش مربی‌گری و موارد دیگر دارد. کتاب «فنون روان‌شناسی مثبت‌گرا» علاوه

افزایش حس مسئولیت‌پذیری دانش آموزان

با روشی خلاقانه در دیبرستان شهید بینایی

پروانه دهنادی
کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی

جلسه از آنان خواسته شد که گلدان حاوی گیاه رشد یافته را در روز درختکاری به همراه گزارش یا مقاله تحقیق خود به اولیاء دیبرستان تحويل دهند.

طابق مصاحبه انجام شده با والدین در ارتباط با رفتار و چگونگی مواجهه فرزندان شان با مسائل روزمره زندگی اکثر اولیای دانش آموزان اذعان داشتند که روحیه مسئولیت‌پذیری فرزندان شان نسبت به گذشته افزایش یافته است و آن‌ها از حالت بی تفاوتی نسبت به دنیای پیرامون خود در آمده‌اند. در مدرسه نیز مشارکت دانش آموزان شرکت‌کننده در این پژوهش، در کارهای گروهی و کمک به دولستان خود در اجرای برنامه‌ها بسیار چشمگیر بود. قابل ذکر است که این گیاهان در جشنواره پژوهش دانش آموزان در معرض نمایش قرار گرفت.

کلیدوازه‌ها: مسئولیت‌پذیری، روش خلاقانه، دانش آموزان

چکیده
جهان امروز در تمامی ابعاد خود به سرعت در حال رشد و دگرگونی است. نظام تعلیم و تربیت به عنوان بخشی از این دنیای نوگرا، باید در اهداف، برنامه‌ها و روش‌های خود مستعد پذیرش این دگرگونی باشد. آنچه که می‌تواند به نسل جوان در این عرصه مدد رسانده و آنان را به سرمنزل مقصود رهنمایی شود احساس مسئولیتی است که بایستی در وجود خویش پیرواراند. در پژوهش حاضر که یک پژوهش کاربردی و از نوع آزمایشی است، با اتخاذ روشی جذاب و خلاقانه و با به کارگیری «نظریه انتخاب گلسر» به افزایش حس مسئولیت‌پذیری در دانش آموزان پرداخته شده است. این فرایند در دو مرحله و مجموعاً در ده جلسه انجام گردید و نهایتاً به ۴۰ نفر از دانش آموزان پایه هفتم، که به صورت داوطلبانه انتخاب شده بودند، قلمه گیاهان متفاوتی در اوایل آذرماه تحويل داده شد و پس از آموزش‌های لازم طی ۸

مسئولیت‌پذیر نبودن معضل فرهنگی ایجاد می‌کند، به نحوی که افراد به جای تلاش در جهت رفع مشکلات و بررسی علل ناکامی‌ها، آن را توجیه کرده و به دنبال مقصودیگری می‌گردند تا خود را پاک و لایق نشان دهند. بدین ترتیب زمینه یادگیری رفتارهای ناصحیح در جامعه فراهم می‌شود که این خود عامل عقب‌ماندگی و درمانندگی کشور در حوزه‌های مختلف خواهد شد. همچنین در خانواده‌های امروزی همسران شاغل هستند و ساعات کمتری را در منزل حضور دارند در نتیجه فرزندی که خواهر و برادر ندارد در بهترین حالت ساعات تنها خود را با موبایل، بازی‌های رایانه‌ای و شبکه‌های مجازی پر خواهد کرد و شبکه‌های مجازی به آهستگی جایگزین خواهر و برادری که ندارند می‌شود، حتی جایگاه پدر و مادر را برای کودک پر خواهد کرد و فرزند احساس مسئولیتی در برای اطرافیان خود نخواهد داشت (امین، ۱۳۹۰).

بانگاهی گذرا به پدیده‌های ناخوشایند فرهنگی و آسیب‌های اجتماعی که ریشه در بی‌مسئولیتی دارند، ضرورت پرداختن به این مسئله آشکار می‌شود.

مقدمه
امروزه این اتفاق نظر وجود دارد که انسان و جهان از ریشه و بنیاد در حال زایش و نو شدن است، این شتاب تصاعدی نه تنها در تغییرات ابزاری و فناوری که حتی در ماهیت انسانی نیز رخ می‌دهد و سبب پیدایش تحولات تازه در نظام تعلیم و تربیت نیز می‌شود. بنابراین نسل جدید پاید هوشمندانه به این نوزایی تن دهد و تعلیم و تربیت نیز در اهداف، برنامه‌ها و روش‌های خود مستعد پذیرش این دگرگونی باشد، چرا که تا انسان‌ها از درون متحول نشوند امکان تحول در جهان بیرونی خواهد بود.

مسئولیت‌پذیری را می‌توان چنین تعریف کرد: قابلیت پذیرش، پاسخگویی و به عهده گرفتن کاری که از کسی درخواست می‌شود و شخص حق دارد آن را بپذیرد یار دهد. مسئولیت‌پذیری در روند رشد صحیح انسان‌ها پدید می‌آید (رفعتیان، ۱۳۸۷).
مسئولیت‌پذیری بیانگر نوعی نگرش و مهارت است که مانند هر نوع نگرش و مهارت دیگر آموختنی و اکتسابی است. این عادت از ابتدای زندگی به تدریج ایجاد می‌شود. در واقع انسان هرگز نمی‌تواند رفتاری مسئولانه از خود نشان دهد مگر این رفتار را در طول زندگی خود گرفته باشد. جو خانوادگی و فضای حاکم بر روابط والدین و فرزندان یکی از مهم‌ترین عوامل است که نقش بسزایی در پرورش احساس مسئولیت در فرزندان دارد.

ویژگی‌های افراد مسئولیت‌پذیر

داشتن اعتماد به نفس، فعل بودن و پویایی، قبول شکستها در صورت ناکامی به جای مقصود افسانه دیگران یا توجیه شکست‌ها، تلاش جهت جبران ناکامی‌ها، انعطاف‌پذیر بودن در صورت لزوم، پاسخ‌گو بودن نسبت به امور محوله، و برنامه‌ریزی جهت دسترسی به اهداف از قبل تعیین شده.

مسئولیت‌پذیری بیانگر نوعی نگرش و مهارت است که مانند هر نوع نگرش و مهارت دیگر آموختنی و اکتسابی است. این عادت از ابتدای زندگی به تدریج ایجاد می‌شود. در واقع انسان هرگز نمی‌تواند رفتاری مسئولانه از خود نشان دهد مگر این رفتارادر طول زندگی خود فراگرفته باشد. جو خانوادگی و فضای حاکم بر روابط والدین و فرزندان یکی از مهم‌ترین عوامل است که نقش بسزایی در پیروزش احساس مسئولیت در فرزندان دارد

هدف: افزایش روحیه مسئولیت‌پذیری دانشآموزان با روش خلاقانه و جذاب.

روش تحقیق

به منظور نیل به هدف پژوهش و انتخاب روش مناسب فرایند کار طی دو مرحله انجام گرفت.
از آنجا که تئوری انتخاب علت رفتار را توضیح می‌دهد و اینکه افراد «چگونه» و «چرا» رفتار می‌کنند و چون از منظر گلسر آموزش مسئولیت‌پذیری یک فرایند مداخله‌ای و برای حل مؤثر مسائل به کار گرفته می‌شود ایندا باستی جلسه‌ای مشارکتی و توجیهی در بین اولیای دبیرستان و سپس بین اولیای دانشآموزان به‌طور مستقل تشکیل می‌گردید.
به همین سبب در مرحله اول دو جلسه هماندیشی با شرکت گروهی مشتمل از مدیر دبیرستان، دبیران راهنمای، مشاور و دبیر پژوهش تشکیل شد و راهکارهای متعددی با توجه به تجارب عملی و دانش نظری دیگر محققان بیان گردید و نهایتاً ایده نهایی به

نمایی پیشنهاد شد. بدین صورت که دانشآموزان داوطلب برای پیروزش گیاهان از طرف دبیر پژوهش مشخص و تعیین شده و تشویق گرددند و مسئولیت رشد و تکثیر گیاهان، از مرحله دریافت قلمه تا کاشت و پیروزش آن، به دانشآموز داده شود و سرانجام پس از سه ماه گزارش نگهداری و پیروزش گیاه مربوطه را همراه با خود گیاه رشد یافته به مدرسه بیاورند و در جشنواره پژوهش دانشآموزان شرکت کنند؛ ضمن آنکه در طی این فرایند با نظرستجوی از اولیای مدرسه و اولیای دانشآموزان چگونگی وضعیت مسئولیت‌پذیری دانشآموزان رصد گردد. بنابراین در مرحله اول طی دو جلسه ۹۰ دقیقه‌ای، بخش‌های ذیل تبیین گردید:

۱. طرح مشکل (مسئولیت‌پذیر نبودن دانشآموزان)
۲. ایده‌یابی و طرح پیشنهادی
۳. انتخاب طرح تکمیلی برتر
۴. تقسیم کار و تبیین شرح وظایف گروه

در خصوص بند ۲ و ۳ نکات زیر مطرح و تصمیماتی اتخاذ شد:
- در جلسات هماندیشی در دبیرستان بینایی پژوهه توزیع قلمه گیاهان متنوع و پیروزش نگهداری آن‌ها پیشنهاد شد و مورد تأیید گروه قرار گرفت. سپس مصوب شد که مدیر و مشاور مدرسه طی اعلام جمعی از اولیای دانشآموزان ذی نفع دعوت رسمی به عمل بیاورند و با طرح موضوع پرسش و پاسخ، از نظرات و پیشنهادهایی که در جهت بهبود طرح توسعه اولیا مطرح می‌شود استفاده گردد.
در مرحله دوم طی ۸ جلسه، آشنایی دانشآموزان با طرح

طی کرده‌اند و پرس‌وجو از افراد مطلع یکی از دغدغه‌های فکری آنان شده است تا بتوانند از گیاه خود به بهترین شکل نگهداری نموده و آن را پرورش دهند.

در این خصوص رفتار دانشآموزان نشان شده در کار سوق‌های دبیرستان، که بعد از انجام این پروژه تشکیل گردید، شرکت آنان در کارهای گروهی، کمک به دوستان خود در اجرای برنامه و تشکیل بازارچه عیناً مشاهده شد. همچنین برخی از اولین که فرزندشان در امور منزل و نگهداری از خواهر یا برادر کوچک‌تر خود شرکت نموده و حتی پیش‌قدم می‌شود رضایت خود را از این طرح خلاقانه اعلام نمودند. این شواهد می‌تواند دال بر افزایش روحیه همکاری و حس مسئولیت‌پذیری در دانشآموزان باشد.

نتیجه‌گیری

تفاوت در میزان و نحوه اجتماعی شدن و مسئولیت‌پذیری افراد،تابع عوامل متعددی است که از میان آن‌ها دو عامل خانواده و مدرسه در شیوه اجتماعی کردن آنان تأثیر بسیاری دارد. در کشورهای توسعه یافته، روان‌شناسان و جامعه‌شناسان تلاش می‌کنند کوکان و نوجوانان را اشخاصی مؤثر، کارآمد و صاحب زندگی فردی و اجتماعی باز آورند، زیرا سلامت و شایستگی و یا فساد و بیماری افراد به کیفیت تربیت و محیط اجتماعی - فرهنگی آن‌ها بستگی دارد. اصلاح دیدگاه‌ها و نیز شیوه‌های تربیتی حاکم بر نهادهای تربیتی مانند خانواده و مدرسه می‌تواند در پرورش انسان‌های متفکر، مسئول و آگاه و بالنده بسیار تأثیرگذار باشد (حسینی قمی، ۱۳۹۱).

به‌طور کلی در مدارس، پرورش باید در سه حیطه دانش، توانایی، مسئولیت‌پذیری و تعهد صورت پذیرد. برای آنکه دانشآموز مسئولیت‌پذیر باشد باید توانایی شناخت خطرات و مضرات را داشته، فرصلها و موقعیت‌ها را بشناسد و از انگیزه لازم برای انتخاب رفتاری که هم منافع خود و هم دیگران را تضمین کند برخوردار باشد (موریس و الیاس، ۱۳۸۰).

در روند افزایش مسئولیت‌پذیری خود و یا تقویت آن در دیگران، با ثبات بودن و متعهد بودن دو شرط مهم و اساسی است. هر قدر جدیت در انجام کار و پایداری بیشتر باشد، احتمال دستیابی به اهداف بیشتر می‌شود. لذا مسئولیتی که پذیرفته می‌شود هر چند کوچک، باید به‌طور منظم انجام گردد. دیگر آنکه برای برنامه‌ریزی به دیگران کمک شود و سپس فرد را تشویق نموده تا فهرستی از اهداف بلندمدت خود تهیه کرده و گام‌های لازم برای رسیدن به این اهداف را یادداشت نماید. هر چند وقت یک بار نیز از فرد خواسته شود که یادداشت‌هایش را به مسئول خود نشان دهد و بگوید که چقدر به اهداف خود نزدیک شده است. علاوه بر این، مربی باید فرد را به خاطر گام‌هایی که در مسیر مسئولیت‌پذیری برداشته است تشویق نموده و درباره اصلاح اشتباهاش راهنمایی‌های لازم را ارائه نماید. امید است با اصلاح دیدگاه‌ها و شیوه‌های تربیتی در خانواده و جامعه شاهد پرورش و بالندگی نسل آینده‌ساز این مرز و بوم باشیم.

مورد نظر و تحويل قلمه گیاهان و آموزش آنان جهت نگهداری و پرورش گیاهان فرایند تحقیق انجام پذیرفت.

جلسات اول و دوم: به‌منظور آشنایی با طرح مذکور و چگونگی انجام آن و خودسنجی دانشآموزان در ارتباط با میزان مسئولیت‌پذیری‌شان، به مدت ۹۰ دقیقه در هر جلسه، برای ۱۲۰ نفر از دانشآموزان پایه هفتم، توسط دبیر پژوهش و مشاور دبیرستان انجام شده و با به‌کارگیری تکنیک پرسش و پاسخ واقعیت درمانی (تئوری انتخاب گلسر) فرایند کار در جهت خودسنجی و دعوت به مسئولیت‌پذیری صورت گرفت.

جلسه سوم: ثبت‌نام از دانشآموزان علاقه‌مند از میان ۱۲۰ نفر (به تعداد ۴۰ نفر) در این طرح و اهدای قلمه‌های گیاهان متفاوت به دانشآموزان و تقسیم‌بندی دانشآموزان بر اساس گیاهان مشترک به‌منظور آموزش‌های جداگانه، به مدت ۱۲۰ دقیقه انجام شد.

جلسات چهارم، پنجم، ششم و هفتم: آموزش مستمر چگونگی پرورش و نگهداری قلمه‌ها و نوشتن تحقیق مربوطه به صورت مقاله علمی - پژوهشی برای شرکت در جشنواره داخلی پژوهش و دیگر مسابقات پژوهشی خارج از مدرسه و همچنین دادن تکلیف به آنان طی چهار جلسه ۹۰ دقیقه‌ای توسط دبیران راهنمای دخوص چگونگی نگهداری گیاهان به‌طور تخصصی و حرفاًی و همچنین توسط دبیر پژوهش در خصوص نگارش مقاله موردنظر صورت گرفت.

جلسه هشتم: برگزاری جشنواره اختصاصی پژوهش با راههای تحقیقات علمی و عملی دانشآموزان در نمایشگاه همراه با گیاهان خود در پایان اسفند ماه که طی برگزاری این جشنواره از اولیای دانشآموزان نیز دعوت به عمل آمد و نتایج طرح تبیین شد.

لازم به ذکر است که دانشآموزان تکالیف خود را در هر جلسه ارائه می‌نمودند که رفع اشکال می‌گردید. برخی از آنان نیز در جلسات خصوصی از دبیران مربوطه راهنمایی می‌گرفتند. کل فرایند آموزش و تحقیق از ابتدای آبان ماه تا آخر بهمن ماه به‌طول انجامید. در این راستا به جهت گرفتن بازخورد رفتاری دانشآموزان در حین انجام فرایند تحقیق و بررسی ثمریخشی فرایند کار، طی سه جلسه به فاصله یک ماه (آخر آبان، آخر آذر و آخر دی ماه) از اولیای مدرسه و خانواده دانشآموزان دعوت به عمل آمده و با نجام مصاحبه، گزارشی از میزان مسئولیت‌پذیری دانشآموز و مصادیق آن و همچنین رضایت خانواده‌ها دریافت گردید.

یافته‌ها

مطابق مصاحبه انجام شده با والدین در ارتباط با چگونگی برخورد و رفتار دانشآموزان با مسائل موجود، اکثر اولیای دانشآموزان اذعان داشتند که روحیه مسئولیت‌پذیری فرزندانشان نسبت به گذشته افزایش یافته و از حالتی با تفاوتی نسبت به دنیای پرامون خود درآمده‌اند. والدین توضیح می‌دادند که فرزندشان از گیاه خود مانند یک عضو خانواده نگهداری نموده و برخی از آن‌ها مسافت‌های طولانی را برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد پرورش گیاه مربوطه

بازی سازان فردا

آشنایی با فعالیت‌های انسستیتو ملی بازی سازی

کامیار محبوبیان

مدیر انسستیتو ملی بازی سازی

دوره مبانی: این دوره ابتدایی ترین مرحله آموزشی در انسستیتو ملی بازی سازی است. با توجه به اهمیت خاص این دوره در جهت اماده‌سازی دانش‌پژوهان به منظور انتخاب رشته تحصیلی مناسب در ترم‌های بعدی به صورت تخصصی، این دروس را مدیران هر یک از دپارتمان‌ها تدریس می‌کنند.

دوره مقدماتی: این دوره در دو سطح یک و دو و با تعیین سطح اولیه برگزار می‌شود. در دوره اول دانش‌پژوهان با مباحث مقدماتی و پایه‌ای آشنا می‌شوند و در دوره دوم که به صورت تکمیلی است مباحث جمع‌بندی می‌شود. در پایان این دوره دانش‌پژوه توانمند در امر اجراسازی و دارای آشنایی کافی و نه کامل می‌باشد.

پاور آپ: دوره پاور آپ دوره‌ای حرفه‌ای است و شامل سه ترم می‌باشد. در این دوره دانش‌پژوهان با تعیین سطح و آزمون ورودی پذیرفته می‌شوند. دانش‌پژوه در پایان این دوره باید توانایی انجام مباحث آموزشی را به صورت حرفه‌ای داشته باشد. از زمان تأسیس این انسستیتو در تهران، همواره دغدغه گسترش فعالیت‌های آن در دیگر نقاط کشور وجود داشته است. اکنون انسستیتو با راه‌اندازی سامانه دوره‌های آموزش از راه دور که به صورت مجازی برگزار می‌شوند گام بلندی در پاسخ به درخواست‌های علاقه‌مندان برای توسعه آموزش در خارج از پایتخت برداشته است. این دوره‌ها مطابق با دروس ارائه شده در دوره‌های حضوری

«انستیتو ملی بازی سازی» توسط بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای و به منظور تربیت نیروی انسانی متخصص در زمینه‌های مرتبط با بازی‌های رایانه‌ای تأسیس شده است. می‌توان گفت این انسستیتو تنها آکادمی رسمی در سراسر کشور است که به صورت تخصصی تمامی حوزه‌های آموزش بازی سازی را تحت پوشش قرار می‌دهد. انسستیتو دارای سه دپارتمان فنی، هنری و طراحی بازی است و در هر سه حوزه با طراحی برنامه‌های آموزشی مدون و برگرفته از متون برتر و کاربردی روز دنیا و با استفاده از اسناید خبره و کارآزموده، دوره‌های پیوسته و ناپیوسته‌ای را برگزار می‌کند. علاوه بر این با توجه به اینکه بازی‌های رایانه‌ای جدا از سایر شاخه‌های علوم و هنرهای دیجیتال نیست، انسستیتو دوره‌ها و کارگاه‌های مختلفی را در زمینه‌های مرتبط با علوم و هنرهای دیجیتال برگزار می‌نماید.

مراحل و دوره‌های آموزشی

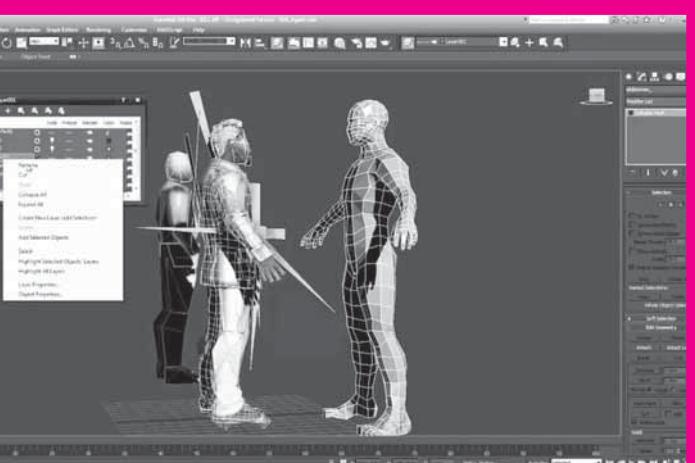
ساختار آموزشی در این مجموعه حول سه محور اساسی ساخت بازی یعنی مهارت‌های فنی، مهارت‌های هنری و طراحی بازی شکل گرفته است.

دوره‌های آموزشی انسستیتو از مبتدی تا پیشرفته به شرح زیر است:

۱. دوره مبانی بازی سازی
۲. دوره مقدماتی
۳. دوره آپ.

انستیتو بوده و با استفاده از پیشرفته‌ترین امکانات و نرم‌افزارهای آموزش راه دور ارائه می‌شوند.

تیمهای کوچک و بزرگ را تشکیل دهند که این خود نقطه آغازیست برای ورود به بازار کار از سطح مبتدی تا حرفه‌ای.

بازی‌سازی رایانه‌ای، صنعتی پرورونق

با توجه به آمار، پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۴۰۰ ماجدود ۴۰ میلیون گیمر یا بازیگر داشته باشیم، پس برای بازی و صنعت بازی‌سازی روند رو به رشدی را متصور هستیم و با بازار پرورونق و بزرگی در صنعت بازی‌سازی رویه‌رو خواهیم بود. لذا آینده شغلی برای این صنعت، آینده‌ای پر فروغ بدنظر می‌رسد.

رشته بازی‌سازی رایانه‌ای در دانشگاه‌ها

در رشته مهندسی کامپیوتر گرایش نرم‌افزار، ۸ تمرکز وجود دارد که یکی از این تمرکزها بازی‌های کامپیوتراست، البته بازی‌سازی رایانه‌ای به عنوان یک رشته در دانشگاه جامع علمی کاربردی در مقطع کارشناسی هم تدریس می‌شود. در سال ۱۳۹۳ دانشگاه آزاد در مقطع کارشناسی ارشد در گروه هنر رشته هنرهای رایانه‌ای، گرایش جدیدی به نام «تولید بازی‌های رایانه‌ای» ذیل رشته هنرهای رایانه‌ای تدوین و تصویب کرده و از سال ۹۵ اقدام به پذیرش دانشجو در رشته هنرهای رایانه‌ای با

پژوهش‌دانش‌پژوهان

پژوهش‌دانش‌پژوهان در انستیتو با توجه به درک بهتر و سریع‌تر مطالب از رده سنی پانزده سال به بالا صورت می‌گیرد. در گروه‌های سنی پایین‌تر عموماً مطالب برای دانش‌پژوهان گنج و غیرقابل درک است، از این جهت پیشنهاد می‌شود. والدین دانش‌آموزان زیر پانزده سال جهت ثبت‌نام در سال‌های آتی مراجعه نمایند.

ترویج آموزش بازی‌سازی رایانه‌ای

به منظور تحقق اهداف، برنامه‌ها و فعالیت‌های انستیتو ملی بازی‌سازی در خصوص ترویج آموزش بازی‌سازی رایانه‌ای و به منظور ارتقای نقش آفرینی در راستای ظهور، بروز و رشد استعدادهای آینده‌سازان ایران اسلامی در حوزه بازی‌سازی و ارتقای توانایی‌های دانش‌آموزان، انستیتو طرح بازی‌سازان فردا برای این گروه سنی در نظر گرفته است و قصد دارد با همفکری و مساعدت مدیران مدارس برتر دوره‌های مقدماتی بازی‌سازی را در این مراکز برگزار کند. در این راستا مکاتباتی با وزارت آموزش و پرورش انجام شده که امیدواریم هر چه زودتر به مرحله اجرا برسد.

ورود به بازار حرفه‌ای‌ها

اگر کسی قصد ورود به این حرفه را داشته باشد ابتدا باید در رشته‌ای که بیشتر علاقه و استعداد دارد. بهصورت تخصصی آموزش بینند و سپس کار خود را با ساخت بازی‌های کوچک شروع کند. در این زمینه مرکز رشد بازی‌سازی می‌تواند با حمایت از بازی‌سازان جوان و در اختیار قرار دادن فضای کار به تیم‌ها، همپوشانی و هماهنگی متناسبی در راستای پرورش این صنعت داشته باشد. انستیتو تعهدی مبنی بر وارد کردن دانش‌پژوهان به بازار کار ندارد اما خالی از نقش هم نیست! با توجه به فضای کوچک و نوپایی هنر و صنعت بازی‌های رایانه‌ای در ایران و این امر که انستیتو می‌تواند بستری برای آشنایی هنرجویان و دانش‌پژوهان با اساتید برتر این رشته آموزشی باشد، می‌تواند در تسريع جذب مخاطب به بازار کار مؤثر واقع شود. همچنین با توجه به مهیا بودن هر سه شاخه بازی‌سازی و آموزش آن‌ها، دانش‌پژوهان می‌توانند

عنوان «بازی‌سازان فردا» برای گروه‌های سنی دانش‌آموز و «دانش‌تا مهارت» برای دانشجویان است که با عنوان مکمل آموزش در نظر گرفته‌ایم. از کارگاه‌های عملی یک روزه می‌توان به عنوان دسته سوم فعالیت‌های جنبی انسنتیتو نام برد که با موضوعات مختلف در حوزه بازی‌سازی برگزار می‌شود. کلوب طراحی استادمحور که از پرطوفدارترین فعالیت‌های جنبی انسنتیتو است نیز در این گروه قرار می‌گیرد. در نهایت دسته چهارم (game jam) هستند که این رویدادهای یک تا سه روزه با هدف در کنار هم قرار دادن خلاقیت، همکاری و تجربه در زمینه بازی‌سازی برگزار می‌شود و در آن افراد برای پیاده‌سازی ایده‌هایشان در قالب گروه‌ها گرد هم می‌آیند و بازی‌های خلاقانه خود را می‌سازند. همچنین حضور انسنتیتو در جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های سراسر کشور که برخی با اهداف آموزشی و برخی با اهداف ترویجی صورت می‌گیرد. به صورت یک رویداد یک یا چند روزه در طول سال به صورت مناسب‌تری انجام می‌پذیرد.

رویکرد انسنتیتو در آینده

ما سعی داریم به سمتی حرکت کنیم که با همکاری وزارت علوم و وزارت آموزش و پرورش بتوانیم با ایجاد بستر آکادمیک رشته‌های دانشگاهی این دوره‌ها را به شمر برسانیم. همچنین من امیدوارم با تعاملی که با کشورهای پیشرو در صنعت بازی‌سازی داریم، استانداردهای بین‌المللی و آموزش‌های حرفه‌ای و تخصصی را در انسنتیتو پیاده‌سازی کنیم. قطعاً با مهارت‌آموزی و تربیت نیروی متخصص که گام نخست بومی‌سازی می‌باشد. می‌توانیم به سمت تولید بازی‌های فاخر و منطبق با فرهنگ و شرایط بومی ایران گامی مثبت بداریم.

نقش آموزش و پرورش

از آنجا که استعدادیابی وظيفة اصلی آموزش و پرورش است، انتظار و درخواست ما از آموزش و پرورش توجه به دو نکته در حوزه بازی‌سازی است؛ اول تمرکز در زمینه استعدادیابی دانش‌آموزان و دوم فرهنگ‌سازی در زمینه نحوه استفاده از بازی. امروز ما از آموزش و پرورش انتظار داریم در دانش‌آموزان این امر را نهادینه کنند که از بازی به عنوان یک ابزار نامناسب استفاده نکنند و روش‌های استفاده صحیح از بازی و همچنین استفاده از ابزار بازی را برای معلمین تبیین نمایند. ما آمادگی همه جانبه انسنتیتو ملی بازی‌سازی را برای تحقق این مهم اعلام می‌کنیم.

برای اطلاع از زمان دوره‌ها و شرکت در کلاس‌ها و اطلاع از سایر اخبار این مجموعه علاقه‌مندان می‌توانند از کانال‌های ارتباطی شامل: سایت با آدرس [@IranGDI](http://www.irangdi.ir)، کانال تلگرام با آدرس irangdi.ir و صفحه اینستاگرام با آدرس irangdi.ir استفاده نمایند. همچنین شماره تلفن‌های ۰۵۱-۰۹۰۱-۸۸۳۰۵۹۰۱ و ۰۲۱-۰۸۸۳۰۵۹۰۱ روزه به جز ایام تعطیل پاسخگو خواهد بود.

گایش تولید بازی‌های رایانه‌ای کرده است.

متأسفانه مارشته‌های تخصصی در حوزه بازی‌سازی در دانشگاه‌ها نداریم.

همان‌طور که گفته شد بازی‌سازی دارای سه زیرشاخه فنی، هنری و طراحی بازی است. اگر کسی علاقه‌مند به رشته فنی باشد می‌تواند در رشته‌های فنی مثل کامپیوتر گرایش نرم‌افزار ادامه تحصیل بدهد، اگر علاقه‌مند به زیرشاخه هنر در ساخت بازی است باید رشته‌های هنری مثل گرافیک و انیمیشن را پیگیری کند، و اگر علاقه‌مند به حضور در رشته طراحی بازی است باید به کسب مجموعه‌ای از توانایی‌ها بپردازد. از آنجا که این رشته توجه بیشتری به حوزه محتوایی و عملکرد بازی دارد رشته‌هایی همچون جامعه‌شناسی، نویسنده‌گی و رشته‌های ادبیات می‌تواند مناسب این فد باشد. البته باید توجه داشت این رشته‌ها را با رشته طراحی بازی فاصله زیادی دارند اما قطعاً یک جامعه‌شناس خوب که از بازی سررشاره داشته باشد بهتر می‌تواند تبدیل به یک طراح بازی حرفه‌ای شود.

فعالیت‌های جنبی انسنتیتو

رسالت اصلی انسنتیتو آموزش است و فعالیت‌های جنبی نیز هم‌راستا با این هدف برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود. این فعالیت‌ها به چند دسته تقسیم می‌شود. دسته اول کارگاه‌های تخصصی بررسی بازی است که در هر فصل با یک تم خاص پیگیری می‌شود. به این صورت که برای هر فصل در انسنتیتو یک ژانر بازی در نظر گرفته شده و در هر ماه یک بازی شاخص جهانی در آن ژانر از دید فنی، هنری و طراحی بازی به صورت تخصصی مورد بررسی قرار می‌گیرد. و در پایان هر فصل یک رویداد نیم‌روزی با نام DXG «تجربه یک بازی‌ساز» را با حضور پررنگ فعالان صنعت بازی کشور و علاقه‌مندان این حوزه برگزار می‌کنیم. دسته دوم دوره‌هایی با

چرا بررسی علایق شغلی دانش آموزان اهمیت دارد؟

هنجاريابي مقیاس ترجیح شغلی آماپاتی و پل

آرش محرومی

کارشناس ارشد مشاوره و عضو تخصصی هسته مشاوره اداره آموزش و پرورش خذابنده - زنجان

دکتر ابوالفضل کرمی

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

محتوايی، روايی ملاكي و روايی سازه استفاده شد. برای بررسی روايی محتوايی از نظر صاحبنظران و متخصصان روانشناسی و مشاوره استفاده گردید، در مورد روايی ملاكي نيز رابطه آن با رغبت‌سنج هالند بررسی شد و رابطه معنادار به دست آمد و برای تعیین روايی سازه نيز از تحلیل عاملی استفاده شد. برای اطمینان نسبت به کفايت نمونه‌برداری و صفر نبودن همبستگی داده‌ها، آزمون KMO محاسبه شد، که برابر با 0.947 و آزمون تحصیلی 0.89 بودند. تعداد 494 نفر به عنوان نمونه با روش نمونه‌گيري خوش‌هاي تصادفي انتخاب شدند و مقیاس ترجیح شغلی آماپاتی و پل در مورد آن‌ها اجرا شد. تعداد سوال‌های این مقیاس 176 عنوان شغل بود که البته با توجه به بار فرهنگی سه عنوان از مشاغل مقیاس حذف گردید و مقیاس 173 سوالی اجرا گردید. ضريب پایاپایی با روش آلفای کرونباخ برای این مقیاس محاسبه شد که برای کل مقیاس 0.833 و برای کل مقیاس 0.800 به دست آمد. آلفای کرونباخ برای مقوله‌های 30 گانه بین 0.726 و 0.90 به دست آمد که از نظر آماری معنادار است. برای بررسی روايی از روايی اول دبيرستان

چکیده

این پژوهش به منظور هنجاریابی و تعیین عوامل سازنده مقیاس ترجیح شغلی آچالا آماپاتی و ماری پل انجام گردید تا ابزاری جهت سنجش ترجیحات شغلی دانش آموزان سال اول دبیرستان به دست آید. برای این منظور از بین جامعه آماری که کلیه دانش آموزان سال اول متوسطه استان زنجان در سال تحصیلی 1394 - 89 بودند. تعداد 494 نفر به عنوان نمونه با روش نمونه‌گيري خوش‌هاي تصادفي انتخاب شدند و مقیاس ترجیح شغلی آماپاتی و پل در مورد آن‌ها اجرا شد. تعداد سوال‌های این مقیاس 176 عنوان شغل بود که البته با توجه به بار فرهنگی سه عنوان از مشاغل مقیاس حذف گردید و مقیاس 173 سوالی اجرا گردید. ضريب پایاپایی با روش آلفای کرونباخ برای این مقیاس محاسبه شد که برای کل مقیاس 0.833 به دست آمد. آلفای کرونباخ برای مقوله‌های 30 گانه بین 0.726 و 0.90 به دست آمد که از نظر آماری معنادار است. برای بررسی روايی از روايی اول دبيرستان

ثورندايك (۱۹۱۲) اولین کسی بود که مطالعه علایق شغلی را در آمریکا آغاز کرد (گاسر، 2005) و پس از آن بود که در دهه ۱۹۲۰ سنجش علایق با یک انفجار و جهش رو به رو شد (بتس وورث و فؤاد، 1997). استرانگ^۱ نیز اولین کسی بود که پرسش‌نامه علایق شغلی را در سال 1927 منتشر کرد که SVIB^۲ نامیده شد (دونای، 1997 ؛ اسکلارد، 2007 ؛ کار، 2008). استرانگ (۱۹۴۳) ثابت کرد که علایق افرادی که در یک گروه شغلی قرار دارند با گروه‌های شغلی دیگر تفاوت دارد. مثلاً هنرمندان

مقدمه

در عصر حاضر، نمی‌توان منکر این واقعیت شد که شغل یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری شخصیت اجتماعی و هویت فرد است. عموماً وقتی پرسیده می‌شود آن شخص کیست؟ پاسخ می‌شونیم که، برای مثال: یک کارگر است؛ یک پزشک است؛ یک معلم است؛ یک راننده است؛ یک هنرمند است... همین کار اطلاعات زیادی در مورد شخصیت یک فرد به دیگران می‌دهد. از این روست که تصمیم‌گیری‌های تحصیلی - شغلی از اهمیت خاصی برخوردارند.

را برآورده می‌سازد و هم رضایت او را فراهم می‌کند، و هم در زندگی خانوادگی، ازدواج، انتخاب دوستان، وضعیت اجتماعی و اقتصادی و نظام ارزشی تأثیرات مثبتی می‌گذارد (ئوفی و شنائی، ۱۳۷۴).

حاجی صادقی (۱۳۸۶) به هنجاریابی رغبت‌سنچ چندوجهی در بین دانش‌آموزان پرداخته و ابعاد مختلفی از رغبت‌های دانش‌آموزان را بررسی کرده که یکی از ابعاد آن رغبت شغلی بود. در این تحقیق به ترجیحات شغلی اشاره نشده و هنجاریابی وی برای کل دانش‌آموزان است و اختصاص به پایه خاصی ندارد.

نشانگر مایرز - بریگز MBTI هم که توسط ملیحه جهانیان در سال ۱۳۸۵ هنجاریابی شده است در مورد کارمندان اجرا شده و ارتباطی به دانش‌آموزان ندارد و همچنین بیشتر به تیپ‌های شخصیتی می‌پردازد و در مورد ترجیحات افراد سخنی به میان نمی‌آورد و بیشترین کاربرد آن در جایابی افراد در ادارات و مؤسسات است. علاوه بر این اجرا و نمره‌گذاری آن وقت‌گیر بوده و نیاز به هزینه بیشتری نیز دارد.

همچنین تحقیقی که توسط عبادی ۱۳۸۵ انجام گرفت به ساخت و اعتباریابی مقیاس سنجش علایق شغلی پرداخته است و اشاره‌ای به دانش‌آموزان سال اول متواته ندارد و در مورد ترجیحات شغلی نیز مطلبی عنوان نشده است.

آنچه که محقق را وادار کرد، برای چندمین بار بعد از سال‌ها دوباره این موضوع را مطرح کند ناکارآمدی از اهارهای کنونی در سنجش علایق شغلی دانش‌آموزان، تراکم در برخی رشته‌ها و عدم توزیع متوازن و توجهی بعضی از دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت به اهمیت موضوع انتخاب رشته تحصیلی و تبعات آن بود که به ویژه در سال‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین و استرس‌زاگرین دغدغه‌های دانش‌آموزان، خانواده‌ها و نظام آموزشی تبدیل شده است. در دو سه سال اخیر با توجه به تغییر نظام آموزشی ما، موضوع هدایت تحصیلی یکی از پرچالش‌ترین برنامه‌های آموزش و پرورش است که ابهامات زیادی نیز دارد.

هدف از طرح این موضوع و معرفی یک پرسشنامه برای ترجیحات شغلی، البته در کنار دیگر آزمون‌های معتبر علمی، کمک به رهایی دانش‌آموزان از سر درگمی و هدایت علمی و معتبر آن‌ها به رشته‌های تحصیلی است. البته با توجه به گستردگی مشاغل داد و به مشاغل مطروحه غنای بیشتری بخشید یکی از مزایای مقیاس موجود سادگی اجرا، نمره‌گذاری و تفسیر آن می‌باشد.

با توجه به آنچه ذکر شد، این تحقیق قصد دارد به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. آیا مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل از پایابی قابل قبولی برخوردار است؟

۲. آیا مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل از روایی قابل قبولی برخوردار است؟

۳. عوامل سازنده مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل کدامند؟

۴. نرم‌های مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل کدامند؟

۵. آیا بین ترجیحات شغلی دختران و پسران تفاوت وجود دارد؟

علایق کاملاً متفاوتی با حسابداران دارند. همچنین استرانگ بر این باور بود که علایق شغلی افراد در طول عمر آن‌ها تقریباً ثابت می‌ماند و این حقیقت باعث ماندگاری و پایابی سنجش‌های علایق می‌شود. وی در نوشته‌هایش گزارش کرد که ضریب همبستگی بین علایق در سن ۲۵ سالگی و علایق در سن ۵۵ سالگی ۰/۸۸ می‌باشد (گیسر، ۲۰۰۷).

شفیع‌آبادی (۱۳۸۵) معتقد است که اعمال برنامه‌های راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی به طور مناسب موجب می‌شود که توزیع دانش‌آموزان به رشته‌های مختلف تحصیلی، چه در دیبرستان و چه در دانشگاه، براساس ویژگی‌های فردی و نیازهای جامعه به طور صحیح انجام گیرد. این امر از هدر رفتن سرمایه‌های ملی کشور و اتلاف فرصت‌ها و در نهایت از تورم و کمبود در برخی رشته‌های تحصیلی و ایجاد مشکلات شغلی پیشگیری می‌کند.

یکی از عوامل مؤثر در موفقیت در هر شغلی داشتن رغبت است و رغبت‌ها مهم‌ترین عامل در انتخاب شغل به حساب می‌آیند. البته با افزایش سن و تکامل انسان معمولاً رغبت‌ها فرم واقعی تری به خود می‌گیرند و انتخاب فرد بیشتر به واقعیت نزدیک می‌شود، همچنین لازمه تمام انتخاب‌های مناسب شغلی وجود ترجیح شغلی است و در واقع انسان اول شغلی را ترجیح می‌دهد و سپس آن را انتخاب می‌کند، برای این منظور می‌توان از خود فرد کمک گرفت (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۴).

همچنان که هالند (۱۹۶۶) بهترین روش برای پیش‌بینی شغل را پرسش از فرد در مورد ترجیح‌های شغلی اش می‌داند (نقل از شفیع‌آبادی، ۱۳۸۴)، در اختیار داشتن ابزار خودسنجی مناسب ضرورت پیدا می‌کند. مخصوصاً در مدارس متواته برای اینکه دانش‌آموزان سال اول به رشته مناسب تحصیلی هدایت شوند لازم است این امر در کنار پرداختن به دروس دیگر جدی گرفته شود. برواضح است که سنجش علایق و گرایش‌ها یکی از وظایف مهم راهنمایی و مشاوره، هم در مدارس و دانشگاه‌ها و هم در محیط‌های شغلی است؛ و ما برای علمی تر بودن این امر نیاز داریم که همیشه از آزمون‌ها و تست‌های جدیدتر و به روزتر استفاده کنیم.

این امری مسلم است که هر فردی نمی‌تواند در هر زمان و در همه‌جا آن‌طور که می‌خواهد باشد و هر چه می‌خواهد انجام دهد. اما این واقعیت اغلب فراموش می‌شود انتقال خود به هر شغلی نیازمند داشتن استعدادهای عمومی و اختصاصی است و هر اندازه شغل تخصصی تر باشد به همان اندازه تعداد استعدادهای اختصاصی لازم افزایش خواهد یافت یا لااقل این استعدادها محدودتر خواهد شد. همچنین شناخت صحیح مشاغل و کمک به افراد در انتخاب شغلی که با استعدادها و علایق آن‌ها سازگارتر است از وظایف مهم راهنمایی و مشاوره شغلی است (گنجی، ۱۳۸۳).

بنابراین از آنجا که انتخاب شغل اهمیت خاصی در زندگی انسان دارد، به توجه خاصی هم نیاز دارد. ریشه انتخاب شغل رشته تحصیلی است، زیرا امروزه مشاغل تخصصی تر شده و تحصیل زمینه‌ساز شغل است. پس دقت در انتخاب رشته تحصیلی و ضعیت شغلی فرد را تعیین می‌کند. اگر شغل درست انتخاب شود هم نیازهای روایی فرد

روش پژوهش

روش این تحقیق از نوع پیمایشی و هنجاریابی است. جامعه آماری پژوهش را دانشآموزانی تشکیل دادند که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ در پایه اول دبیرستان در استان زنجان مشغول به تحصیل بودند و تعداد ۱۷۲۵۵ نفر بود؛ از این تعداد ۷۵۰۰ نفر دختر و ۹۷۵۵ نفر پسر بودند. از این جامعه ۵۱۰ نفر به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای و تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند. (۲۸۵ نفر پسر و ۲۲۵ نفر دختر) از کل پرسشنامه‌های توزیع شده و پاسخ داده شده تعداد ۱۶ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن از نمونه حذف شد و تعداد واقعی نمونه به ۴۹۴ نفر رسید. ابزار سنجش در این تحقیق مقیاس ترجیح شغلی^۸ آمایاتی و پل بود. هدف از ساخت این مقیاس، سنجش علاوه‌ی شغلی مخاطبینش بوده و توسط آمایاتی و پل^۹ در سال ۱۴۰۰ در دانشگاه بنگلور کشور هندوستان ساخته شده است و برای مشاوره شغلی پرسشنامه‌ای سیار مناسب و جامع است. مخاطبان پرسشنامه افراد بزرگ‌تر از ۱۰ سال هستند. این مقیاس دارای ۱۷۶ عنوان شغل است که در ۳۰ مقوله (گروه شغلی) طبقه‌بندی شده است. این ۳۰ طبقه براساس کتاب عنوان‌ها و کدها^{۱۰} (۱۹۷۲) که توسط دفتر بین‌المللی کار^{۱۱} در زنو چاپ شده، انتخاب شده‌اند. پاسخ‌دهی به پرسش‌نامه در طیف لیکرت ۷ قسمتی که از «بسیار زیاد بد می‌آید» تا «بسیار زیاد دوست دارم» تغییر می‌کند، امکان پذیر است. زمان مورد نیاز برای اجرا ۴۰ الی ۶۰ دقیقه می‌باشد.

ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس

پایایی: پایایی باز آزمایی آن برای گروه ۳۰ نفره دانشآموزان دبیرستانی با فاصله یک ماه ۰/۹۱ گزارش شده است. این در زمانی به دست آمده که میانگین نمرات هر یک از مقولات ۳۰ گانه مبنای همبستگی قرار گرفته‌اند. ضریب همبستگی باز آزمایی برای هر یک از گروه‌های شغلی بین ۰/۳۱ تا ۰/۹۸ گزارش شده است (پل، ۱۹۸۸).

روابی: تفاوت‌های گروهی معنادار با توجه به سن (دانشآموزان کلاس ۸ با دانشآموزان کلاس ۱۰)، دانشآموزان دختر و پسر و دانشآموزان طبقات مختلف اجتماعی - اقتصادی به دست آمده است که حکایت از روایی آزمون دارد (پل، ۱۹۸۸؛ کتابچه ابزارهای روان‌سنجی و اجتماعی، ص ۲۱۵). پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌ها در نرمافزار آماری SPSS وارد شد و با استفاده از روش آماری رگرسیون گام‌به‌گام و تحلیل عاملی مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: آیا مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل از پایایی قابل قبولی برخوردار است؟

برای پرسشنامه آمایاتی و پل دو نوع ضریب پایایی محاسبه شده است که این دو ضریب، آلفای کرونباخ (همسانی درونی) و ضریب باز آزمایی هستند.

آلفای کرونباخ برای هر ۳۰ حوزه شغلی مقیاس آمایاتی و پل محاسبه شد که خلاصه‌ای از یافته‌های آن در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. تعداد سوالات و آلفای کرونباخ برای هر حوزه شغلی			
آلفای کرونباخ	تعداد سؤال	مشاغل مرتبط با	ردیف
۰/۷۷۰	۳	حسابداری	۱
۰/۸۳۵	۸	اجرايی و مدیريتي	۲
۰/۷۹۸	۳	مدير/مسئول کشاوري	۳
۰/۸۷۲	۷	کشاوري، دامپروری	۴
۰/۸۶۴	۱۱	تأليف و رسانه	۵
۰/۸۵۱	۴	نيروي هاوي يا دريابي	۶
۰/۸۲۵	۷	امور دفتری	۷
۰/۸۲۷	۷	آهنگ‌سازی و بازيگري	۸
۰/۸۳۶	۵	هنر	۹
۰/۸۶۲	۶	آشپزی	۱۰
۰/۸۴۲	۶	صنعت	۱۱
۰/۸۵۵	۶	مهندسي	۱۲
۰/۸۴۸	۲	قانون	۱۳
۰/۹۰۰	۸	پزشكی	۱۴
۰/۷۳۶	۶	دانشمندان علوم مختلف	۱۵
۰/۸۷۷	۷	حرفه‌های دیگر	۱۶
۰/۸۰۹	۶	خدمات حفاظتی	۱۷
۰/۸۱۶	۳	كارهای مذهبی	۱۸
۰/۸۷۷	۸	فروش	۱۹
۰/۸۲۶	۹	خدماتی	۲۰
۰/۷۸۶	۸	خدماتی فنی	۲۱
۰/۸۴۱	۷	كارگر با مهارت	۲۲
۰/۸۶۸	۴	دانشمندان علوم اجتماعی	۲۳
۰/۷۹۴	۴	ورزش	۲۴
۰/۷۸۶	۶	تدريس	۲۵
۰/۸۸۵	۳	مخابرات	۲۶
۰/۸۶۱	۶	منسوجات و چرم	۲۷
۰/۸۱۶	۷	تکنسين (كارданی فنی)	۲۸
۰/۸۶۶	۳	ناظر خدمات حمل و نقل	۲۹
۰/۷۹۰	۳	خدمات حمل و نقل	۳۰

جدول ۲. نتایج بازآزمایی برای حوزه‌های شغلی

ضریب بازآزمایی	باز آزمون		آزمون		مشاغل مرتبط با	
	SD	M	SD	M		
.۴۲۹ (*)	۱/۱۸	۳/۴۰	۱/۵۵	۳/۷۴	حسابداری	۱
.۵۱۷ (***)	۱/۲۷	۴/۳۹	۱/۳۵	۴/۵۶	اجرایی و مدیریتی	۲
۰/۲۳۳	۱/۵۴	۳/۵۱	۱/۶۸	۳/۴۸	مدیر/مسئول کشاورزی	۳
۰/۲۰۰	۱/۱۱	۲/۶۰	۱/۲۱	۳/۰۲	کشاورزی، دامپروری	۴
.۵۰۱ (***)	۱/۱۲	۳/۰۵	۰/۹۹	۳/۰۴	تألیف و رسانه	۵
.۶۸۵ (***)	۱/۵۰	۴/۹۵	۱/۶۰	۵/۰۰	نیروی هوایی یا دریایی	۶
.۴۷۶ (*)	۱/۲۴	۳/۶۷	۱/۵۳	۳/۶۰	امور دفتری	۷
.۵۹۹ (***)	۱/۲۷	۴/۱۸	۱/۲۵	۳/۹۰	آهنگسازی و بازیگری	۸
.۶۱۲ (***)	۱/۲۶	۳/۵۳	۱/۳۸	۳/۶۳	هنر	۹
.۶۱۷ (***)	۰/۹۲	۲/۷۶	۱/۴۹	۳/۱۳	آشپزی	۱۰
۰/۲۶۵	۱/۰۲	۲/۷۴	۱/۳۲	۳/۲۹	صنعت	۱۱
.۴۹۷ (***)	۱/۵۱	۴/۶۶	۱/۵۸	۴/۴۶	مهندسی	۱۲
.۴۱۹ (***)	۲/۰۹	۴/۵۰	۲/۰۹	۴/۳۸	قانون	۱۳
۰/۳۶۷	۱/۵۰	۴/۵۷	۱/۵۴	۴/۲۴	پزشکی	۱۴
.۶۰۴ (***)	۱/۲۶	۳/۴۹	۱/۱۹	۳/۷۴	دانشمندان علوم مختلف	۱۵
.۶۳۴ (***)	۱/۴۷	۴/۴۵	۱/۴۷	۴/۴۲	حرفه‌های دیگر	۱۶
.۵۶۵ (***)	۱/۱۳	۳/۶۶	۱/۳۱	۳/۶۵	خدمات حفاظتی	۱۷
.۵۰۳ (***)	۱/۴۱	۳/۳۹	۱/۵۳	۲/۷۱	کارهای مذهبی	۱۸
.۳۷۵ (*)	۱/۱۲	۳/۴۰	۱/۱۶	۳/۱۹	فروش	۱۹
.۵۱۳ (***)	۰/۹۳	۱/۹۸	۱/۱۲	۲/۲۹	خدماتی	۲۰
.۴۴۸ (*)	۰/۹۷	۳/۰۶	۱/۲۸	۳/۴۱	خدمات فنی	۲۱
.۶۱۳ (***)	۱/۲۱	۲/۷۷	۱/۲۰	۳/۱۵	کارگر با مهارت	۲۲
.۵۴۷ (***)	۱/۵۴	۳/۶۷	۱/۶۶	۳/۳۸	دانشمندان علوم اجتماعی	۲۳
.۷۳۵ (***)	۱/۳۸	۴/۷۱	۱/۶۲	۴/۷۹	ورزش	۲۴
.۷۰۰ (***)	۱/۳۲	۴/۰۵	۱/۱۹	۴/۱۰	تدريس	۲۵
.۴۵۹ (*)	۱/۳۰	۳/۳۳	۱/۵۹	۳/۲۷	مخابرات	۲۶
.۷۰۵ (***)	۰/۹۹	۲/۳۱	۱/۱۳	۲/۵۵	منسوجات و چرم	۲۷
.۵۵۱ (***)	۱/۲۶	۳/۹۸	۱/۵۷	۴/۰۸	تکنسین (کارдан فنی)	۲۸
.۴۷۳ (*)	۱/۱۳	۲/۸۷	۱/۵۳	۳/۳۶	ناظر خدمات حمل و نقل	۲۹
.۷۴۶ (***)	۱/۲۹	۲/۸۲	۱/۶۴	۳/۴۵	خدمات حمل و نقل	۳۰

همان گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود حوزه شغلی دانشمندان علوم مختلف با مقدار آلفای کرونباخ $\alpha = 0.736$ ضعیفترین و حوزه شغلی پژوهشی با مقدار آلفای کرونباخ $\alpha = 0.900$ قوی‌ترین مقدار آلفا را در بین حوزه‌های شغلی آمایاتی و پل به دست آورده است.

ضرایب بازآزمایی نیز که از اجرای دوباره آزمون روی یک گروه $n=30$ نفری از آزمودنی‌ها با فاصله زمانی ۱۵ روز اجرا شد، صفر (0) به دست آمد. تمامی ضرایب به دست آمده نشان‌دهنده اعتبار بازآزمایی مناسب برای این مقیاس نیستند. البته این امر می‌تواند به ماهیت کاربرد این نوع از ضریب اعتبار نیز مربوط باشد.

در جدول ۲ میانگین و انحراف معیار آزمون به همراه ضریب بازآزمایی که براساس همبستگی پرسون برآورد شده است برای هر حوزه شغلی گزارش شده است. ضرایبی که با $(***)$ گزارش شده است، در سطح 1% معنادار هستند. ضرایبی که با $(*)$ علامت گذاری شده‌اند در سطح 5% معنادار هستند و ضرایب بدون علامت نیز معنادار نمی‌باشند.

در جدول ۲ مشاهده می‌شود که در این پژوهش مشاغل مرتبط با دامپروری، کشاورزی و جنگل‌داری با مقدار ضریب بازآزمایی $\alpha = 0.200$ دارای ضعیفترین ضریب بازآزمایی در بین حوزه‌های شغلی شدن. همچنین حوزه شغلی مشاغل مرتبط با حمل و نقل با مقدار ضریب بازآزمایی $\alpha = 0.746$ که در سطح 1% معنادار است قوی‌ترین ضریب بازآزمایی را به خود اختصاص دادند.

سؤال دوم: آیا مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل از روایی قابل قبولی برخوردار است؟

برای پاسخ‌گویی به این سؤال ابتدا روایی محتواهی آن بررسی شد و پرسش‌نامه‌ها در اختیار ۵ تن از صاحب‌نظران و اساتید روان‌شناسی و مشاوره قرار گرفت. ایشان روایی صوری و منطقی آن را تأیید نمودند و همچنین اساتید راهنمای و مشاور نیز این روایی را تأیید کردند.

همچنین از روایی ملاکی نیز استفاده شد و رابطه مقیاس آمایاتی و پل با رغبت‌سنج هالند بررسی گردید و رابطه معنادار به دست آمد (ضریب همبستگی $\alpha = 0.83$) و نهایتاً روایی سازه مقیاس بررسی شده است. برای بررسی روایی سازه مقیاس از تحلیل عاملی استفاده شد. برای انجام تحلیل عاملی از تحلیل عاملی اکتشافی با روش مؤلفه‌های اصلی استفاده شده در ابتدا توان تحلیلی عاملی شدن داده‌ها با آزمون KMO مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳ ضرایب کفایت نمونه‌گیری

ردیف	شاخص	مقدار
۱	ضریب کفایت نمونه‌گیری	۰/۹۴۷
۲	آزمون بارتلت	۹۱۵۳/۵
۳	درجه آزادی	۴۳۵
۴	سطح معناداری	۰/۰۰۱

جدول ۴ – نتایج عامل‌های به دست آمده به همراه مقادیر ویژه قبل و بعد از چرخش

بعد از چرخش			اولیه		
عامل دوم	عامل اول	حوزه‌های شغلی	عامل دوم	عامل اول	حوزه‌های شغلی
	۰/۷۳۵	پرشکی		۰/۷۳۷	فروش
	۰/۷۳۱	مهندسی		۰/۷۲۸	ناظر خدمات حمل و نقل
	۰/۷۱۱	تکنسین (کارдан فنی)		۰/۷۲۶	امور دفتری
	۰/۷۰۶	دانشمندان علوم اجتماعی		۰/۷۲۵	دانشمندان علوم مختلف
	۰/۶۹۴	نیروی هوایی یا دریابی		۰/۷۱۳	تکنسین (کارдан فنی)
	۰/۶۹۱	حرفه‌های دیگر		۰/۶۹۳	نیروی هوایی یا دریابی
	۰/۶۸۳	مشاگل اجرایی و مدیریتی		۰/۶۸۳	مشاگل مرتبط خدمات حفاظتی
	۰/۶۳۴	تألیف و رسانه		۰/۶۸۳	مشاگل خدماتی فنی
	۰/۵۸۵	امور دفتری		۰/۶۷۷	کارگر با مهارت
	۰/۵۷۴	تدریس		۰/۶۷۳	صنعت
	۰/۵۷۲	قانون		۰/۶۶۷	تألیف و رسانه
	۰/۵۵۰	دانشمندان علوم مختلف		۰/۶۵۵	مخابرات
	۰/۵۱۳	آهنگسازی و بازیگری		۰/۶۵۲	مشاگل اجرایی و مدیریتی
	۰/۵۰۰	حسابداری		۰/۶۳۶	تدریس
-		ورزش		۰/۶۳۲	آشپزی
-		مخابرات		۰/۶۲۷	خدمات حمل و نقل
-		هنر		۰/۶۲۲	دانشمندان علوم اجتماعی
۰/۷۸۲		آشپزی	-۰/۵۲۱	۰/۵۷۶	منسوجات و چرم
۰/۷۷۵		منسوجات و چرم		۰/۵۶۹	کشاورزی، دامپروری
۰/۷۵۳		کارگر با مهارت		۰/۵۶۵	مهندسی
۰/۷۵۱		کشاورزی، دامپروری		۰/۵۵۵	حرفه‌های دیگر
۰/۷۰۳		مشاگل خدماتی		۰/۵۳۹	مدیر / مسئول کشاورزی
۰/۷۰۰		خدمات حمل و نقل		۰/۵۳۷	آهنگسازی و بازیگری
۰/۶۹۱		صنعت		۰/۵۳۴	ورزش
۰/۶۵۰		فروش		۰/۵۱۱	کارهای مذهبی
۰/۶۳۴		مشاگل خدماتی فنی		۰/۵۰۱	هنر
۰/۵۶۲		ناظر خدمات حمل و نقل		۰/۵۰۱	حسابداری
۰/۵۱۵		خدمات حفاظتی		-	مشاگل خدماتی
۰/۵۰۹		مدیر / مسئول کشاورزی		-	قانون
-		کارهای مذهبی	۰/۵۴۴		پرشکی
۷/۰۱	۷/۳۶	مقادیر ویژه	۲/۹۳	۱۱/۴۴	مقادیر ویژه
۲۳/۳۸	۲۴/۵۴	واریانس تبیین شده	۹/۷۷	۳۸/۱۵	واریانس تبیین شده

با توجه به اینکه اجرا و نمره‌گذاری این آزمون ساده است همکاران مشاور در مدارس می‌توانند حتی به صورت غیررسمی در جهت شناخت دانش آموزان و اولیای آنها و تکمیل فرم نظرخواهی مشاور در فرایند جدید هدایت تحصیلی از آن بهره ببرند.

یکی از اولین اقدامات در انجام تحلیل عاملی، تناسب و کفایت تحلیل است. یکی از معروف‌ترین شاخص‌ها که معنادار بودن ماتریس همبستگی متغیرها را تعیین می‌کند اندازه KMO است که شاخص «کفایت نمونه‌برداری» خوانده می‌شود. این شاخص مقادیر همبستگی مشاهده شده را با مقادیر همبستگی جزیی مقایسه می‌کند. کیسر بیان می‌دارد که KMO بزرگ‌تر از ۰/۶ برای انجام تحلیل عاملی مناسب است. ۰/۹ اعلام می‌کند که KMO بزرگ‌تر از عالی، ۰/۸ شایسته، ۰/۷ مناسب و کمتر از ۰/۵ غیرقابل قبول است (همون، ۱۳۸۰). همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌کنید برای ضریب کفایت نمونه‌گیری (KMO) عدد ۰/۹۴۷ به دست آمد که نشان می‌دهد داده‌های جمع‌آوری شده از مقیاس آمایاتی و پل توانایی عالی برای تحلیل عاملی شدن دارد. همچنین آزمون بارنلت در سطح (۱۰/۰ < p < ۰/۰) معنادار به دست آمد که آن نیز برتأثیرگذاری توافقی می‌افزاید.

سؤال سوم: عوامل سازنده مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل کدام است؟

در ادامه، ساختار عاملی مقیاس آمایاتی و پل مورد بررسی قرار گرفت که نتایج این بررسی در قبل و بعد از چرخش واریماکس در جدول ۴ گزارش شده است. برای تحلیل عاملی این مقیاس، با توجه به مشاهده اولیه، دو عامل به عنوان پیش‌فرض در نظر گرفته شد و بر همین اساس کلیه محاسبات برآورد شد. و همچنین بارهای عاملی زیر ۰/۵ در جدول گزارش نشده‌اند.

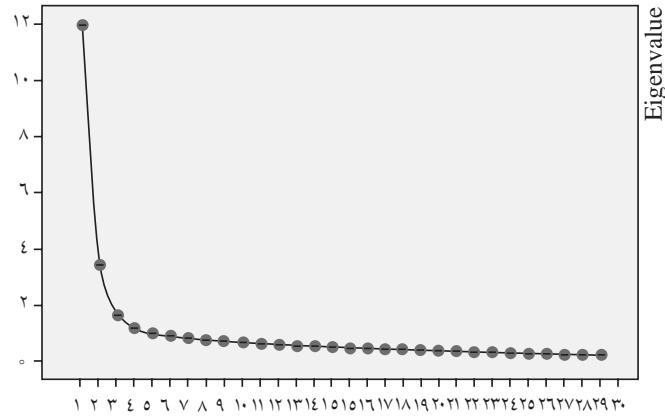
در جدول ۴ می‌بینیم که قبل از چرخش، یک عامل غالب وجود داشته است. قبل از چرخش مقدار ویژه عامل اول ۱۱/۴۴ بوده در حالی که در همین مرحله عامل دوم دارای مقدار ویژه ۰/۲/۹۳ است. همچنین در جدول ۴ می‌بینیم که بعد از چرخش، دو عامل هم قدرت وجود داشته است. بعد از چرخش مقدار ویژه عامل اول ۷/۳۶ است. بعد از چرخش مقدار ویژه عامل اول

جدول ۵- توصیف آماری نمرات هنجار T برای حوزه‌های شغلی آمپاتی و پل

t (Max)	Min	sd	M	مشاغل مرتبط با
۷۳	۳۵	۱۰	۵۰	حسابداری
۶۹	۲۶	۱۰	۵۰	مشاغل اجرایی و مدیریتی
۷۳	۳۸	۱۰	۵۰	مدیر/مسئول مرتبط با کشاورزی
۸۳	۳۹	۱۰	۵۰	کشاورزی، دامپروری، جنگلداری
۷۸	۳۲	۱۰	۵۰	تألیف و رسانه
۶۴	۳۰	۱۰	۵۰	نیروی هوایی یا دریابی
۷۶	۳۳	۱۰	۵۰	امور دفتری
۹۳	۳۲	۱۰	۵۰	آهنگسازی و بازیگری
۶۹	۳۳	۱۰	۵۰	هنر
۸۶	۴۱	۱۰	۵۰	آشپزی
۸۳	۳۹	۱۰	۵۰	صنعت
۶۳	۲۶	۱۰	۵۰	مهندسی
۶۱	۳۲	۱۰	۵۰	قانون
۶۴	۲۹	۱۰	۵۰	پژوهشکی
۷۶	۳۲	۱۰	۵۰	دانشمندان علوم مختلف
۹۰	۳۱	۱۰	۵۰	حرفه‌های دیگر
۷۳	۳۳	۱۰	۵۰	مشاغل مرتبط با خدمات حفاظتی
۷۶	۴۱	۱۰	۵۰	کارهای مذهبی
۷۹	۳۷	۱۰	۵۰	فروش
۹۲	۴۱	۱۰	۵۰	خدماتی
۸۲	۳۵	۱۰	۵۰	خدماتی فنی
۸۲	۳۹	۱۰	۵۰	کارگر با مهارت
۶۹	۳۶	۱۰	۵۰	دانشمندان علوم اجتماعی
۹۵	۳۰	۱۰	۵۰	ورزش
۷۱	۳۰	۱۰	۵۰	تدربیس
۷۳	۳۹	۱۰	۵۰	مخابرات
۹۰	۴۱	۱۰	۵۰	منسوجات و چرم
۷۰	۳۰	۱۰	۵۰	تکنسین (کاردان فنی)
۷۶	۳۹	۱۰	۵۰	ناظر خدمات حمل و نقل
۷۸	۴۱	۱۰	۵۰	خدمات حمل و نقل

بوده در حالی که در همین مرحله عامل دوم دارای مقدار ویژه ۷۰/۱ است. وجود دو عامل با نظریه‌های شغلی متناسب‌تر است. در ادامه نمودار اسکری پلات برای مقادیر ویژه هر عامل گزارش شده است.

در مورد عوامل سازنده که بعد از چرخش عامل‌ها به دست آمد دو

عامل تقریباً مشهود می‌باشد که با اولین نظریات شغلی که دو عامل را می‌ذیند مطابقت دارد. می‌توان این دو عامل را تحت عنوان کار با ابزار و داده‌ها و کار با اشخاص و افکار نامگذاری کرد که با اولین نظریه‌های شغلی و همچنین طبقه‌بندی انجمن روان‌شناسان آمریکا مطابقت دارد.

سؤال چهارم: نرم‌های مقیاس ترجیح شغلی آمپاتی و پل کدامند؟

در نهایت نمرات هنجار برای هر ۳۰ حوزه شغلی مقیاس آمپاتی و پل برآورد شد. خلاصه‌ای از آمار توصیفی این هنجارهای نمرات T در جدول ۵ آرایه شده است.

سؤال پنجم: آیا بین ترجیحات شغلی دختران و پسران تفاوت وجود دارد؟

برای پاسخ‌گویی به این سؤال میانگین‌های شغلی تمامی حوزه‌های شغلی به تفکیک جنسیت محاسبه شد و در مرحله بعد هر گروه براساس بزرگ‌ترین میانگین‌ها مرتب شدند. نتایج این بررسی در جدول ۶ گزارش شده است.

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌کنید در انتخاب‌های پسران مشاغل مرتبط با مهندسی با میانگین ۴/۹۸ رتبه اول را داشته است. مشاغل مرتبط با ورزش و مشاغل مرتبط با نیروی هوایی نیز با میانگین‌های ۴/۹۳ و ۴/۶۸ رتبه‌های بعدی را بدست آورده‌اند. در انتخاب‌های دختران مشاغل مرتبط با قانون با میانگین ۵/۰ رتبه اول را داشته است. مشاغل مرتبط با مهندسی و مشاغل مرتبط با پژوهشکی نیز با میانگین‌های ۴/۷۱ و ۴/۶۲ رتبه‌های بعدی را بدست آورده‌اند. در این جدول می‌توان شغل‌های دیگر را ترتیب دهم مشاهده نمود.

سپس از آزمون تی برای گروه‌های مستقل استفاده شد. بر این اساس بین نمرات دختران و پسران در ۳۰ حوزه شغلی آمپاتی و پل آزمون t اجرا شد که خلاصه‌ای از نتایج آن در جدول ۷ گزارش شده است.

در این جدول مقدار تفاوت بین میانگین‌ها (D)، مقدار t و سطح

جدول ۶- اولویت‌های شغلی دختران و پسران در زنجان

ردیف	پسران	دختران
۱	مشاغل مرتبط با مهندسی	مشاغل مرتبط با قانون
۲	مشاغل مرتبط با ورزش	مشاغل مرتبط با مهندسی
۳	مرتبط با نیروی هوایی یا دریابی	مشاغل مرتبط با پزشکی
۴	مشاغل اجرایی و مدیریتی	مشاغل مرتبط با هنر
۵	مشاغل مرتبط با پزشکی	حرفه‌های دیگر
۶	مشاغل مرتبط با قانون	مرتبط با نیروی هوایی یا دریابی
۷	حرفه‌های دیگر	مشاغل اجرایی و مدیریتی
۸	تکنسین (کارдан فنی)	مشاغل مرتبط با ورزش
۹	مرتبط با آهنگسازی و بازیگری	مرتبط با آهنگسازی و بازیگری
۱۰	مشاغل مرتبط با تدریس	مشاغل مرتبط با تدریس

سال‌های قبل سیستم آموزشی مادچار تورم در یک رشته (ریاضی-فیزیک) بود و نتیجه آن هم اکنون بیکاری فارغ‌التحصیلان رشته‌های مهندسی است که متأسفانه در بعضی از شهرها کلاس ریاضی اصلاً تشکیل نمی‌شود. همان معضل امروز برای رشته تجربی تکرار می‌شود و قطعاً اگر این‌گونه ادامه یابد و تراکم روزبه روز در رشته تجربی افزایش یابد در آینده بیکاری فارغ‌التحصیلان این رشته نیز دور از انتظار نخواهد بود

از:
 ۱. ضریب الگای کرونباخ (همسانی درونی)
 ۲. ضریب بازآزمایی
 ضریب آلفای کرونباخ: با توجه به نتایج گزارش شده در بخش‌های گذشته مقدار آلفای کرونباخ بین 0.736 و 0.90 و ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون 0.823 به دست آمد که از نظر آماری معنادار می‌باشد. حوزه شغلی «دانشمندان علوم مختلف» با مقدار آلفای 0.736 ضعیف‌ترین و حوزه شغلی «پزشکی» با مقدار آلفای 0.90 قوی‌ترین مقدار آلفا را در بین حوزه‌های شغلی مقیاس آمایپاتی و پل به دست آوردند. بهنظر می‌رسد دلیل این ترجیح این است که در جامعه امروز به دلیل اهمیت و وجهه اجتماعی مشاغل پزشکی و درآمد نسبتاً بالای آن اکثر دانش‌آموزان به پزشکی علاقه نشان می‌دهند و اغلب کسانی که در رشته تجربی تحصیل می‌کنند اولین انتخابشان شغل پزشکی است، و این دانش‌آموزان نیز از این قاعده مستثنان نبوده‌اند، گرچه ممکن است علاوه‌ی واقعی دانش‌آموزان بدون تأثیر خانواده و جو اجتماعی چیزی متفاوت باشد.

ضریب بازآزمایی: ضریب بازآزمایی که از اجرای دوباره آزمون بر روی یک گروه 30 نفری از آزمودنی‌ها با فاصله زمانی یک ماه به دست آمد، 0.513 (میانگین گروه‌های 30 گانه) می‌باشد. ضریب بازآزمایی برای تک‌تک مقوله‌ها بین 0.20 و 0.746 به دست آمد. با توجه به نتایج ضریب بازآزمایی ضریب همبستگی در حوزه‌های شغلی پزشکی، کشاورزی/دامداری و مدیر/مسئول کشاورزی معنادار نیست.

ضعیف‌ترین ضریب بازآزمایی مربوط به حوزه «دامپروری، کشاورزی و جنگل‌داری با مقدار 0.20 است و قوی‌ترین ضریب بازآزمایی مربوط به حوزه «خدمات حمل و نقل» با مقدار 0.746 . در مقیاس اصلی که در کشور هند و روی 320 نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی اجرا شده است ضریب بازآزمایی این مقیاس 0.91 به دست آمده و برای هر یک از مقوله‌های 30 گانه بین 0.31 تا 0.98 گزارش شده است. نتایج به

معناداری قابل مشاهده است. در این جدول تفاوت‌های معنادار در سطح 0.05 با یک ستاره (*) و تفاوت‌های معنادار در 0.01 با دو ستاره (**) علامت گذاری شده‌اند. بر این اساس می‌بینیم در مشاغلی مانند مشاغل مرتبط با پزشکی، مشاغل مرتبط با علوم مختلف و حرفه‌های دیگر تفاوت معناداری به دست نیامده است. در مقابلین بسیاری از مشاغل مانند مشاغل مرتبط با کشاورزی، مرتبط با حمل و نقل، مرتبط با فروش، خدماتی فنی و چندین شغل دیگر تفاوت‌های معنادار در سطح 0.001 وجود دارد. بر این اساس نتیجه می‌گیریم که هنچارهای دختران و پسران در مقیاس ترجیح‌های شغلی آمایپاتی و پل متفاوت است و برای آن‌ها جداول جداگانه محاسبه می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

مفهوم عالیق شغلی و ترجیحات افراد نسبت به برخی مشاغل، به جهت اهمیت شغل و کار در زندگی انسان‌ها، تحقیقات زیادی را سبب شده و امروزه از مباحث داغ محافل علمی و سیاسی است. در این قسمت به دست آوردهای این پژوهش می‌پردازیم:

- آیا مقیاس ترجیح شغلی آمایپاتی و پل از پایایی قابل قبولی برخوردار است؟
- برای این مقیاس دونوع ضریب پایایی محاسبه شده است که عبارت‌اند

پیشنهاد می‌شود از مقیاس آمایاپاتی و پل در هدایت تحصیلی و تعیین رشته دانش‌آموزان پایه نهم و دهم استفاده شود. پیشنهاد می‌گردد مشاوران عزیز در مدارس نگرش دانش‌آموزان را در رابطه با مردانه یا زنانه بودن برخی مشاغل اصلاح نمایند. می‌توان از این مقیاس در کنار رغبت‌سنج‌های دیگر برای جایابی افراد در ادارات و کارخانه‌ها و مراکز مشاوره شغلی و کاریابی استفاده کرد.

جدول ۷- نتایج مقایسه نمرات بین دختران و پسران

Sig	t	D	حوزه‌های شغلی
۰/۰۰۰	۳/۵۷۳	۰/۵۰۹***	مشاغل مرتبط با حسابداری
۰/۰۰۹	۲/۶۲۸	۰/۳۲۳***	مشاغل اجرایی و مدیریتی
۰/۰۰۰	۸/۰۳۹	۱/۱۷۴***	مدیر/مسئول مرتبط با کشاورزی
۰/۰۰۰	۴/۹۳۳	۰/۶۰۲***	مشاغل مرتبط با کشاورزی، دامپروری، جنگلداری
۰/۰۰۷	-۲/۷۱۴	-۰/۳۱۷**	مشاغل مرتبط با تألیف و رسانه
۰/۰۰۲	۳/۱۴۴	۰/۴۹۷***	مشاغل مرتبط با نیروی هوایی یا دریابی
۰/۱۳۵	۱/۴۹۶	۰/۱۸۸	امور دفتری
۰/۱۲۶	-۱/۵۳۵	-۰/۲۳۱	مشاغل مرتبط با آهنگسازی و بازیگری
۰/۰۰۰	-۵/۵۱۶	-۰/۷۹۵***	مشاغل مرتبط با هنر
۰/۰۰۰	۶/۱۲۹	۰/۷۰۵***	مشاغل مرتبط با آشپزی
۰/۰۰۰	۹/۳۳۷	-۱/۰۷۷***	مشاغل مرتبط با صنعت
۰/۰۶۰	۱/۸۸۸	۰/۲۷۰	مشاغل مرتبط با مهندسی
۰/۰۰۰	-۳/۸۵۷	-۰/۷۱۲***	مشاغل مرتبط با قانون
۰/۳۲۹	-۰/۹۷۷	-۰/۱۵۰	مشاغل مرتبط با پزشکی
۰/۳۵۴	۰/۹۲۹	۰/۱۱۳	دانشمندان علوم مختلف
۰/۵۴۱	۰/۶۱۲	۰/۰۹۵	حرفهای دیگر
۰/۰۰۲	۳/۱۸۶	۰/۴۲۲***	مشاغل مرتبط با خدمات حفاظتی
۰/۰۶۲	۱/۸۷۲	۰/۲۹۳	مشاغل مرتبط با کارهای مذهبی
۰/۰۰۰	۶/۸۰۵	۰/۸۲۳***	مشاغل مرتبط با فروش
۰/۲۱۲	۱/۲۴۹	۰/۱۱۸	مشاغل خدماتی
۰/۰۰۰	۱۱/۴۲۲	۱/۱۶۱***	مشاغل خدماتی فنی
۰/۰۰۰	۶/۵۵۳	۰/۷۸۵***	کارگر با مهارت
۰/۰۶۸	۱/۸۲۷	۰/۲۹۹	دانشمندان علوم اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۸۱۲	۰/۷۶۴***	مشاغل مرتبط با ورزش
۰/۰۳۱	-۲/۱۵۷	-۰/۲۸۳*	مشاغل مرتبط با تدریس
۰/۰۰۰	۶/۰۸۹	۰/۹۳۹***	مشاغل مرتبط با مخابرات
۰/۰۰۰	۳/۵۱۲	۰/۳۸۶***	مشاغل مرتبط با منسوجات و چرم
۰/۰۹۹	۱/۶۵۳	۰/۲۲۷	تکنسین (کاردان فنی)
۰/۰۰۰	۶/۴۶۴	۰/۹۲۹***	ناظر خدمات حمل و نقل
۰/۰۰۰	۷/۷۶۳	۱/۰۷۶***	مشاغل مرتبط با خدمات حمل و نقل

مخابرات، مشاغل مرتبط با ورزش، کارگر با مهارت، مشاغل خدماتی، فنی، مشاغل مرتبط با فروش، مشاغل مرتبط خدمات حفاظتی، مشاغل مرتبط با قانون، مشاغل مرتبط با صنعت، مشاغل مرتبط با آشپزی، مشاغل مرتبط با هنر، مشاغل مرتبط با نیروی هوایی یا دریایی، مشاغل مرتبط با تأثیف و رسانه، مشاغل مرتبط با کشاورزی، دامپروری، جنگلداری، مدیر/ مسئول مرتبط با کشاورزی، مشاغل اجرایی و مدیریتی، مشاغل مرتبط با حسابداری تفاوت‌های معناداری در سطح $p < 0.001$ مشاهده شد و در حوزه شغلی مشاغل مرتبط با تدریس تفاوت معنادار در سطح $p < 0.005$ مشاهده شد. بر این اساس نتیجه می‌گیریم که هنجارهای دختران و پسران در مقیاس ترجیح‌های شغلی آمایاتی و پل متفاوت است و برای آن‌ها جداول جداگانه محاسبه می‌شود.

در مورد مشاغلی مثل حمل و نقل و مخابرات و کشاورزی و ... هم که تفاوت معنادار به وجود آمده است احتمالاً به این دلیل است که هنوز تفکر سنتی و قدیمی و مرسالانه در مورد این گونه مشاغل حاکم است و افراد دو جنس علی‌رغم میل باطنی تسلیم جو عمومی و سنتی حاکم بر جامعه می‌باشند، مخصوصاً در جوامع کمتر توسعه یافته و شهرهای کوچک این تفکر غلبه بیشتری دارد که هر کدام از دو جنس برای کارهای به خصوصی خلق شده‌اند. در حالی که امروزه در شهرهای صنعتی و بزرگ می‌بینیم که این تفاوت رنگ باخته است و زنان در عرصه‌های سیاسی و فرهنگی و حتی نظامی هم وارد شده‌اند و نشان داده‌اند که افراد هر دو جنس می‌توانند بسیاری از کارها را در کنار هم انجام دهند.

۵. عوامل سازنده مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل کدامند؟

در مورد عوامل سازنده که بعد از چرخش عامل‌ها به دست آمد دو عامل تقریباً مشهود است که با اولین نظریات شغلی که دو عامل را می‌پذیرند مطابقت دارد. می‌توان این دو عامل را تحت عنوان کار با ابزار و داده‌ها و کار با اشخاص و افکار نامگذاری کرد. البته همه گروههای شغلی به طور مناسب زیر این عوامل قرار نمی‌گیرند که این امر می‌تواند به خاطر عدم دققت یا عدم صداقت پاسخ‌های داشن آموزان باشد.

با توجه به ارتباطی که بین مقیاس آمایاتی و پل و رغبت‌سنج هالند مشاهده گردید و با توجه به نظریات شغلی که نمونه‌ای از آن‌ها هم در بخش‌های گذشته نقل گردید می‌توان این گونه نتیجه گرفت که مشاغل و فعالیت‌های موجود در هر جامعه‌ای را به احتمال زیاد بتوان در چهار دسته طبقه‌بندی کرد و افراد دارای شخصیت خاص را، براساس تقسیم‌بندی انجمان روان‌شناسان آمریکا، در این چهار طبقه قرار داد. این چهار دسته عبارت‌انداز:

۱. مشاغل مرتبط با ابزار
۲. مشاغل مرتبط با اشیا
۳. مشاغل مرتبط با افکار
۴. مشاغل مرتبط با اشخاص

- محدودیت‌های پژوهش

تأمین شرایط و ابزار مناسب و ایده‌آل برای اجرای یک پژوهش به دشواری میسر و گاه غیرممکن است. این پژوهش نیز همانند بسیاری از

دست‌آمده در فرم فارسی این مقیاس روایی و پایابی آن را تأیید می‌کند ولی باید توجه کرد که در مقیاس اصلی به آلفای کرونباخ اشاره نشده که در تحقیق حاضر $\alpha = 0.833$ به دست آمد و پایابی بازآزمایی آن تأیید شد.

۲. آیا مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل از روایی قابل قبولی برخوردار است؟

برای پاسخ به این سؤال از دو روایی محتوایی و روایی سازه استفاده شده است.

۱. روایی محتوایی: برای تعیین روایی محتوایی هیچ‌گونه روش آماری خاصی وجود ندارد. ولی در عوض از قضاوت متخصصان در این باره که سؤال‌های آزمون تا چه میزان معرف محتوا و هدف‌های آزمون هستند استفاده می‌شود. البته این قضاوت نه قطعی است و نه نهایی. روایی محتوایی از دو جنبه روایی صوری و روایی منطقی مورد بررسی قرار می‌گیرد (سیف، ۱۳۸۳).

برای تعیین روایی محتوایی از نظر متخصصان و صاحب‌نظران روان‌شناسی و مشاوره از جمله استاد راهنمای و مشاور و همچنین تعداد ۵ نفر از مشاوران که دارای مدرک کارشناسی ارشد مشاوره و روان‌شناسی بودند استفاده شد و همه این صاحب‌نظران روایی صوری و منطقی این رغبت‌سنج را تأیید کردند.

۲. روایی سازه: برای بررسی روایی سازه مقیاس از تحلیل عاملی استفاده شد و برای تحلیل عاملی نیز از تحلیل عاملی اکتشافی با روش محورهای اصلی استفاده شده است. در ابتدا توان تحلیل عاملی شدن داده‌ها با آزمون KMO مورد بررسی قرار گرفت.

۳. اولویت‌های شغلی دختران و پسران در شهر نجات کدام است؟

برای پاسخ‌گویی به این سؤال میانگین‌های شغلی تمامی حوزه‌های شغلی به تفکیک جنسیت محاسبه شد و در مرحله بعد هر گروه براساس بزرگ‌ترین میانگین‌ها مرتب شدند.

همان‌گونه که مشاهده شد در انتخاب‌های پسران مشاغل مرتبط با مهندسی با میانگین $4/98$ رتبه اول را دارد و مشاغل مرتبط با ورزش و مشاغل مرتبط با نیروی هوایی نیز با میانگین‌های $4/93$ و $4/68$ رتبه‌های بعدی را به دست آورده‌اند.

در انتخاب‌های دختران مشاغل مرتبط با قانون با میانگین $4/50$ رتبه اول را داشته است. مشاغل مرتبط با مهندسی و مشاغل مرتبط با پزشکی نیز با میانگین‌های $4/71$ و $4/62$ رتبه‌های بعدی را به دست آورده‌اند.

۴. آیا بین نمرات ترجیح‌های شغلی آمایاتی و پل «پسران و دختران تفاوت معناداری وجود دارد؟

در این بررسی مشخص شد که در حوزه‌های امور دفتری، مشاغل مرتبط با آهنگسازی و بازیگری، مشاغل مرتبط با مهندسی، مشاغل مرتبط با پزشکی، دانشمندان علوم مختلف، حرفة‌های دیگر، مشاغل مرتبط با کارهای مذهبی، مشاغل خدماتی، دانشمندان علوم اجتماعی و تکنیکی (کاردان فنی) نفاوت معناداری بین دختران و پسران وجود ندارد. ولی در حوزه‌های مشاغل مرتبط با خدمات حمل و نقل، ناظر خدمات حمل و نقل، مشاغل مرتبط با منسوجات و چرم، مشاغل مرتبط با

وزارت آموزش و پرورش
دانشگاه پژوهش و ارزیابی آموزشی
امتحانات مهندسی آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های دانش آموزی

به صورت ماهنامه و نه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

رشد کودک

برای دانش آموزان پیش‌دستانی و پایه اول دوره آموزش ابتدایی

رشد نوجوان

برای دانش آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره آموزش ابتدایی

رشد دانش‌آموز

برای دانش آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم دوره آموزش ابتدایی

مجله‌های دانش آموزی

به صورت ماهنامه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

رشد نوجوان

برای دانش آموزان دوره آموزش متوسطه اول

رشد بازمان

برای دانش آموزان دوره آموزش متوسطه اول

رشد کاف

برای دانش آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

رشد پرداز

برای دانش آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

مجله‌های بزرگسال عمومی

به صورت ماهنامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شود:

▪ رشد آموزش ابتدایی ▪ رشد تکنولوژی آموزشی

▪ رشد مدرسه فردا ▪ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال تخصصی

به صورت فصلنامه و سه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

- رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی ▪ رشد آموزش زبان و ادب فارسی
- رشد آموزش هنر ▪ رشد آموزش مشاور مدرسه ▪ رشد آموزش تربیت بدنی
- رشد آموزش علوم اجتماعی ▪ رشد آموزش تاریخ ▪ رشد آموزش جغرافیا
- رشد آموزش زبان‌های خارجی ▪ رشد آموزش ریاضی ▪ رشد آموزش فیزیک
- رشد آموزش شیمی ▪ رشد آموزش زیست‌شناسی ▪ رشد مدیریت مدرسه
- رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کارداشی ▪ رشد آموزش پیش‌دستانی

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی، برای معلمین، مدیران، مریبان، مشاوران و کارکنان اجرایی مدارس، دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و کارشناسان گروه‌های آموزشی و... تهیه و منتشر می‌شود.

▪ **نشانی:** تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴
اموزش پژوهش، پلاک ۲۶۶

▪ **تلفن و نمایر:** ۰۱۴۷۸ - ۸۸۳۰ - ۲۱

▪ **وبگاه:** www.roshdmag.ir

پژوهش‌هایی که در رشته‌های مختلف علوم رفتاری انجام می‌گیرد با برخی محدودیت‌ها همراه بوده است. این محدودیت‌ها ممکن است روابطی یافته‌ها و تعمیم‌پذیری آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. محدودیت‌های این پژوهش را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

۱. ویژگی‌های روان‌سنجه مقیاس ترجیح شغلی آمایاتی و پل بر روی نمونه‌ای از دانش آموزان سال اول دبیرستان استان زنجان بررسی شده است، لذا برای سایر افراد و گروه‌های سنتی و تحصیلی و یا در سایر نقاط باید با احتیاط به کار رود. یعنی توان تعمیم‌پذیری این پژوهش یا به عبارت دیگر اعتبار بیرونی این پژوهش محدود می‌گردد.

۲. عدم اعتماد کامل به پاسخ‌های داده شده به دلیل خودگزارش دهی بودن پاسخ‌ها که ابتدا محدودیت تمام پرسش‌نامه‌های خودگزارش دهی می‌باشد. (مشکلات پژوهش)

۳. در ادارات آموزش و پژوهش و همچنین مدارس دخترانه حمایت قبلی از محقق انجام نشد. نظر آن‌ها این بود که مدارس دخترانه از نمونه حذف شود که با مقاومت محقق و توجیه آن‌ها این مورد رفع شد ولی با این حال مراجعت به مدارس دخترانه مشکلات زیادی در روند تحقیق ایجاد نمود. (مشکلات پژوهش)

- پیشنهادهای پژوهشی

براساس آنچه در این تحقیق بررسی و نتایج آن گزارش شد می‌توان پیشنهادهای زیر را رائی نمود:

۱. این پژوهش تنها بر روی دانش آموزان سال اول استان زنجان انجام گرفته است. پیشنهاد می‌گردد بر روی نمونه‌های تعمیم‌یافته در سطح کشور نیز انجام بذیرد.

۲. به مشاوران توصیه می‌شود در هدایت تحصیلی دختران و پسران به تفاوت‌های آن‌ها در زمینه علایق شغلی توجه نمایند.

۳. به ادارات آموزش و پژوهش توصیه می‌شود با توجه به نتایج این پژوهش علت بی‌علاقه‌گی دانش آموزان به بعضی از مشاغل و علاقه‌زیاد به برخی مشاغل دیگر را بررسی نمایند.

۴. پیشنهاد می‌شود با استفاده از ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی کشور یک طبقه‌بندی شغلی نظریه ایجاد کرد که در این مقیاس آمده است، برای ایران تنظیم شود.

۵. پیشنهاد می‌شود ترجیحات شغلی دانش آموزان در طول دوره دبیرستان در طی یک تحقیق طولی پیگیری شود تا مشخص گردد که آیا دانش آموزان واقعاً در همان رشته‌ای تحصیل می‌کنند که مشاغل مربوط به آن را ترجیح داده بودند.

- پیشنهادهای کاربردی

۱. پیشنهاد می‌شود از مقیاس آمایاتی و پل در هدایت تحصیلی و تعیین رشته دانش آموزان پایه‌های نهم و دهم استفاده شود.

۲. پیشنهاد می‌گردد مشاوران عزیز در مدارس نگرش دانش آموزان را در رابطه با مردانه یا زنانه بودن برخی مشاغل اصلاح نمایند.

۳. می‌توان از این مقیاس در کنار رغبت‌سنجی‌های دیگر برای حایای افراد در ادارات و کارخانه‌ها و مراکز مشاوره شغلی و کاریابی استفاده کرد.

۴. با توجه به جدید بودن برنامه هدایت تحصیلی در پایه نهم و عدم آشنایی دانش آموزان با علائقشان و همچنین طولانی بودن سوالات نظرسنجی سال

رشد برای رشد

نحوه اشتراک مجلات رشد به دو روش زیر:

- الف. مراجعه به وبگاه مجلات رشد به نشانی www.roshdmag.ir و ثبت‌نام در سایت و سفارش و خرید از طریق درگاه الکترونیکی بانکی.
- ب. واریز مبلغ اشتراک به شماره حساب ۳۹۶۶۰۰۰ با بانک تجارت، شعبه سهراب آزمایش کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست و ارسال فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک با پست سفارشی یا از طریق دورنگار به شماره ۰۲۳۳۰۴۹۸۸.

عنوان مجلات درخواستی:

▪ نام و نام خانوادگی:	▪ میزان تحصیلات:
▪ تاریخ تولد:	▪ تلفن:
▪ شهربستان:	▪ نشانی کامل پستی:
▪ استان:	▪ خیابان:
▪ پلاک:	▪ شماره پستی:
▪ شماره فیش بانکی:	▪ مبلغ پرداختی:
▪ اکر قبلاً مشترک مجله رشد بوده‌اید، شماره اشتراک خود را بتویسید:	

امضا:

- نشانی: تهران، صندوق پستی امور مشترکین: ۱۵۸۷۵-۳۳۳۱
- تلفن بازارگانی: ۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸

Email: Eshterak@roshdmag.ir

- هزینه اشتراک سالانه مجلات عمومی رشد (هشت شماره): ۳۵۰/۰۰۰ ریال
- هزینه اشتراک سالانه مجلات تخصصی رشد (سه شماره): ۲۰۰/۰۰۰ ریال

پی‌نوشت‌ها

1. Betsworth&Fouad
2. Strong
3. Strong Vocational Interest Blank
4. Donnay
5. Scuillard
6. Carr
7. Gaser
8. Occupational Preference Scale
9. Achala Umapathy & Mary paul
10. titles and codes
11. International Labor Office

۹ اردیبهشت

روز مشاور و روان‌شناس کلامی باور

سازمان تکمیل و توسعه مشاور و روان‌شناسی کلامی

حتی زمانی که فکر می‌کنیم
بهترین تصمیم را گرفته‌ایم، از مشورت بی‌نیاز نیستیم

بیشتر به سلامتی خود بیاند یشیم
۱۸ فروردین روز جهانی بهداشت